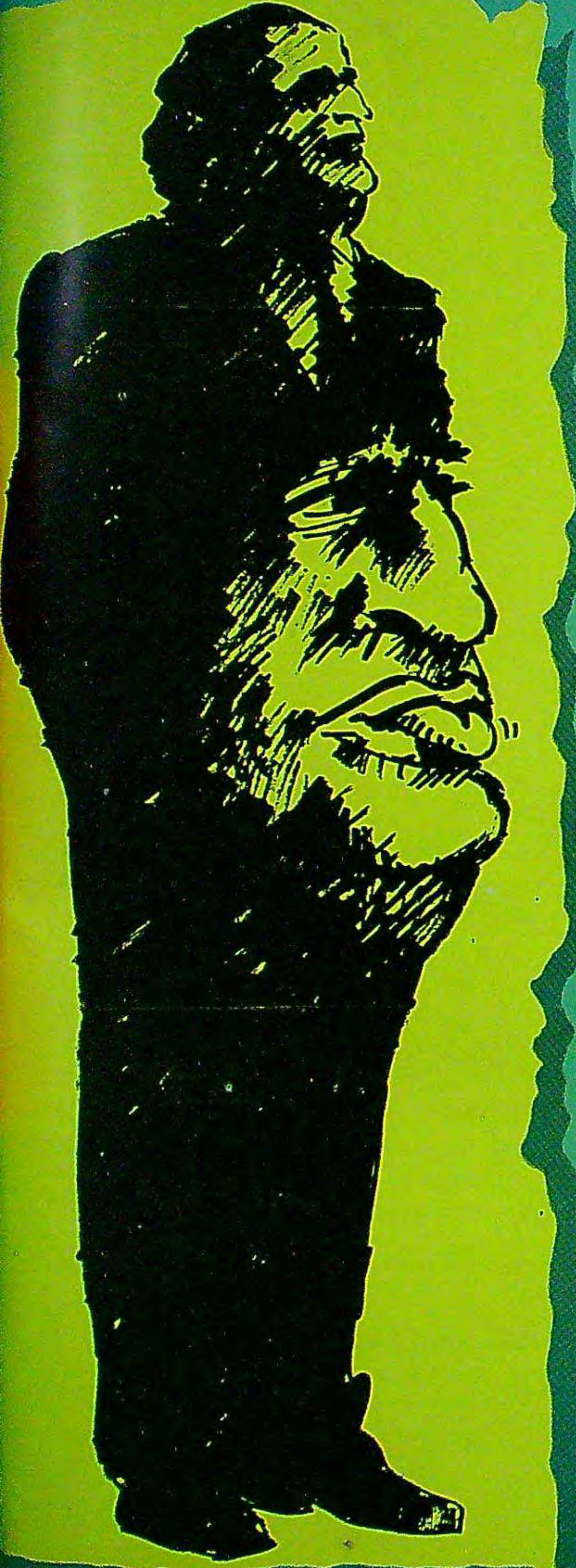
AYLIK SİYASİ DERGİ
KASIM 1991 SAYI 18
FİYATI 7000 TL (KDV DAHİL)

Demokrat!

MUHALEFET

Çürüyen rejime "sivil" dayanak DEVLET "BABA"SINA KAVUŞUYOR

THE DOORS:
Algının kapıları kapandı mı?

ORTADOĞU KONFERANSI:
Yeni düzenin ilk sınavı

FSLN:
İlk kongrenin ardından

ROMANYA'DA HAZİN GÜNLER

UMBERTO ECO:
"Yazıyı iyi, imajı kötü görmeyi reddediyorum"

Demokrat!

KASIM 1991
Yıl:2 Sayı:17 Fiyatı:7000TL.
Yurtdışı fiyatı: 4 DM

BASSAN AŞ. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Ümit ERDOĞDU

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
Fevzi ARGUN, Yılmaz AYSAN, Cemal BALCI, Ozan BENLİOĞLU, Oğuz BİLİCİ, Adnan BOSTANCIOĞLU, Münir CEYLAN, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Çiğdem ÇİDAMLI, Mustafa ÇOKGÜNGÖR, Şaban DAYANAN, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, Tansel EMANET, Ersin ERGÜN, Ümit ERDOĞDU, Erdem GÜL, Nevzat HELVACI, Selami İNCE, Aslan Başer KAFAOĞLU, Semra KARDEŞOĞLU, Birol KESKİN, Önder KIZILKAYA, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nadire MATER, Nimet MENTEŞOĞLU, Hasan NECİP, Emirhan OĞUZ, Mahmut T. ÖNGÖREN, Ömer ÖZGÜNER, Sedef ÖZTÜRK, Melih PEKDEMİR, Levent SAÇILANATEŞ, Emre SENAN, Semra SOMERSAN, Hayatı SOYDAN, İsmail ŞAHİNER, Ülfet TAYLI, L. Doğan TILIÇ, Sibel TOPAKTAŞ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, A. Berna ÜLKER, Mecit ÜNAL, Mustafa YILMAZ, Murat YETKİN

Ofset Hazırlık:
BASSAN AŞ.

Basıldığı Yer:
Serler Matbaası

Dağıtım:
Hür Basın Dağıtım AŞ.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/6 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 512 08 77 Tel-Fax: 528 62 32

Ankara Büro:
Sağlık 2 Sokak No:65/12 Yenişehir
ANKARA
Tel: 131 21 48 Fax: 133 61 54

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 70.000 TL.
Altı Aylık: 35.000 TL.

Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $
Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb. 0007333-8BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

SINIR ÖTESİ OPERASYONLAR

TSK, 25 Ekim'de Kuzey Irak'a yönelik bir operasyon daha başlattı ve 4 gün süren operasyon sonucu TV ekranlarından 4 ölü gösterilebildi. Oysa hava bombardımanı ve komando takibini değerlendiren askeri yetkililer yüzden çok "eşkiya"yı öldürdüklerini biliyorlar! PKK'lılar ölülerini kaçırıyor ya da yakıyor olmasalar kuşkusuz bu 100 ölüyü TV ekranlarından biz de görecektik.

Doğrusu, bir taraftan "kafasına bomba yağarken" ve "Irak'a doğru panik halinde kaçarken" nasıl olup da "eşkiya"nın hem yollara mayın döşeyip hem de ölülerini battaniyelere sararak kaçmaya fırsat bulabildiğini anlamak oldukça zor.

Türkiye Ağustos'dan beri bu tür sınır ötesi operasyonları üçüncü kez yapıyor. Her operasyonun çok sayıda askerin öldürüldüğü PKK saldırılarından sonra yapılması, sınır ötesi operasyonlara kamuoyundan, tepki gösterebilecek kimi basından ve hatta seçildikten sonra gerilla mezarlarını ziyaret eden Kürt halkının savunucusu HEP milletvekillerinden bile bir tepki gelmesini engelliyor. Dünyanın tepkisi de "sivilleri de bombalıyorsunuz" gibi küçük biçimsel bir karşı çıkıştan ibaret.

Önümüzdeki Demirel yönetimi döneminde daha sık sınır ötesi harekatlar olacağını kestirmek zor değil. Yeni hükümet Kürt sorununu en önemli meselesi olarak görecek ve yeni PKK saldırıları karşısında mutlaka birşeyler yapma baskılanmasını yaşayacak. Nitekim Demirel'in, "Sorun neredeyse gidin halledin kardeşim. Bekaa'daysa Bekaa'ya gidin. Kuzey Irak'ta ise Kuzey Irak'a gidin. Bağdat'da ise Bağdat'a gidin.. Asker de kendini öldürtüyor birşey yapamıyor görüntüsünü silin" şeklindeki sözleri bunun işareti sayılabilir.

Bu gelişme karşısında PKK da eylemlerini yoğunlaştıracağını ve Batıya yayacağını ilan etti.

Türkiye, Kürt sorununu çözmeye yönelik doğru dürüst ve demokrat bir politikaya sahip olmamanın acılarını daha şiddetle duyacağı günlere doğru gidiyor.

Bugüne kadar "birkaç teröristin işini bitirmek" şeklinde somutlanan devlet politikasıyla gelinen nokta ortada. Şimdi Kuzey Irak'daki boşluğu bir avantaj olarak görüp askeri politikanın daha da şiddetlendirilmesinin düşünüldüğü hissediliyor. Her PKK saldırısını anında ve çok sert biçimde yanıtlamaya yönelik İsrail tipi bir politikaya yönelindiği görülüyor.

Türkiye, son zamanlarda, bu askeri politikanın yanında PKK'yı Irak Kürdüne kırdırma gibi ek bir politika daha benimsedi. Saddam karşısında dayanacak bir yer arayan Talabani ve Barzani ile girilen ilişkilerin merkezinde PKK'nın Kuzey Irak'ta yaşatılmaması var. KDP ile KYP'nin buna yanaşmak için Saddam korkusundan başka nedenleri de var. En başka, PKK'nın kendi çöplüklerinde de ötmeye başlayıp tabanları için bir çekim merkezi olmaya başlaması tehlikesi. PKK'nın Kuzey Irak'tan atılmasını onlar için de önemli ve özel bir sorun haline getiriyor.

Ancak, Kürt sorunu karşısında gerçek bir politikası olmayan Türkiye'nin politika diye sarıldığı iki yolun (askeri çözüm ve Irak Kürtleriyle ittifak) şimdi birbirinin önünü kesmeye başladığı görülüyor. Türk uçakları Kuzey Irak'a bomba yağdırırken ve ABD Dışişleri Başkan Yardımcısı Richard Schifter'in alaycı bir şekilde ifade ettiği gibi sık sık "hedefleri de ıskalarken", Talabani ve Barzani'nin Türkiye'nin yanında görünmesi zorlaşıyor. Nitekim son operasyon Kürdistani Cephe'nin Türkiye'ye verdiği PKK'yı ekarte etme misyonunu rafa kaldırmasına yol açtı ve KDP'nin Ankara temsilcisi Türkiye'yi protesto

ederek başkentten ayrıldı.

Eğer PKK, son eylemlerini, Türkiye'nin saldırılarını Kuzey Irak'a çekmeye ve Türkiye-Barzani-Talabani yakınlaşmasını engellemeye yönelik bir taktik olarak gerçekleştiriyorsa, bunda başarılı olduğu söylenebilir.

Öte yandan, çok sayıda askerin öldüğü PKK saldırıları Türkiye'nin değişik yörelerindeki Türk nüfusun, başta milliyetçi eğilimleri ağır basanlar olmak üzere, çok tehlikeli boyutlara ulaşabilecek bir Kürt düşmanlığı depoladığını da gösteriyor. Bir Türk-Kürt boğazlaşmasını çözüm olarak görenler de olabilir ama hemen burnumuzun dibindeki Yugoslavya'ya bir göz atmak ülke çapında yaşanabilecek bir Türk-Kürt düşmanlığı ve çatışmasının ne denli dehşet verici olduğunu görmeye yeter.

Sınır ötesi operasyonlara harcanan enerji Türk-Kürt kardeşliğini temel alan demokratik çözümler için harcanmadıkça işler daha da karışacaktır.□

YENİ NATO STRATEJİSİ: DÜŞMAN KİM?

NATO kapitalist blokun sosyalist bloka karşı askeri örgütü olarak 1949'da kuruldu. Türkiye bu örgüte Yunanistan'la birlikte 1952'de kabul edildi. 1955 yılında Federal Almanya'nın da üyeliğe alınmasından sonra 16 üyelik yapısına kavuşan NATO, o günden bugüne 3 kez strateji değiştirdi. İlk strateji saldırının topyekun karşılanmasını ve deyim yerindeyse, "sathı müdafaayı" öngörüyordu. Gelişen silah teknolojileri, Macaristan ve Çekoslovakya müdahaleleri ve Küba füzeler krizi sonrası, stratejik bakış "esnek mukabele"ye dönüştü. Yani düşmandan, sosyalist bloktan gelecek saldırı, saldırının yeri ve dozajına uygun önlemlerle göğüslenecekti. 70'lerin sonlarından itibaren benimsenen strateji ise "seçmeci caydırıcılık" oldu. Çatışmanın itilaf alanlarında tecrit edilerek genel bir savaşa dönüşmemesi amaçlanır oldu. Bu aynı zamanda siyasi ve diplomatik çaba da gerektirdiği için daha uzlaşmacı bir bakışı yansıtıyor ve NATO'nun siyasi bir örgüt olarak da ağırlık kazanmak isteğini gösteriyordu. Değişen stratejilerde değişmeyen şey düşman ve düşmanın tanımıydı: Sosyalist sistem ve özellikle de dev Sovyet askeri aygıtı.

Sonra Gorbaçov geldi. Berlin duvarı yıkıldı. Almanyalar birleşti. Avrupa Kuvvet İndirimi Anlaşması imzalandı. Varşova Paktı kendisini fesh etti. Düşman dost oldu. Hatta eski Varşova Pakti üyeleri NATO'ya üye olabilmek için sıraya girdiler. NATO'ya üye olmak, ama neye karşı? Kendine bir düşman seçmeyen hangi askeri varlık kendini sürdürebilir?

7-8 Kasım'daki Roma toplantısı bu noktada yeni düşmanı belirliyor: İstikrarsızlık. Bush'un adını koyduğu yeni düzenin düşmanının adını da NATO koyuyor. İstikrarsızlığın ise üç ana kaynağı tanımlanıyor. Öncelikle, ayrılıkçı milliyetçilik ve kitle göçleri. Bu risk unsuru (yeni NATO stratejisinde artık tehdit sözcüğü kullanılmıyor) özellikle Avrupa'nın bütünleşme hedefleri önündeki en büyük engel olarak görülüyor. İkinci risk unsuru terör hareketleri olarak tanımlanıyor.

Özellikle batı demokrasi kurumlarının olmadığı Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin, soğuk savaş boyunca kendilerine atfettikleri güce yeniden ulaşmak arzusuyla terör hareketlerine destek verecekleri varsayımı yapılıyor. Bu çerçevede silahsızlanma ve silahların kontrolü de önem taşıyor. Çünkü terörün tanımı da yeniden yapılıyor. Artık orta menzilli füzelerle de terörist eylemler yapılabileceği vurgulanıyor. Bir başka risk unsuru da radikal dinci hareketler olarak belirleniyor.

Görülebileceği gibi yeni düşman bölgesel (Irak-İran, Irak- Kuveyt gibi) çatışmalara yol açabilecek ve bütünleşmekte olan kapitalist pazarın istikrarını bozabilecek herşey. Bu nedenle NATO bölgesel çatışmalara müdahale edecek bir Avrupa Kolordusu hazırlıyor. Türkiye'nin de muhtemelen bir tugayla katılacağı bu uluslararası gücün görevi, çatışma bölgelerine acil müdahalede bulunma ve çatışmanın görüşmeler yoluyla çözülmesi sürecinde, her ihtimale karşı caydırıcı bir mevcudiyet sergileme olarak belirleniyor. Dolayısıyla NATO bu niteli-

ğiyle artık askeri bir örgüt olmaktan çok siyasi bir örgüt olma niteliğine bürünüyor. ❐

EKİM DEVRİMİ BİR BAŞLANGIÇ

"Herkes, gerçekten toplumun yönetimine katılırsa, kapitalizm ayakta kalamaz(...) Komünist toplumun ilk evresinde işlerin düzene konulması, düzenli işlemesi için asıl gerekli olan kayıt ve denetimdir. Burada bütün yurttaşlar silahlı işçilerin oluşturduğu devletin ücretli memurları haline gelir. Bütün yurttaşlar tek bir halk işletmesinin, devletin memur ve işçileri olur (...) Toplumun tüm üyeleri ya da en azından büyük çoğunluğu bizzat devleti yönetmeyi öğrendiği, işleri kendi eline aldığı andan başlayarak genel olarak yönetime olan tüm ihtiyaç ortadan kalkmaya başlar (...) İşte o zaman komünist toplumun üst evresine ve arkasından devletin sönmesine geçişi sağlayan kapı ardına kadar açılacaktır."

Ekim Devrimi henüz başlamamışken Lenin, *Devlet ve Devrim*'inde toplum ve devlet arasındaki ilişkilerin taslağını böyle çiziyordu. Ama geçen 75 yıl içinde herşey tersine döndü sanki, Ekim Devrimi'ni kendi eylemleriyle gerçekleştiren bu kadın işçilerden başlayarak bütün işçiler silahlı memurların oluşturduğu devletin ücretlileri haline geldiler. Lenin'in ifadesini tersine çevirirsek, "İşte o zaman komünist toplumun üst evresine ve arkasından devletin sönmesine geçişi sağlayan kapı, sımsıkı kapandı."

Kapıyı yeniden aralamak için 1917 Ekim'ine dönmek olanaklı değil ama, bu başlangıcı hiç unutmamak gerekli. ❐

TERÖR YASASI "MASUM"U DA VURUYOR

"Mustafa kaza kurşunu kurbanı...", "Liseli kız hastanede"... Ekim ayında küçük başlıklarla gazetelerde yayınlanan bu haberler devlet terörünün yeni örnekleri oldu. Öldürülen ve terörist olduğu iddia edilen Mustafa Aktaş'ın kız arkadaşıyla buluşmak üzere olay yerinden geçtiği ortaya çıktı. Bundan 6 gün sonra Eyüp Topçular'da, duvara seçim protesto eden slogan yazdığı gerekçesiyle lise öğrencisi L.Ç. polis tarafından vuruldu. İki gün sonra ise silah seslerini duyması üzerine korkup kaçmaya başlayan Hasan Erdem de yine polis tarafından dur ihtarı yapılmadan vuruldu. Yere düşünce gelen polisler tekrar ateş ettiler. Olaydan sonra bacağını kaybeden Erdem'in herhangi bir olayla ilgisi olmadığı anlaşıldı.

26 Ekim tarihinde ise polisle girdiği çatışma sonucunda vurulduğu söylenen Burhan Remzi Kafadenk vurulduktan 2.5 saat sonra kaldırıldığı Şişli Etfal Hastanesi'nde öldü. Devlet Terörü Yasası'yla yargısız infaz hakkına kavuşturulan polis, bunu her fırsatta en acımasız biçimde kullanıyor. Burjuva basını ise vurulanları "terörist" olarak tanıtmakta gecikmiyor. İşin tuhafı bütün bu olaylar herkesin bol bol demokrasiden söz ettiği seçim döneminde olup bitti. Yeni gelecek hükümetin bu konudaki politikalarında bir değişiklik beklemek ise saflık olur. Çözüm

sadece kendimizde. Toplum olarak sustuğumuz sürece en az devlet kadar suçluyuz! ❐

DEVRİMCİ YOL DAVASI AVRUPA İNSAN HAKLARI KOMİSYONUNDA

Devrimci Yol davası sanıklarından Oğuzhan Müftüoğlu ile Nasuh Mitap'ın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yaptıkları başvuru kabul edildi. Komisyon, 10 Ekim 1991 tarihinde duruşma yaparak incelediği başvuru dilekçesinde ileri sürülen iddiaların tümünün ciddi ve kabul edilebilir olduğuna karar verdi.

Oğuzhan Müftüoğlu ile Nasuh Mitap'ın 14.9.1989 tarihli başvurularında "10 yıl süren tutukluluğun tutukluluk olmaktan çıkıp cezaya dönüştüğü, yargılamayı yapan Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nin, sıkıyönetimin kalkmasına rağmen görevine devam etmesinin yasal olmadığı, yargıçların sıkıyönetim komutanının emir ve talimatı altında görev yaptıkları, böyle bir mahkemenin adil yargılama yapamayacağı" vurgulanıyor, "mahkemece uluslararası sözleşmelerin hiçe sayıldığı, hükmün işkenceyle oluşturulan ifadelere, hukuk dışı kanıtlara dayandırıldığı ve savunma hakkının hiçe sayıldığı" iddia ediliyordu. Bu hususlar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne açıkça aykırıydı ve bu sözleşmeye imza atmış olan TC Hükümeti imzaladığı sözleşmeye uymamıştı.

Komisyon, 10.10.1991 tarihinde yapılan duruşmada taraf temsilcilerini de çağırıp dinledikten sonra iddiaların tümünün ciddi olduğu kararını aldı. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun prosedürüne göre yargılamanın bundan sonraki aşamalarında Komisyon, konunun taraflar arasında insan haklarına saygı temelinde ve dostça bir çözüme bağlanmasına çalışıyor. Bu olmadığı taktirde Komisyon tarafından hazırlanan rapor Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne sunuluyor. Bakanlar Komitesi, üç aylık bir süre içinde dava ile ilgili karar verebileceği gibi, konuyu İnsan Hakları Divanı'na da götürebiliyor. ❐

Geçtiğimiz ay birçok önemli iç ve dış politik gelişmeler yaşandı. Kasım sayımız büyük ölçüde bu yoğun gelişmeleri konu ediniyor. Yapılan seçimler bir çok ülke sorununu tüm toplum genelinde tartışmaya sokarken, siyasi partiler bu konularda birbirinden pek de farklı olmayan programlarla seçmen kitlesi önüne çıktı. Sonuçta oluşan parlamento aritmetiğinde DYP birinci parti olurken, hükümet olabilmek için koalisyon gerekiyor. Bu açıdan günlük gazetelerde de izlenen kimi tartışmalar (olası koalisyonlar, Çankaya meselesi, ekonomi politikaları vb..) ön plana çıkarılsa da, seçim asıl olarak başyazımızda değindiğimiz kimi göstergelerle de ele alınmalı.

Seçimleri kapak konusu olarak incelerken bu kez farklı bir yöntem izledik. Seçime ilişkin konular ayrı yazarlar tarafından ayrı başlıklarda incelendi. Ertuğrul Kürkçü seçimlerin rejim ve iç politika açısından sonuçlarını, A. Başer Kafaoğlu ekonomide bugünkü politikalar ve olası yönelimlerini, Nevzat Helvacı seçimler ve insan haklarını, Semra Somersan ve Semra Kardeşoğlu seçimlerdeki kadın adayları, Selami İnce "Kutsal İttifak"ı yazdı.

Dış politika konusunda ise geçen sayımıza yetiştiremediğimiz Nadire Mater'in Romanya izlenimleriyle, Almanya'daki Neo-Nazi hareket, FSLN Kongresi ve Ortadoğu Konferansı yeralıyor.

Bu arada dergimiz montaja girmek üzereyken gelen habere göre Ankara Merkez Kapalı Cezaevindeki siyasi tutuklular, kamuoyunda "tabutluk" olarak bilinen Eskişehir Özel Tip Cezaevi'ne sevkediliyorlar. Anti-terör yasasının mantığını sergileyen bir uygulama.. Ama biz onları bu yasayı yapanlardan daha iyi tanıyoruz, Aydın'a sevkten hatırlıyoruz; başaramayacaklar!

Ümit Erdoğdu

"Muhafazakar" sol, "modernist" sağ

Seçimler, nasıl bir Türkiye'de yaşadığımız ve yaşayacağımıza ilişkin anlamlı göstergelerin açığa çıkmasına neden oldu.

Bundan böyle, seçim sonuçlarının göstergeleri yardımıyla, siyasal-toplumsal-etnik-ulusal-kültürel ve mekansal boyutlarda analitik değerlendirmeler, eskisinden daha net ölçeklerde ortaya konabilecek. Türkiye'nin "siyasal haritası"nın çizilmesi için gerekli-yeterli bir malzeme elimize geçmiştir. Demokrat'ın bu sayısında seçim sonrasının değerlendirilmesi yönünde ilk adımlar atılmaya çalışılıyor. Burada ise, seçim sonuçlarına ilişkin bazı ilk belirlemelere işaret etmekle yetinebiliriz.

Türkiye tek parçalı bir ülke değil. İdeolojik, etnik, ulusal, sınıfsal ve kültürel bir farklılaşma kendini oldukça duyarlı ölçeklerde hissettirebiliyor. Yönetilenler açısından ortaya çıkan bu farklılaşma nedeniyle, önümüzdeki süreçte, yönetenlerin "kapsayıcılıkları" da ciddi zaaflarla malül olabilecektir.

Sermaye bloku, bundan böyle, önemli farklı temellere oturmuş bulunan, ayrı "beklentilere" sahip kesimlerin temsilcisi olan partiler ile çalışmak durumunda. "Sermaye partisi"nin hizipleri arasındaki ayrım çizgileri, partilerin programatik açıdan birbirlerine yakınlaşmalarına karşın, seçmen kitleleri açısından kalınlaşmıştır. Bu nedenle temsil krizleri daha sık aralıklarla yaşanabilecekken, mevcut partiler ile uluslararası güç merkezlerinin (IMF, AT, ABD, NATO) ortak programlarda buluşma zorlukları ve buluşma zorunlulukları arasındaki gerilim sürekli gündemde olacaktır.

Türkiye'nin "yeni dünya düzeni"yle bütünleşme sürecini, birbirinden her düzeyde hayli farklılaşmış sınıfsal ve toplumsal potansiyeller üzerinde yaşamak zorunda oluşu, önemli sorunlar yaratacaktır. Artık eskiden olduğu gibi genel bir sağ-sol seçmen ayrımını global düzeyde ifade etmek ile yetinmek, Türkiye'nin "siyasal tablosundaki" gerçekliği bütünüyle tanımlamayacaktır. Sağ'ın içinde ideolojik (liberalist, faşist, dinci, muhafazakar) kristalleşmeler yaşanırken, sosyal-demokrat partilerde cisimleşen sol oylarda da Kürt-Türk ayrımı temelinde olmak üzere yeni ayrışmalar ortaya çıkmaktadır. İdeolojik ve toplumsal planda ortaya çıkan bu bölünmeler bölgesel, kuşaksal, kültürel vb. noktalarda da kendisini ifade etmektedir.

Farklılaşmaları kısmen de olsa yumuşatmadan ve dışa yönük yüzlerini törpülemeden, bütünleşmenin yaşanamayacağı düşünüldüğünde bütünleşme sürecinde tıkanmaların gündeme gelebileceği söylenebilir.

***

12 Eylülcüler, iç savaş koşullarını yaşayan Türkiye'nin "birlik ve beraberliği"ni sağlama iddiasıyla yola çıkmışlardı. Ve bu amaca ulaşmak için, ayaklarını üç zemine basıyorlardı:

* Serbest piyasa ekonomisi ve "liberalizm"i bir yaşam tarzı ve dünya görüşü olarak yerleştirmek;

* Sol muhalefeti ezmek ve bu boşluğu ABD'nin yeşil kuşak doktrinine de denk düşen evcilleştirilmiş dinsellik ile doldurmak;

* Kürt halkını kendi dilini bile konuşamayacak düzeyde asimile ederek, ulusal varlığını ortadan kaldırmaya çalışmak.

Bugünün Türkiye'sinde yaşanan belli başlı gerilimlerin anlaşılmasının, işte bu üç temel dinamiğin çözümlenmesiyle doğrudan ilintili olduğunu görmek gerekiyor.

Birinci faktör, asıl olarak ANAP-DYP açısından ve dolaylı olarak da SHP-DSP açısından ele alınabilir. Özellikle ANAP, 12 Eylül tarafından "düzlenen" zemine, "yeni" kavramlar ve "yaşam biçimi" ile girdi. Tarihsel ve kavramsal olarak bilinen "klasik" tanımlardan farklılaşmış bir düzeyde; eskiye dönmeme, Batı ile alaturka bir tarzda bütünleşme, uzlaşma ve "yeni olma" temelinde geliştirilen bir "modernizm", ANAP'ın politik argümanlarını oluşturdu. Ekonomik argümanlar ise alaturka liberalizm düşüncesi temelinde, teknolojik ilerleme, rekabet ekonomisi, dünya pazarlarıyla bütünleşme gibi kavramlarla dile getirildi. Kısaca, "ANAP tercihi", bir "yaşam tarzı"nın ifadesi olabildi. Sekiz yıllık icraatları sonrasında, ANAP'ın yaptığı onca kötülüğe rağmen yüzde 25 oy alabilmesinin ardındaki gerçek, bu argümanların etrafında yeni bir "insan tipi"nin yaratılabildiğini göstermiyor mu? Bu anlamda, özellikle büyük kentlerde, ANAP'vari liberalist, düşünce ve kavramların, davranış normlarının yerleşmekte olduğu söylenebilir.

Bu noktada, Türkiye'de "kalabalık" bir alaturka-liberalist kesimin varlığından sözedilebilir. Ama bu kesim, basın organlarında ileri sürüldüğü gibi, bütünüyle sağın hanesinde görülebilir mi? Hatta bu kesimin, ırkçı-dinci kırması sağ düşünceye karşı ciddi bir tepki eğiliminde olduğu, çünkü bunları kendi tercihlerine karşı kayda değer tehditler olarak değerlendirdiği söylenemez mi? Eskiden, "komünistler gelecek, evimizi, arabamızı alacak, yiyip, içip eğlenemeyeceğiz" korkusu altında kendilerini komünistlerden koruyacak olan bu politik güçlere kerhen bel bağlayabilen bu kesimler,şimdi komünist tehdidinin ortadan kalktığı inancıyla ve fakat bu kez şeriatçılar "keyfimizi kaçıracak" kaygısıyla hareket etmiyorlar mı? SHP ise, "yeni" sözcüğüne ve yeni olan her şeye hayli teşne olan bu kentli kesimi ikna edecek bir program ve vitrin oluşturamadı. "3-D formülü"nün bir ayağının "değişim" olmasına karşın, değiştiğini inandırıcı kılamadı.

"Dinci-ırkçı" düşüncesinde belirginleşen ikinci dinamik, bugün çok açık bir biçimde "kutsal ittifak"da ifade ediliyor. Kendisine has ritüelleri, yaşam tarzı, kültürü ve düşünce biçimleriyle, bu kesimin "şuurlu" ve kalıcı bir potansiyel olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yüzde 17 potansiyeli, bu kesimin önüne iki seçenek koymaktadır: Ya bunu yeterli görerek eldeki potansiyeli militanlaştırmaya ve örgütlemeye yö-

nelmek ya da kitleselleşmeyi artırabilmek için özellikle seçim günlerinde sergiledikleri "dışa açılma"yı sürdürmek. Öte yandan DYP ve ANAP'ın bu kesime karşı çizdiği sınırlar da, kutsal ittifak'ın genişleme kapasitesini ifade eden bir özellik taşıyor.

Ve Kürt dinamiği... Özellikle sol açısından, belirginleşmenin kendisini dayattığı zemin burasıdır. DSP, Türk milliyetçiliğine ağırlık veren bir solculuğun temsilciliğine yönelirken, SHP, "kolaj tekniği" ile pragmatik bir tarzda Türk ve Kürt sol oy potansiyelini birleştirmeye soyunmuştur. Üniter devlet anlayışıyla ve ciddiye alınacak herhangi bir programa sahip olmadan, sırf daha fazla oy kaygısıyla yaptığı bu "izdivaç"ın başarısı ortadadır.

Kürt dinamiği, hala gerillanın yürüttüğü faaliyette ve Batı yakasındaki solcuların dahil olamadığı bir zeminde kendini üretmeyi sürdürüyor. Ve giderek Kürt-Türk kutuplaşmasına doğru evrilme eğilimleri ortaya çıkmaya başlıyor. Türkiye solu hem politika üretmede hem de bu politikaların gereğini yerine getirmede eksik kaldığı, bu sorunun çözümlerinde etkin rol alamadığı sürece, ciddiye alınır bir politik tercih olma şansını yakalayamayacaktır. Dahası her türden gericilik, elindeki ırkçılık silahını değerlendirerek önemli mevziler kazanma şansını artıracaktır.

Devrimcilik, nesnellikten uzaklaştığı ölçüde marjinalleşmeye mahkumdur. Bugün yaşanılan süreçte, eski kavramların kapsayıcılığının giderek daraldığı görülmelidir. Bunun görülmesi kuşkusuz eldeki öncüllerden vazgeçilmesini gerektirmiyor. Ama Kürt sorununda "ulusların kaderlerini tayin hakkını savunuyoruz" demek yetmiyor. Bu yalnızca bir öncül olabilir. Ama bu öncül yaşanılan gerçeklikte yeniden üretilmezse ve somut olarak hangi anlama geldiği ortaya konulamazsa, en yaşamsal bir konuda devre dışı kalmak kaçınılmazdır. Ve devreye giren başka güçlerin seyredilmesi ile yetinmekten başka bir şey yapılamaz.

Türkiye seyir toplumu oldu. Devrimci güçler de giderek bu seyir toplumunun bir parçası olma tehlikesiyle karşı karşıya değiller mi? Bu seyircilik rolünün reddiyesi, toplumda etkili olan dinamiklere doğrudan müdahale tavrında yatmıyor mu? İşte Kürt sorunu. İşte dinsel ırkçı gelişmeler. İşte alaturka liberalist düşünceler. Dinsel ırkçı düşünceler bile muhafazakarlıklarını kısmen terkettiler, sosyalistlerin argümanlarını ellerine alarak, kadın sorunuydu, çevre sorunuydu diye arzı endam ediyorlar. Ve bu toplumda bizimle beraber yaşayan milyonlar ANAP'vari alaturka liberalizmi, ilericilik ve modernlik sayarak çizginin öbür tarafına geçiyor. Devrimciler hala ne yapacaklarına karar veremezken, karşıt dinamikler, milyonlarca insanın gündelik yaşamını örgütlemeyi sürdürüyor.

Öyleyse, sol hareket, bütün bunları kapsayacak, dinsel ırkçılığı etkisizleştirip alaturka liberalizmin elindeki "ilericilik" silahını alabilecek en genel bir perspektife bile sahip olamaz mı?

***

Her şeyden önce, Türk-Kürt kutuplaşmasının ortaya çıkmasını engellemek ve Kürt sorununa demokratik bir çözüm üretmek için, özellikle batı yakasına yönelik somut ve ikna edici gerekçelerle harekete geçmek, bu zemindeki bir ideolojik teçhizatlanma ve propaganda savaşına duyulan ihtiyacın gereklerini bihakkın yerine getirmek şarttır.

Öte yandan, dinsel-ırkçı gelişmelerden ciddi tedirginlik duyan ve bunları gündelik yaşamlarındaki sıcak temaslarla hisseden dinsel-ırkçı olmayan toplumsal potansiyeli dikkate almak bir başka önemli adımdır.

Ama bunların hiç biri yalnızca "anti"lik temelinde sürdürülecek politikalarla sağlanamaz. Yaşam tarzlarının gündelik hayatın eleştirisi temelinde ele alınması, gericilikten ürken ve Kürtlere düşman olmayan geniş kesimlerin sol muhalefete akıtılabilmesi için gerekli bir koşul haline dönüştürülebilir.

Gericiliğin anti tezi ilericiliktir. Ama bugün, gericiliğin karşıtı tanımsız bir "yenilik" olarak sunulmakta ve kabul görmektedir! Ne tuhaf, ANAP'ın getirdiği ve vaad ettiği tüm yenilikler, "modernizm", Suudi Arabistan'da fazlasıyla var. İşte bunun çağdaşlık diye yutturulması, yaşam tarzının ithal peynirler ve arabalar ile çok kanallı televizyonlara bağlanması ANAP'vari liberalizm oluyorsa, bu çağdışı aldatmacanın önüne geçilebilmelidir.

Kuşkusuz solun kendisini "yenileyememesi"nin böylesi bir aldatmacanın etkili olmasında önemli payı vardır. Tarihsel olarak ilericiliği temsil eden sol, kullandığı kavramlar ve araçlarla muhafazakarlaşmaktadır! Bu anlamda, solun sırtındaki bu kamburu en kısa sürede atabilme performansı, onun yeniden hayatiyet bulabilmesinin imkanlarını da yaratabilecektir.

Bu çabanın, düşünsel zeminde kollektif bir biçimde üretilmeden, üretilenler temelinde asgari müştereklerde yakalanmadan ve bunlar temelinde ortak projeleri hayata geçirmeden, yaşamdan cevap bulması mümkün değildir. Yalnızca "araçlar" ya da "yöntemler" önerilmesiyle politik görevlerin yerine getirilmesi geçiştirilemez. "Bizim şöylesi bir aracımız yok, onun için sol, politikanın gündeminde değil" demek, çaresizlikler karşısında bulunmuş naif çözümler olmanın ötesinde bir anlam taşır mı?

Öyleyse, bizi muhafazakarlaştıran çemberleri kırmaya yönelik bir düşünsel üretim ve bu temeldeki kafa açıklığı ile hayatın içinde yaratılacak ortaklıklar, birincil amaç haline getirilmelidir. Bu ortaklıklar üzerinde, dışarıdan gazel okuma anlamına gelmeyen ve düşünce egzersizleri olmanın ötesindeki "proje"lerin yaratılması sağlanabilir.

Sol hareket her zamankinden fazla, bugün, yaratıcılara ihtiyaç duymaktadır. Özellikle son on yıldır, "kendi dışında" oluşmuş alanlarda kendini üretmek zorunda olduğu kadar eskiden beri çalışma yaptığı sınıf mücadelesinin her alanında gerçekten kendini ifada edebilme yeteneğini kazanmalıdır. İnandırıcı seçenekleri olmayan bir sol programın peşinden kimsenin yürümeyeceği, eskiye dair kavramlarla hiç kimsenin, herşeyi göze alan bir ideali gerçekleştirmek için fedakarlıklara katlanmayacağı açıktır. Hayatın içindeki değişimi yaşamadan, hayatın kendisini, toplumu ve insanları değiştirmek mümkün olabilir mi?

Kendi geçmişinde yaşamakla yetinen bir solculuk anlayışıyla takılıp kalındığı sürece, solculuk, kendi dar dünyasının hem öznesi hem nesnesi olan bir garip tarikat özelliğini yaşar durur... □

Demokrat !

Çürüyen rejime "sivil" dayanak

Devlet "baba"sına kavuşuyor

Ertuğrul Kürkçü

"Kurtar bizi baba!"...Yaklaşık üç yıldan bu yana Süleyman Demirel'in hemen hemen bütün mitinglerinde DYP örgütlerinin yükseltmeye çabaladığı slogan buydu.

20 Ekim seçimlerine değin Demirel'in meydanlarda böyle bağırttığı kitlelere kah bir halk adamı, kah bir bilge kişi kimliğiyle verir göründüğü karşılık ise kısaca şöyle özetlenebilirdi: **"Millet devletin elinden kurtarılacak!"** Demirel kendisi için birşey istemiyor, yalnızca iktidar istiyordu. Çünkü "bizim" kurtarılmamız için iktidarı elimize almamız değil, Demirel'e vermemiz gerekiyordu.

Süleyman Demirel'in iktidarıyla "millet" değil ama "devlet", "baba"sına kavuşmuş olacak. Sermayenin egemenliğini olduğu denli, bu egemenliğin aygıtlarını da "millet"e onaylatabilmeye yetenekli eldeki tek politikacı olarak Demirel, şimdi 11 yılın kirini devletin üzerinden temizlemek görevini üstlenmeye hazırlanıyor.

"Bizim kurtarılmamız"la Demirel'in iktidarı arasındaki ilişkinin mantıksal bağını kurmakta ne denli zorlansak da Demirel'in seçim konuşmalarının siyasi unsurlarına bakıldığında sanılabilirdi ki, karşımızda 11 yıl öncesinin Türkeş'li, Erbakan'lı MC koalisyonlarının lideri değil, Amerikan demokrasisinin babası Thomas Jefferson vardır. Neyse ki, yanılsamalar ve hayaller dünyasından gerçek ilişkilerin dünyasına geçilmesi için çok zaman gerekmedi. Seçimlerin DYP'nin birinci parti olmasıyla sonuçlanmasıyla birlikte herşey ait olduğu tarihe ve kimliğe iade oluverdi.

"Baba"mız daha mazbatasını almadan, yanlış anlaşılmaması için "millet"ine bütün çıplaklığıyla anlatmaya başladı ki, iktidarın birinci görevi milleti değil "devleti kurtarmak"tır. Demirel, 28 Ekim günü gazetelerde yayımlanan demecinde şöyle diyordu: **"Devletin caydırıcılığı kalmamıştır. Bu Türkiye'nin kesin çare bulmaya mecbur olduğu bir olaydır ve yeni hükümetin gündeminde birinci sıradadır... Devletimiz her zamankinden güçlüdür... Çankaya sorununa çözüm bulamazsak, devletin tepesinde küşlük olmaz. Devleti tıkar o... Devletin tepesinde kavga yapmam ve kimseye de yaptırtmam."**

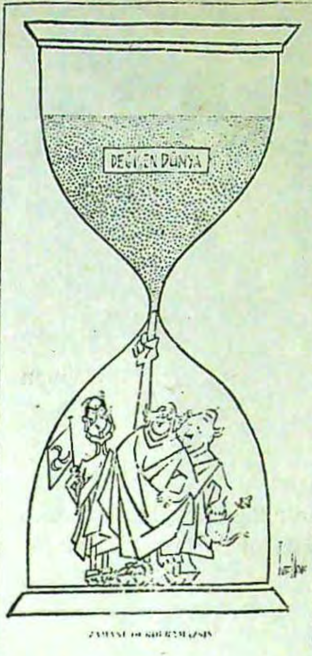

Gerçekten de, seçimin galibi "devlet adamı", Süleyman Demirel PR şirketinin önerilerine uygun olarak kurulan parlak, ceviz kaplama masalı, bayraklı, mayraklı devlet dekorunun gerisinde ister otursun ister ayakta dursun "millete" başka birşey söyleyemez. Bugün "millet" ile iktidar arasındaki yegane bağ olan devlet cihazı en sonuncu kurumunun en sonuncu birimine dek öylesine çürümüştür ki, hükümeti elinde tutan hiçbir parti devlete yeni bir çehre kazandırmadan "millet"in düzeni onaylamasını sağlayamaz.

Süleyman Demirel'in iktidarıyla "millet" değil ama "devlet", "baba"sına kavuşmuş olacak. Sermayenin egemenliğini olduğu denli, bu egemenliğin aygıtlarını da "millet"e onaylatabilmeye yetenekli eldeki tek politikacı olarak Demirel, şimdi 11 yılın kirini devletin üzerinden temizlemek görevini üstlenmeye hazırlanıyor. Milletse,"kurtarılmak" için bir başka seçimi, bir başka "baba"yı, bir başka "umud"u bekleyebilir. Çünkü, Demirel'in sözleriyle aslolan "devlette devamlılıktır."

20 Ekim Seçimlerinin Psikolojisi

20 Ekim seçimlerinde seçmen davranışlarının en önemli karakteristikle-

Cumhuriyet 15 Nisan 1979

rinden biri seçmenlerin gözünde parlamentonun Türkiye'nin siyasal tarihinde görülmediği ölçüde önem kazanmasıydı. Seçmenlerin yaklaşık yüzde 86'sının oy kullanmak üzere sandık başına gitmesi, hiç değilse ikinci bir seçime değin, nüfusun önemli bir bölümünün parlamento dışı seçenekleri politik bir tercih olarak düşünmediğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kayda değer hiçbir siyasal eğilimin açıkça boykot çağrısında bulunmadığı, tersine varolan siyasal partilerin yanısıra, rejimle savaş halindeki örgütlerin de açıkça aday göstererek ya da başka partilerin listelerini destekleyerek katıldığı seçimlerde seçmenlerin yüzde 15'iyse oy kullanmadı. 12 Eylül öncesi ve sonrası bütün genel seçimlerin gidişatına bakıldığında bunu sistem dışı arayışların bir dışa vurumu olarak kabul edebilmek oldukça güç görünüyor. 12 Eylül sonrasında en geniş katılım 20 Ekim seçimlerinde gerçekleşti, oysa 1991'de politik tutum takınma kararlılığının 1983 ya da 1987'ye oranla çok daha geliştiği çıplak gözle görülebilen bir olguydu.

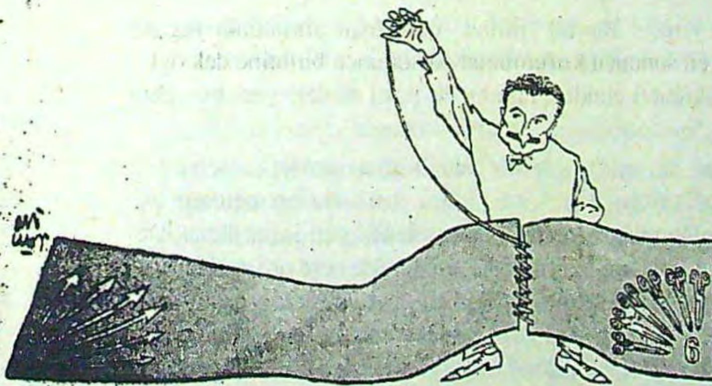
Bu tablonun ortaya koyduğu en genel sonuç, seçmenlerin çok büyük bir bölümünün parlamentoyu siyasal yaşamın merkezi organı olarak görmeyi sürdürdükleri, iktidarı oylarıyla değiştirebilecekleri inancı ya da yanılsamasının -hangisini dersek diyelim- gücünden birşey yitirmiş olmadığıdır. Bu Türkiye'de bir siyasal va toplumsal dönüşüm tasarısını gerçekleştirmeye çabalayanların gözönünde tutmaları gerekli birincil görüngülerden biri olarak kabul edilebilir.

Seçimleri Kim Kazandı?

İlk kez bu seçimlerde, seçim sonuçları belli olduktan sonra bile kimin kazandığı tartışma konusu oldu. Ama bunun bir mantığının da olmadığı söylenemez. Her partinin hükümette yer almasına olanak vermesinin yanısıra 12 Eylül'le kısmi bir hesaplaşmayı da ifade ediyor olması, her partinin sonuca kendine özgü bir yorum getirmesini mümkün kıldı.

Eger seçmenlerin oylarını partilerin iktisadi programlarına bakarak kullandıklarını kabul edecek olsaydık seçimleri büyük çoğunlukla "Özal partisi"nin kazandığını söylemek gerekirdi. Bu seçimlerde, oyların toplam yüzde 83'ünü alan partilerin tümü de (RP ve SP) dışında, bir konuda ağız birliği etmişlerdi: **Türkiye'nin ekonomik düzeninin "serbest piyasa ekonomisi"nden başka birşey olabileceğini düşünmek sözkonusu bile edilemezdi.**

Cumhuriyet 19 Nisan 1979

— BÖLÜCÜLÜĞE KARŞIYIZ!

Gerçekte iktisadi literatüre bir Özal katkısı olan bu garip deyimin böylesine dillere pelesenk edilmesi bile, bütün partilerin Özal'cı iktisat politikalarını korumak ve sürdürmekteki kararlılıklarının, ya da uluslararası kapitalist bütünleşme sürecini tartışmasız benimseyişlerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Sonuçta seçimleri ANAP kaybetmiş olsa

bile ANAP ve Özal'ın sistem tercihi düzen partileri arasında geçmişe oranla çok daha büyük bir onay kazanmış oldu.

Seçimleri Kim Kaybetti?

Ancak, yalnız başına bu belirleme bile seçmenlerin partilerin programlarına ya da programlarının iktisadi yönelimine bakarak oy vermediğini göstermeye yeter. Böyle olmasaydı ANAP'ı ve Özal'ı iktidardan indirmektense, bu programın mucidi ve uygulayıcısı olarak Özal'ı bir beş yıl için daha başımızda tutmaları beklenirdi. Ama, öyle olmadı. Seçmenler, "umutsuzluk" ya da "gerçekçilik"leri gereğince değişmesini bu seçimlerde beklemedikleri ya da tartışmadıkları iktisadi düzeni değil, siyasal rejimi oyladılar.Oyların yüzde 75'e yakını, eger RP ittifakının yüzde 15'i çıkarılırsa yüzde 60'a yakını, doğrudan doğruya 12 Eylül diktatörlüğünün çerçevesini çizdiği siyasal rejimi değiştirmeyi öngören ve "demokrasi" vaadinde bulunan partilere gitti.DYP, SHP ve DSP'ye verilen oyların berisinde üç temel beklenti vardı: **Siyasal demokrasi, adalet ve geçim sıkıntısına çare.**

Bu sonuçlara bakıldığındaysa, seçimlerin mağlubunun 12 Eylül rejiminin yaratığı Özal ve hanedanı olduğu görülebilir. Çerçevesini 12 Eylül diktatörlüğünün çizdiği siyasal rejimin bütün unsurlarının fiili çözülüşü 20 Ekim seçimlerinden sonra hızlı ya da yavaş ama resmi bir ifadeye kavuşturulacak. Bu çerçeve içinde artık Özal'a yer yok. Özal aracılığıyla dağıtılacak devlet arpalığı, ulufe ve bahşiş kalmadığı zaman ANAP'ın da Özal'a ihtiyacı kalmaz.

Bu seçimlerin belki de sevinilebilecek tek sonucu halkın hanedan despotluğuna, en bayağısından hırsızlığa ve açlar yığını karşısındaki oburluğa "hayır" demeyi başarabilmiş olması.

SHP'ye de Hayır!

20 Ekim seçimlerinde bir değil, iki seçim yapıldı aslında. Seçmenler, yalnızca siyasal iktidarki ANAP'a ve Özal'a değil, yerel iktidarlara, belediyelere egemen olan ana muhalefetteki SHP'ye de **"hayır"** dediler. Belediyelerdeki üç yıllık "icraat"ı içinde yiyicilikte, hırsızlıkta, hemşehri kayırmacılıkta ANAP'lılarla şaşırtıcı bir benzerlik içinde görünen SHP, bugüne değin kalesi addedilen metropollerde oylarını ANAP ve DSP'ye, milletvekilliklerini DYP'ye kaptırdı.Özellikle belirgin sınıfsal tavır alışların izlendiği, İstanbul/Kartal, Zonguldak/I1. Bölge gibi seçim çevrelerinde SHP'nin seçimleri yitirmesine DSP ve Ecevit'in "bölücülük" yapmasının yol açtı-

20 Ekim seçimlerinin siyasal alana soktuğu tek yeni ve değerli öğe, yüz yıllık esaretleriyle hesaplaşmaya başlayan Kürt kadınlarıydı. Kürt kadınları parlamentoya aralarından birini göndermeyi başardılar. Kemalist, modern Türk kadınlarının "Kız sen ne güzelmişsin" diye bağırlarına bastıkları Zana, çok değil on yıl önce bu yığının içinden biriydi. Kürt kadınlarını hızla eğiten siyasal mücadele kimilerini parlamentoya kimilerini gerilla saflarında çarpışmaya gönderirken onları başka hiçbir yoldan olamayacağı denli özgürleştiriyor. Peçeler kimseyi yanıltmamalı.

ğı iddialarıyla içlerini ferahlatmaya çalışan SHP ideologlarının, ideologlar olarak göremedikleri ya da itiraf edemedikleri şey, işçilerin öteki "hırsız"lardan bir farkı olmadığını düşündükleri "sendika ağaları" ve belediye müteahhitlerindense, hayallerindeki "dürüst adam"a oy vermekte inat etmeleriydi.

Böylece insanlar DSP'ye attıkları oyların parlamentoya yansımayacağını bile bile, SHP'ye de bir ders verdiler. Özal'ı iktidardan alaşağı ederken SHP'yi de ana muhalefet olmaktan çıkardılar. Kaldı ki, SHP'nin de iktidar olmak değil olmamak için gösterdiği çabalar gözönüne alınırsa SHP kurmayının bu yenilgiyi bir zafer olarak görmemesi için de fazla bir neden yok.

Bu seçimlerin sol açısından en büyük kazancı belki de her solcu okuryazarın Cumhuriyet okumaya, her solcu seçmenin SHP'ye oy vermeye mecbur olduğu yolundaki Kemalist hezeyanın son bulmasıydı. Böylelikle sol, özellikle sosyalist sol, her seçimde içine girdiği hangi burjuva partisinin ilerici olduğuna ilişkin "ince" tahliller dünyasından çıkarak açık siyasal politika alanında kendi seçeneğini oluşturmak ya da yok olmak gibi gerçek tercihlerle karşı karşıya kaldı.

Kürdistan'ı Kim Kazandı?

Sayılara bakıldığında seçimlerin Kürdistan'daki galibinin SHP olduğunu görmemek olanaksız. Ama bu da başlı başına bir gariplik. Türkler'in hiçbir yerde yüzde 30'dan fazla oy vermedikleri SHP, Kürdistan illerinin en büyük bölümünde yüzde 50'yi geçen oy oranlarına ulaştı. Türk devletini kuran parti, Türkler tarafından ana muhalefet konumundan bile uzaklaştırılırken, Kürtler tarafından baş tacı edilmiş olabilir mi?

Bu sorunun cevabının olumsuz olduğunu herkes biliyor olmalı. Gerçekte Kürtler SHP listelerinden kendi ulusal kimliklerini açıkça dile getirecek insanları meclise göndermek üzere oy kullandılar. Oylarını SHP'ye değil, tek tek meclise göndermek istedi leri kendi vekillerine verdiler.

Seçimlerde izlenen bu taktiğin "Kürdistan Devrimcileri"nce oluşturulduğu, onaylandığı ve desteklendiği biliniyor.Bu açıdan bakıldığında seçimlerin Kürdistan'daki galibinin ne SHP ne HEP değil, son derece mahirane bir taktik uygulayarak hiçbirisi kendisine organik olarak bağlı olmayan, ama hiçbirisi de kulağını ona vermeden siyaset yapamayacak 20 Kürt temsilcinin meclise giden yolunu açan "Kürdistan Devrimcileri" olduğu söylenebilir.

Böylece Kürtler 1923'den bu yana ilk kez Kürdistan Devrimcileri sayesinde siyasetlerini yürütmek için her düzeyde nüfuz edinme ve parlamentoda kendileri olarak temsil edilme olanağına kavuştular. Ama paradoks şurada ki, TC devleti de ilk kez böyle bir yolu bilinçli bir biçimde açarak Kürt sorunun çözümü için parlamenter bir seçeneği olanaklı gördüğünün altını çizmiş oldu. Bu yolun nereye açılacağını yalnızca parlamenter düzeyden bakarak görmekse şimdilik olanaksız.

Binde 44 ?

Bu seçimlerin galip ve mağlupları örgütsel düzeyde birçok politik ölçüte göre değişik biçimlerde yapılabilir ama, kişisel olarak bu seçimlerden galip çıkan tek sosyalistin Doğu Perinçek olduğunu söylemek yersiz olmaz.

Sosyalist Parti organları SP'nin aldığı binde 44 oyu geleneğe uygun olarak bir işçi sınıfı tavrına indirgeyebilmek açısından ne kadar uğraşsa da, pratikte SP her sandıkta yalnızca 1 oy kazandı. Verilmemiş oyları verilmiş saysak da, bu 1'er oyun niteliği üzerine ne kadar ahkam kessek, sosyalistlerin sayılarının daha çok olduğu işçi mahallelerinde 1'leri 10'la çarpsak da çok daha değişik bir sonuç elde etmiş olamayız. Bu sonucun ise toplumun siyasetle dönüştürülmesi açısından ihmal edilebilir bir nicelik olduğu apaçıktır. Ama, böyle olması sonucun anlamsız ya da önemsiz

olduğunu düşünmeyi de haklı kılmaz.

Sosyalist soldan kurumsal düzeylerde hiçbir destek görmemesine, uğradığı tecrite ve horlamalara rağmen bir erken seçime sokulabilecek bir örgütlenmeye sahip bir "sosyalist parti" yaratılması çok büyük ölçüde Doğu Perinçek'in kişisel azminin ürünüydü.

Elindeki malzemenin zayıflığına karşın genel siyaset zeminlerinin sosyalist amaçlarla da kullanılabilirliğini kanıtladığı, böylece hemen hepsi tuhaf bir rastlantıyla eski "yoldaşları" olan medya yuppielerinin "sosyalizm öldü" çığlıkları arasından yoksul ve ezilen insanların kalbine giden bir sesi dillendirebilmeyi başardığı için, yılın 350 günü sosyalistlere kapalı iletişim araçlarını yalnızca on gün kullanabilmenin bile ne anlama geldiğini gösterebildiği için, Tahtakale'deki işportacı çocuklardan, taksi şoförlerine dek toplumun horlananlarına kendilerini ezenlere karşı kullanabilecekleri farklı bir siyasal dilin olduğunu kanıtlayabildiği, bunu paşaların ve politika erbabının gözünün içine bakarak, onların aleminde de yapabildiği için Doğu Perinçek şimdi toplumun gözünün önündeki en önemli sosyalist politikacıdır. Bu da Türkiye'nin ve Doğu Perinçek'in son on beş yıl gözönüne alındığında az kazanç sayılmaz.

Bir sosyalist için bunun azımsanacak hiçbir yanı yoktur. Ama bütün bir sınıf için, bu ülkede 30 yıldır sosyalist ideallerin gerçekleşebilmesi uğruna çok şey veren bütün bir sosyalistler kuşağı için bu bir teselli bile sayılmaz. Çünkü sosyalistler 1965 'de, Türkiye'nin nüfusu bugünkünün yarısıyken SP'nin aldığının üç katı oy almayı ve meclise 15 milletvekili sokmayı da başarmışlardı, ama sosyalizmin bugün içine düştüğü sıkıntılar da bu göreli zaferle birlikte başlamış, parlamentoculuk ve onun ikiz kardeşi darbecilik illeti sosyalist hareketin yakasına bu zaferin ertesi günü yapışmıştı.

Doğu Perinçek'in çok büyük ölçüde kendi kişisel çabasının ürünü olan bu başarıyı küçültmeye yeltenmeksizin, şimdi açılmış bulunan bu siyaset zeminin de birleşik davranışlarla ustaca kullanılabilmesinin ne denli önemli olduğunu sosyalistler görebilecekler mi? Derneklerde ,

Esenyurt Belediye Başkanı Gürbüz Çapan:

Solun değil SHP'nin yenilgisi

Seçim yenilgisinin ardından yaptığınız açıklamada, "SHP'nin birinci parti olamadığı seçim çevrelerindeki Belediye Başkanlarının istifa etmesi gerektiğini" savundunuz. SHP'nin seçim yenilgisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Evet bu bir yenilgidir. Bu genel olarak solun değil, SHP'nin bir yenilgisidir. Kısaca bu yenilginin, SHP'nin Türkiye'nin siyasal gündemini yakalayamayışından, ekonomik, toplumsal önerilerini halka izah edemeyişinden ve partinin iç ilişkilerindeki yapısal bozukluklardan kaynaklandığını söyleyebilirim. SHP'li belediyelerin önemli bir bölümünde, partinin yaşadığı genel siyasal sıkıntılar oldukça yoğun bir biçimde gözlendi. Öte yandan bu belediyelerdeki uygulamalar, partinin sorunlarını çoğaltan bir etki de yaptı. 26 Mart'ta aldığımız yerel yönetimlerde başarılı bir çalışma gösteremedik. Yerel yönetimlerde, sosyal demokrat bir siyasal partinin mensupları değil de sanki tesadüfen biraraya gelmiş insanlar görüntüsü vermemiz, her belediye yönetiminin "bir yoğurt yiyişi"nin olması kamuoyunda ve kamu vicdanında izi çıkmaza soktu. Yerel yönetim uygulamalarının bir çoğunda, emekçi çoğunluğun acil gereksinimleri etrafında toplumsal bir birlik sağlamak yerine, din, mezhep, etnik yapılar gibi feodal değerlerin öne çıktığı bir ayrışmaya yolaçıldı Bu ayrıştırma, partinin üye profilinde son derece ciddi çarpıklıklara yolaçtı. Tabii, partiyi siyasetsizleştirme ve parsellemeyle parti-içi ilişkilere egemen olunabilirdi ama, seçim kazanılamazdı; keza kazanılamadı da. Bu gibi yollarla partinin hesabını görenlerin hesabını halkımız sandıkta gördü.

Belediyelerin, partinin yaşadığı sorunları çoğalttığını söylüyorsunuz. Bu kaçınılmaz bir şey miydi?

İktidarın bir bedelinin olduğu, iktidardaki partinin oy kaybedeceği hep söylenir. Oysa bizim durumumuzda bu mutlak bir zorunluluk değildi. Belediyeler oldukça kötü koşullarda çalışmak zorunda bırakıldılar. 26 Mart seçimleri öncesinde ANAP "eli-kolu bağlı belediyeler yaratırım" dedi ve sözünü tuttu. Biz, yerel yönetimlerimizin sorunlarını halka izah etmek yerine, kapalı kapılar ardında bir sağırlar ordusu gibi birbirimize bağırıp çağırmakla vakit geçirdik. Partide iyi oluşmuş bir üye tabanımız ve delegasyonumuz olsaydı, periyodik toplantılar, paneller ve yaygın bir eğitim ve bilgilendirme çalışmasıyla partilileri harekete geçirebilir, partililer de bu sorunları mahallesine, sokağına götürerek halkın bize bir çıkış yolu göstermesini, bir çıkış yolu oluşturmasını sağlayabilirdi. Bunlar birçok yerde yapılmadı, bazı yerlerde ise yapamadık. (Örneğin Esenyurt'da mahalle komisyonları oluşturduk, bir süre sonra mahalle komisyonları, menfaat komisyonlarına dönüştü.)

Yerel yönetimlerdeki başarısızlığın, partinin yapısal sorunlarından ileri geldiğini söylüyorsunuz. Ve görünen o ki, SHP yeniden bir iç çalkantı dönemine giriyor. Sizce bu çalkantı durulduğunda ortaya bir başka SHP mi çıkacak?

Sonuç üzerinde şimdiden kesin şeyler söylemek kolay değil. Partimizin 8 yıllık siyaset pratiği, henüz gerçek manada partileşemediğimizi gösteriyor. Bunu bugünkü parti içi çalkantıda da izlemek mümkün. Partide bugün bir siyaset tartışması öne çıkmıyor. Kişiler tartışılıyor. Burada bir noktaya dikkat çekeyim; İnönü'yü isteyenlerle Baykal'ı isteyenler arasında birçatışma değil bu, İnönü'yü istemeyenlerle Baykal'ı istemeyenler arasında bir tartışma. Yani partide siyasetler çarpışsaydı, bu bir sağlıklılaşma belirtisi olarak görülebilirdi. Bunun sonucunda da ortaya bir kaos çıkıyor. Kaostan da olumlu bir şeyin çıktığı şimdiye dek görülmedi. □

burjuva partilerinin lokallerinde, gazete ve dergi idarehanelerinde bölük pörçük, mahçup ve örtük biçimde yapmaya çalıştıkları şeyi, açık siyasetin aygıtlarını yaratmayı başarabilecekler mi? Yoksa gene, kimsenin uğrunda çalışmaya ne ihtiyaç duyduğu ne zahmete değer gördüğü "seçim blokları" ile uğraşmaya, ya da gizlice SHP'ye oy vermeye, ya da ya da, şahsi boykotlara mı, yönelinecek? İkinci seçime giderken herhalde bu sorunun cevabını almış olacağız.

İkinci Seçim

20 Ekim seçimleri 12 Eylül rejiminin siyasal çerçevesinin dağılmasının başlangıcı olduysa da toplumdaki ve devletteki çürümenin önlenmesi ve nüfusun büyük bölümü için kabul edilebilir bir rejim kurulması için gerekli inisiyatifi hiçbir politik güce vermedi.

Türkiye içeride son derece önemli iki tercihi yapmak zorunda. Birincisi Kürt sorununa Türkiye sınırları içinde yaşayan Kürtlerin kabul edeceği, İran ve Irak Kürtlerinin onaylayacağı bir siyasal çözüm, bir yeni devlet biçimi bulmak, siyasal rejimini tepeden tırnağa yeniden düzenlemek; ikincisi, mülkiyet ve gelir dağılımı alanında sistem içinde yeni düzenlemelere girişmek. Batı Avrupa entegrasyonu içinde ikincil de olsa bir yer tutmak, Türkiye kapitalizmi için ancak böyle olanaklı. Ancak öyle görülüyor ki, Süleyman Demirel'in DYP'si birinci alanda Özal'ın ANAP'ından çok daha az esnek. Daha seçimin ertesi günü Demirel'in ağzından dökülmeye başlayan "cani" edebiyatı Türk sağının hiçbir politik konuyu ceza kanunu terimlerine çevir meden düşünme yeteneğini kazanamadığını bir kez daha kanıtladı. Bu yeteneğin iktidardayken elde edilebileceğini ummak için en küçük bir neden yok.

Özal her siyasal konuyu meta biçimine dönüştürerek, devleti bir tüccar gibi yöneterek, ucuz alıp pahalı satarak devlet adamlığına yeni bir uslup kazandırdığını sanıyordu. Tutmadı. Anlaşıldığına göre, Süleyman Demirel devleti bir ağırceza savcısı gibi yönetmeye hazırlanıyor: Kanun dairesinde ama acımasız. Bunun tutacağını sanmak için, Türkiye'nin son 30 yıllık macerasını unutmuş olmak gerek. Oysa, bunu Demirel'den iyi kimse hatırlamıyor olmalı. Ama elden birşey gelmez, eğer bir demokratik kabarış ın başında iktidara gelmezseniz yapacağınız tek şey topluma değil devlete tutunmaktır. Tutunacağınız şeyin de sağlam olması gerekir. Süleyman Demirel'in ne toplumsal desteği, ne de devletteki dayanakları sağlam. Bu yüzden ordu, ABD vė büyük burjuvazinin temsilcileriyle yapılacak büyük uzlaşmalardan sonra, Demirel'in kendisine mutlak çoğunluğu sağlayacak bir seçim sistemiyle yeniden seçime gitmesi kaçınılmaz.Oraya gitmeden önce bu üç ana gücün memnun edilmesi gerekli. Bu yüzdendir ki, Demirel şimdi "**kurtar bizi baba**" diye bağırttığı kalabalıklara, "**önce devleti sonra sizi**" diye karşılık veriyor. Rejim babasına kavuşuyor. □

Seçimler Ve İşçiler Çare Mücadelemizde

Münir Ceylan

Seçim sonucunda siyasi partilerin aldıkları oylara, çıkardıkları milletvekili sayılarına bakıldığında, iktidar olabilecek partilerin işçilerin yoğun olarak yaşadıkları sorunlara çare bulma anlayışında ve konumunda olmadıklarını görüyoruz. İşçilerin demokratik sendikal haklarını özgürce kullanabilmeleri, sendikasızlaştırma politikalarına son verilmesi, iş güvencesinin sağlanması ve yine işçilerin siyasi bir güç olarak ülke yönetiminde söz sahibi olabilmeleri gibi sıkıntılarımızın çözümü konusunda siyasi iktidardan olumlu bir yaklaşım beklemek hayalcilik olacaktır. Ortaya çıkan tablo maalesef budur.

Bunca yoğun sıkıntılar içinde olduğumuz bir dönemde, iktidar olabilecek parti ya da partilerin taleplerimize özü itibarıyla sıcak bakmadığı gerçeği, sıkıntılarımızın derinleşerek süreceğini göstermektedir. Bu gerçeği gözardı etmemek gerekmektedir. Sıkıntılarımızın aşılması için tek yol, işçi sınıfımızın diğer emekçi halk kesimleri ve demokrasi güçleriyle birlikte, en geniş anlamda örgütlü birlik temelinde, ekonomik ve demokratik haklar için mücadelesini sürdürmesidir. Bu mücadeleye hazırlanmak başta gelen sorumluluklarımız arasındadır.

Sendikalar elbette ki "seçimler sonuçlandı, siyasi iktidar ne yapacaksa yapsın" rehaveti içerisinde olmamalıdır. Yaşanılması kaçınılmaz olumsuz gelişmelere karşı işçiler, büyük bir duyarlılık içerisinde demokratik taleplerini ortaya koymak, toplumsal muhalefete öncülük edebilmek durumundadırlar.

Tüm kurum ve kuralları ile işleyen çağdaş bir demokrasiye ulaşabilme gibi canalıcı sorunumuz, böyle bir anti-demokratik ortamda, böyle bir çarpık seçim sistemi ile oluşacak iktidarlara bırakılmayacaktır. □

1991 seçimleri sonrası

Ekonomide beklenen sıkıntılar

Arslan Başer Kafaoğlu

20 Ekim 1991 Pazar günü yapılan seçimleri hiç bir parti kazanamasa bile en azından bir yönetim biçiminin idam ipi çekilmiştir. Bu yönetim biçimi Özal tipi yönetim biçimidir. Seçimlerde ikinci sırada başarılı olan kendi partisi ANAP'ın lideri bile artık fonların bir disipline alınması, rüşvet ve yolsuzlukların amansızca koğuşturulması gibi Özal'ın politikalarının bittiğini gösteren sloganlarla seçim kampanyasını yürütmüştür.

Seçimlerin bir numaralı başarılısı Doğru Yol Partisi kuşkusuz bir sağ partidir. Ama bildiğimiz kadarıyla Demirel, Özal tipi bir politika gütmeyecektir. Demirel altyapı yatırımları dışında "devlet yatırımı" yapılmaması şeklindeki Özal - aslında IMF- politikalarına inanan bir politikacı değildir. Enflasyonda da Özal kadar pervasız olacağı düşünülemez. Ancak Demirel'in elinde pek büyük başarı şansı olacağı da düşünülemez. Çünkü, işin temelinden bakarsak, bu düzen (bu gelir dağılımı, bu arsa mülkiyet biçimi) ile zaten Türkiye'nin yöneticisi olacak hiç bir politikacının ülkenin dertleri olan çarpık ekonomik gelişme, dengesiz gelir dağılımı konularına ve ekonomide ağır sanayi kurma amacına engel olan dış ekonomik ilişkilerin sapık durumuna çare olabileceğini sanmıyoruz.

Gerçekten Türkiye'nin gittikçe artan bazı sorunları mutlaka ve ancak düzen değişikliği ile amacına ulaşabilir. Ülkenin bu temel yapısında kalkınma ve hakça bölüşmeyi frenleyen başlıca öğeler şunlardır:

-Her sanayileşen ülke aynı zamanda **kentleşen** bir ülkedir. Bu sosyo-ekonomik olaya mutlaka bir plan ile yön verilmelidir. Bu yapılmadıkça, her köyden kente gelen aile, her yer değiştirme olayında bir enflasyonist baskı vardır. Bu noktada ne yazık ki bugüne kadarki iktidarlar hep seyirci kalmıştır. Kentleşme, büyük kentlere göç sanayileşmenin hem gereği ve hem de engelidir. Bir iktidar bu olaya, arsa ve hızlı konut üretimine, kentleri yüzölçümünü fazla genişletmeden büyütme çabalarına bir çare, bir kaynak bulma zorundadır.

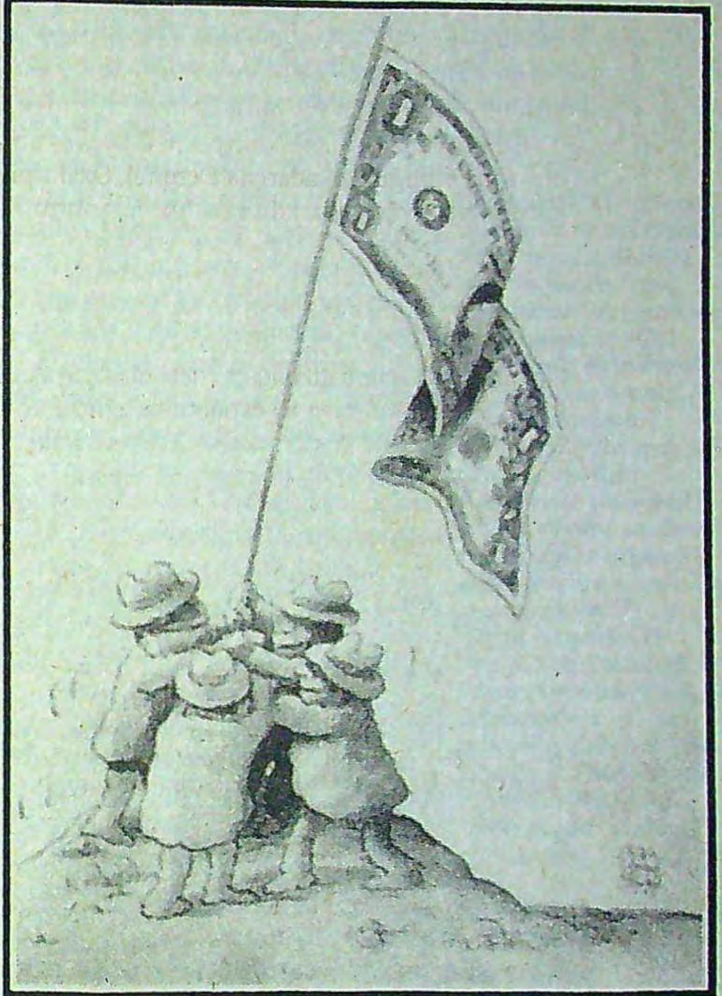

-Her gelişen ülke bugünkü dış ekonomik ilişkiler yapısında dünya konjonktürüne bağlıdır. Gitgide dışardan aldığı mallar ve dışarıya sattığı malların ulusal ürüne oranı artacaktır. Uluslararası ticaret yarışından bugün hiç bir şekilde kaçınılamaz. Böyle olunca gelişmiş ülkelerin üreticileri kadar ucuz ve kaliteli mal üretme zorundadırlar. Bunu gerçekleştirmenin yolu da, dış ticarete uygun güçlü bir ekonomik yapı kurmadan geçer. Bunu bazı Doğu Asya ülkeleri elemeğini aşırı ucuzlatarak yapmışlardır. Biz, ülkemizde bu yıllardır uygulanan yöntemin sökebileceğini, elemeğinin ulusal gelirden payının düşürülmesi politikalarının sürebileceğini sanmıyoruz.

Bu iki temel problemin **demokrasi içinde**, ama 20. yüzyılın sonlarındaki sosyal ve ekonomik anlayışlara uygun bir demokrasi içinde çözümünün sosyalizmle mümkün olduğu kanısındayız. Bundan başka çare yoktur. Demirel bu yolu yeğlemeyeceğine göre ne yapacaktır? İsmet Paşa'nın bir sözü vardır: "Geçmişte ne yaptıysa, gelecekte de onu yapacaktır." Bilindiği gibi Demirel politikası ekonomide ulusal tarım ve ulusal endüstriyi geliştirmeye dönük ve yoğundur. Bu politika kim ne derse desin ulusal sanayinin gizli ya da açık korunmasını içerir. İşte Demirel 1970'lerdeki politikalarını

dünyada korumacılığa artık yeni düzende yer verilmeyişi nedeniyle izleyemeyecektir. Demirel'in önündeki en önemli engel buradadır. Dış ekonomik ilişkilerde emperyalizmin dünyada çizdiği bir yöntem vardır ve bu yöntemi uygulatma gücüne emperyalizm kavuşmuştur. "Uluslararası mal değişimi" hem hacim olarak hem de yeni teknolojinin getirdiği yeni ürünlerle meta sayısı olarak hızla çoğalıyor. Bu durumda iki zorluk ortaya çıkmaktadır.

Birincisi tüketimin artış eğiliminin kamçılanmasıdır. Televizyonu, renkli televizyon, onu videolar, kablolu televizyonlar izlemekte, çeşit çeşit antenler ortaya çıkmaktadır. Otomobilerde de çeşitli modeller ayrı bir örnektir. İkincisi de, ağır sanayi ve ağır kimya endüstrileri ve hatta büyük bayındırlık projeleri için kullanılacak değerli dövizler tüketime gidince bu projelerden ya vazgeçilmekte ya da finansman için dış kredi yollarına gidilmektedir. Her kredi, ana para ve faiz ödemeleriyle geleceğin döviz gelirleri üzerine bir ipotek verme anlamını taşır. Bu kredileri aldığınız kuruluşlar, dış ticarette ülkelerin "ulusal" yarara uygun düzenlemeler yapmamasını da şart koşarlar.

Aslında kurulacak Demirel hükümetinin önünde en büyük engel de buradadır. 1960 ve 1970'lerde Demirel bu güçlüğü, Doğu Bloku'na ihaleler vererek aşmak istemiş ve bunda da bir ölçüde başarı sağlamış idi. Ancak bugün o dünya çökmüştür. İskenderun Demir-Çelik, Seydişehir Alimünyum, Aliağa rafinerileri ihalesine ne Sovyet firmalarının girmesine uluslararası sermaye müsaade eder, ne de bugün örneğin, bazı teknik avantajlarını yitirmiş bir Sovyet sanayii bunlara değil girişmek, düşünmek durumunda bile değildir.

Aslında dünyada bizim gibi ülkelerin ekonomisinde izlenecek politikalarda fazla alternatifler yoktur. Ya ülkelerini soyduracaklar, dış ticarette durmadan aldatılacaklar ve bu zayıf sosyo-ekonomik taban üzerinde sağlam bir demokrasiye kavuşamayacaklardır. Ya da birşeyler yapmak isterlerse artık dış müdahaleye de gerek yok, yatırımcı Batı çevreleri ve onların içerdeki destekleyicilerinden gelen baskılarla devrileceklerdir.

Bugün Türkiye borç almadan ve borçlarını ödeyerek dış ticaret olanaklarına sahip değildir. Dış borçlar aslında bu açıdan önemlidir. Borç ödemeden yeni borç vermezler, bedeli sonradan ödenecek mal göndermezler. Mal deyip geçmeyin. Bunda en duyarlı olan petrol ve akaryakıt da var. Yüksek fırınlarımızın can damarı, ana ham maddesi taşkömürü var, gübre ham maddesi sülfirik asit ve

amonyak var, çeşitli boyalar var, tarım ve veteriner ilaçları var.

Demirel'in önündeki ikinci büyük handikap, düşen iktidarın yanlış yatırım anlayışıdır. ANAP iktidarı devlet olanaklarıyla üretici tesis yapmayı "haram" saymıştır. O kadar enerji üretilen, hidroelektrik santrallerin yüzde 70 oranında yeraldığı Doğu Anadolu'da bile ucuz enerji kullandırmayı, orada sanayi kurmayı bile düşünmemiştir. Varsa yoksa. altyapı yatırımları dediği "hidroelektrik enerjisi, sulama tesisleri kompleksi" olan GAP ve otoyollarına tahsis edilmiştir. Bunlar doğrudan üretici tesisler olmadığından harcamaları ile aslında enflasyonist yatırımlardır. Örneğin bir sanayi tesisinde iki senelik yatırımınızı bitirince, onu işletmeye geçirdiğinizde mal üretmeye başlar.

Enflasyonist etkisi düşük kalır. Ama bir hidroelektrik santralde, bir otoyolda böyle değildir. Yatırımın "kuluçka dönemi" uzun olduğundan yıllarca enflasyonu körükleyen, üretimle ilgisi olmayan -piyasada ekstra talep yaratan- harcamalar yapılır. Bu yatırımlardan otoyollarına harcanan paraya acımamak, harcayanları suçlamamak elde değildir. GAP projesinde de harcama politikası tepeden tırnağa yanlıştır. Kuşkusuz Demirel'in harcama stili bu değildir. Eğer dışardan baskı gelmezse, kısa sürede verim getirecek tesisler inşasını, endüstriyel tesisleri gerekirse devlet veya kamu fonlarıyla bazı yerlerde sanayileşmeyi özendirmesi onun eski politik uygulamaları arasındadır. Ancak dış engeller bir yana bırakılsa da, hem altyapı- ve hem de eskiden kalma otoyol ve GAP ile birlikte -hem de bu tesislere gidecek kaynağı bulmak kolay değildir. İç olsun, dış olsun kaynak Demirel'in ikinci önemli güçlüğü, handikapıdır.

Demirel 1970'lerdeki politikalarını dünyada korumacılığa artık yeni düzende yer verilmeyişi nedeniyle izleyemeyecektir. Demirel'in önündeki en önemli engel buradadır. Dış ekonomik ilişkilerde emperyalizmin dünyada çizdiği bir yöntem vardır ve bu yöntemi uygulatma gücüne emperyalizm kavuşmuştur. Demirel'in ikinci büyük handikapı, düşen iktidarın yanlış yatırım anlayışıdır. ANAP iktidarı devlet olanaklarıyla üretici tesis yapmayı "haram" saymıştır.

Demirel'in önünde daha kısa süreli güçlükler de var. Hükümet politikaları işin içinden çekilince zamlar durdu. Ama maliye ve hazine bürokratları Demirel'e hemen gecikmiş(!) zamların hem de katmerli olarak yapılması için baskıya geçeceklerdir. Aslında zamlar pahalılığı önleme savıyla yapılır. Ama pahalılığı azaltmaz, arttırır. Çünkü her zam o malları kullananlar için daha çok para harcamayı gerektirir. Herkesin fazla para harcaması için paranın da çok olması gerekir. Çünkü nasıl fazla para yüksek fiyatı gerektirirse, yüksek fiyat da fazla parayı, yani para basımını beraberinde getirir. Türkiye'de ekonomistler bu ilişkiyi bir türlü anlamamışlardır. Böylece para basımı ve zamlarla hemen bir yeni pahalılık dalgası yurdu saracaktır. Demirel prestij kayıplarına uğrayacaktır.

İkinci önemli nokta, enflasyon, vergi borçlarının mükelleflerce ödenmesini yavaşlatır. Enflasyon yükseldikçe, vergi borçlusu parayı geç ödeme içgüdüsü altına gider. Bu kısır döngüye bir girildi miydi, vergi reformu yapamazsınız. Böyle olunca Demirel'in olaya temkinli girmesi, telaşla ilk aylarda prestijini yitirmemesi, vergileri daha yüksek oranda ödetme çabalarına girmesi gerekir.

Mükelleflerin borç ödememe alışkanlıkları yüksek ceza faizleriyle hızlandırılacağına azalmıştır. Hükümet Aralık ayında bir daha hafif cezalarla ödemeyi geçen yıl olduğu gibi- deneyebilir. Belki de bu yolla aldığı ekstra gelirle zam yapma zorunluluğunu ileriye bırakabilir.

Bir diğer zorluk Demirel'in yeni düzenlemelerle yüksek gelirlerden daha fazla ve hem de epeyce fazla umut beklemesidir. Burada iki önemli eksik var:

1. Vergiyi çok kazandıkları halde az ödeyenler, bunu bir siyasal baskı gücü olmaları sayesinde gerçekleştirmişlerdir. Bu siyasal güç kırılmış mıdır ki, yeni bir vergi ödeme yapısına girmek mümkün olsun?

2. Vergi önlemleri beyannameli mükelleflerde ancak bir yıl sonra etkisini gösterir, verimini verir. Bu nokta unutulmamalıdır ❑

Kuralları yıkan bir Kürt kadın:Leyla Zana

"Ezilenlerin sesi olacağız"

Semra Somersan

Biri onaltı, öbürü onbirinde iki çocukla, otuzbir yaşında milletvekili oldu Leyla Zana. Yeni parlamentonun en genç milletvekili. Olağanüstü Hal Bölgesi'nden çıkan tek kadın. İlk Kürt kadın milletvekili. Meclise bu dönem seçilen sekiz kadından biri.

Türkçeyi ancak yedi yıl önce, kocası ve eski Diyarbakır Belediye Başkanı Mehdi Zana cezaevine girdikten sonra öğrenmiş. Dünya ile savaşmayı da. "Sen arkadan yürü dermiş" babası Silvan'ın Bahçeköy'ünde birlikte gezerlerken, "çünkü kadınsın." Kürt şeyhinin kızı, ondört yaşında evlenmiş, onbeş yaşında çocuk doğurmuş. Bugün Diyarbakır'ın yeni milletvekili olarak Demokrat'ın sorularını yanıtladı.

TBMM'de Kürtler adına konuşacak 20 milletvekilinden, kadınlar adına söz söyleyebilecek 8 milletvekillinden birisiniz. SHP'den seçilen iki kadından birisiniz. Mecliste öncelikleriniz neler olacak?

Ben Kürt kadını adına ilk Meclise girecek olan kadın milletvekili adayıyım. Bu anlamda Kürt kadın milletvekili olarak, TBMM'de sadece Kürt kadınının değil Kürt insanının, bütün ezilen insanlarımızın, kısaca halkımızın sesi olma konusunda kararlıyım.

Adayken Ülke dergisinde çıkan bir söyleşinizde, milletvekili seçilirseniz Ankara'ya taşınmayacağınızı belirtmiştiniz. Bunda hala kararlı mısınız? Ankara'ya gitmeden milletinizin vekilliğini nasıl yapacaksınız?

Biz yeni bir tip milletvekili oluşturmada kararlıyız. Milletvekili olmak demek Ankara'da oturmak olmamalıdır. Ben devamlı olarak halkımın arasında olacağım. Ankara'ya taşınmadan da işlerin yürüyeceğini ispatlayacağım. Bu, Ankara'ya hiç gitmeyeceğim anlamını vermez. Doğal olarak ordaki işlerin takipçisi olmak, sorunlarımızı parlamento kürsüsünden haykırmamız gerekiyor. Ancak ağırlıklı olarak kendi halkımla birlikte olacağım.

1977'de eşiniz Mehdi Zana Diyarbakır Belediye Başkanı seçilmişti. O günkü konumunuz ve düşüncelerinizle bugünü karşılaştırdığınızda ne farklar görüyorsunuz?

Doğal olarak aradan oldukça uzun bir zaman dilimi geçti. O günün Leyla Zana'sı ile bugünkü Leyla Zana arasında bazı farklar vardır. Ben o gün de halktan bir Kürt kadınıydım. Bugün de halktan bir Kürt kadınıyım. Aradaki fark, politik olarak ülke gerçekleriyle çok daha yakından ilgilenen bir durumdayım.

Milletvekili seçilmeniz aile hayatınızı nasıl etkileyecek? Nasıl bir denge kurmaya çalışacaksınız? Mutlaka Ankara'ya gitmeniz gerekirse hayatınızı nasıl düzenleyeceksiniz?

Milletvekili seçilmem aile hayatımı fazla etkileyecek kanısında değilim. Çünkü aile olarak politik bir yapıya sahibiz. Bu konuda

gc, miş yaşantımızın bize büyük oranda yararları olacak.

Eşiniz adaylığınızı nasıl destekledi? Milletvekili olmanızı nasıl karşıladı?

Eşim Mehdi Zana, halkın içinden çıkmış, hep halkıyla birlikte olmuş bir insandır. Bu nedenle yine halkıyla birlikte oldu ve adaylığımı olumlu karşıladı. Bu nedenle seçimler sırasında benimle aktif olarak omuz omuza çalıştı.

Kürt halkı bugün sizden bir milletvekili olarak neler bekliyor?

Kürt halkına bir söz verdik: Dedik ki, sizin sesiniz kulağınız olacağız. Üzerinizdeki tüm sorun, zulüm ve baskıların kaldırılması, eşit, demokratik bir ortamda yaşamanız için elimizden gelen çabaları yine sizinle birlikte omuzlayacağız. Bu sözü verdik ve bunu ne pahasına olursa olsun yerine getireceğiz.

Leyla Zana Türkçeyi ancak yedi yıl önce, kocası ve eski Diyarbakır Belediye Başkanı Mehdi Zana cezaevine girdikten sonra öğrenmiş. Dünya ile savaşmayı da. "Sen arkadan yürü dermiş" babası Silvan'ın Bahçeköy'ünde birlikte gezerlerken, "çünkü kadınsın." Milletvekili seçilen Zana, "Kürt halkına bir söz verdik", diyor. "Sizin sesiniz, kulağınız olacağız."

Siz halkınızın isteklerini nasıl meclise ulaştıracaksınız? Düzen partileriyle nasıl iş yapacaksınız?

Bu sorunuza bireysel olarak cevap vermek istemiyorum. Çünkü bu bir grup tavrı olmalıdır. Bölge milletvekili arkadaşlarımızla alacağımız kararlar sonucu tavrımızı belirleyeceğiz.

Tunceli'de gösterilen diğer kadın aday, Aysel Doğan'ın seçilememesini neye bağlıyorsunuz?

SHP-HEP ittifakının nedenlerini açıklayan ilgili arkadaşlarımız bağımsız olarak seçimlere katılmanın zorluklarını açıkladılar. Ben Aysel Doğan'ın seçilememesini, bağımsız olarak seçimlere katılmasının güçlüklerine bağlıyorum.

Bu dönem milletvekilliğiniz kısa olabilir. Tekrar seçim olursa, aday olmayı düşünür müsünüz?

Bu dönemde ben kendi isteğimle ortaya çıkıp "Ben adayım" demedim. Bu halkın bir tercihiydi. Halkımız ben ve diğer arkadaşlarımıza adaylığı bir nevi dayattı. Biz de halkımızın isteğine uyarak aday olduk. Bu dönemden sonra tekrar adaylık konusu gündeme gelirse, yine halkımızın iradesi belirleyici olacaktır ❑

Adıyaman'da neler oldu? **Seçimin Belli Olmayan Sonuçları:**

Kurusıkı Köyü Olayı

Yarı-basın kartlı gazeteci **Erdinç Nehari** bildiriyor

Seçimlerin Temel Hileleri ve Seçmen Madikleri Hakkında Kanun" hükümleri uyarınca yapılan 20 Ekim Genel Seçiminin resmi sonuçları, çift barajlı seçim yasasının "akla ziyan" uygulamalarından doğan itirazların sonuçlandırılmasının çok zaman alması nedeniyle, yaklaşık 2 hafta sonra açıklanabildi. Yüksek Seçim Kurulu'ndan yapılan açıklamaya göre, seçim sonuçlarına 79 itirazda bulunulmuş. Bunlar, saptanabilen "usulsüzlüklere" yapılan itirazlar. Bir de saptanamayanlar var. Biz aldığımız ihbarlar ve giriştiğimiz araştırmalar sonucunda, kimsenin duymadığı pek çok "hile hurda" daha belirledik.

Bunlardan resmi makamlar da haberdar edildi. Bunun üzerine başlatılan yasal işlemler hala sürüyor. Yazımızda, ortaya çıkardığımız olayların seyrini resmi tutanaklardan takip edeceğiz. İşte bunlardan biri : Kurusıkı Köyü Olayı...

"Adıyaman'ın Kahta ilçesine bağlı Kurusıkı köyünde, seçim ve sayım işlemleri olaysız olarak bitip, seçimde kullanılan sandığın muhtarlık binasına kapatılmasından sonra, gece 01.45 sularında, bu binadan gelen, duyanlarca iniltiye benzetilen sesler üzerine, keyfiyet ilçedeki adli makamlara bildirilmiş, ancak gerek yolun uzun oluşu ve gerek gece yolculuğunun eşkiya tehditi altında emniyetli olmaktan uzak oluşu sebepleriyle, anılan köye sabah 08.56 civarında varılabilmiş ve bilahare derhal ihbar olunan binanın kapısı tutanak tutulup kırıldıktan ve aynı muamele seçim sandığına da tatbik edildikten sonra, açılan sandığın içinde, kuzey ve batı duvarlarının kesiştiği köşede başı, fırdolayı sandık içinde vücudu bulunan, çöreklenmiş şekilde, cüce tabir edilen bir erkek tesbit edilmekle, meçhul şahsın 35 yaşlarında takriben 1 metre 5 santim boyunda olduğu görülerek, kendisine hakim huzurunda orada ne aradığı sorulmuş, şahsın ses vermemesi ile aynı sual aynen bir sefer daha sorulmakla yine duyulabilir bir cevap alınamamasını mütcakip, heyette bulunan hükümet tabibinden şüpheli şahsı muayene etmesi istenerek, yapılan ilk muayene neticesinde şahsın muhtemelen solunum kifayetsizliğinden öldüğü tespit olunarak, ve cesedin halen sıcak olduğu sağ el işaret orta ve yüzük parmakları münasebetiyle temas şeklinde anlaşılmış olup, köylülerin de iniltilerin yarım saat kadar evvel kesildiğini ilave etmekle, şahsın 08.30 sularında ruhunu teslim ettiği anlaşılmış, bölgenin müsait olması itibarıyla, şahsın çatışmada yaralanmış bir eşkiya olabileceği ve köylülerin bu şahsa yataklık etmiş olabileceği gözününe alınarak, durum aydınlanana kadar, köy halkının gözaltına alınarak ilçeye sevkine, köyün mühürlenmesine, köy hudutları dışına çıkmamaları şartıyla büyük küçük mal ve kümes hayvanlarının serbest bırakılmasına, sandıkta bulunan cüce şahsın otopsi yapılmak üzere kendisine ait yaşamayan vücut ile beraber ilçeye sevkine, bir yorgunluk çayı içildikten sonra yola çıkılmasına hükmolunarak..."

"Yapılan otopside: Sandıkta ölü olarak bulunan şahsın karnı açıldığında, yarı sindirilmiş halde, 266 adet yenmiş oy pusulası bulunduğu müşahade edilmiş, tesbitinin mümkün olduğu kadarıyla, açılan mide itibarıyla, resmi olmayan kesin sonuç ve oyların partilere göre dağılımı;

SHP: 194
DYP: 43
ANAP: 15
SP: 7
DSP: 2
Bulgur Tanesi: 405
Domates Çekirdeği: 38
Bağımsız: Yok

şeklinde olup ve görülüp, tutanakla tespit edilerek Cumhuriyet Savcılığına

arzolunmasına...."

"Sürdürülen tahkikat neticesinde, Kurusıkı Köyünün seçim sandığında ölü olarak bulunan şahsın, Refah Partisi İlçe Başkanı'nın amcasının kayınbiraderi olduğu tespitle, ilçe başkanı gözaltına alınarak ifadesine başvurulmuş, şahıs kendi isteğiyle olayın bir tertip olduğunu itiraf ederek, anlatılması istendiğinde, Mahmut adındaki cüceyi GAP televizyonunu seyredebilmek için bir adet Filips '72 model uzaktan kumandasız siyah beyaz TV vaadederek, karşılığında Mahmut'la oylamadan evvel seçim sandığına girerek gizlenmesi ve verilen oylardan Refah Partisi dışındakileri yiyerek yoketmesi karşılığında anlaştığını beyanla, pişman olduğunu ilave ederek, başka söylemek istediği sorulduğunda olmadığını beyanla, işbu tutanağı kendi rızamla imzalıyorum diyerek..."

"Tahkikatın genişletilmesi üzerine, Kurusıkı köyünde kullanılan oylar ilçe seçim kurulunda açılarak yeniden sayılması yoluna gidildiğinde, diğer partilere hiç oy çıkmadığının görüldüğü, yalnızca Refah Partisi'ne 39 oy çıktığı tespit edilerek, esasen sandıkta oy kullanan seçmen sayısının seçmen listesinden incelenerek 306 olduğu, diğer partilerce bunun üzerine yapılan itirazla cüce şahsın yediği oylar da ilave edildiğinde, ve geçerli sayıldığında, ilimizde yapılan seçimin neticesinde 4 milletvekil-

liğini yeniden Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin kazanmış olduğu anlaşılmış olup, kesin resmi sonucun bu olduğu ilçe seçim kurulu kararı olarak imza aluna alınmış olup..."

"Refah Partisi yetkilileri tarafından il seçim kurulumuza yapılan itiraz görüşülerek, cüce şahsın yediği pusulalardaki mühür izlerinin mide usaresinde ıslanması neticesinde diğer pusulalara bulaşmak suretiyle sirayet ettiği ve iki mühür izi bulunan pusulaların geçersiz sayılması gerektiği şeklindeki itiraz üzerine, ikinci bir otopsi yapılarak, mide adli tabip tarafından tekrardan incelenmiş, burada varolduğu tesbit olunan kulak memesi kıvamındaki ve kırmızı renkteki eriyikten örnek alınarak laboratuvarda tahlil edildiğinde bunun domates olarak bilinen tarım ürünü olduğu şüpheye yer bırakmayacak katilikte anlaşılmış olup, itiraza konu edilen çift lekeli oy pusulalarının tahlili neticesinde de bu pusulalardaki iki adet kırmızı lekeden birincilerinin seçim mühründen kaynaklandığı, ikincilerinin ise domates lekesi olduğu tespit olunarak mühür lekesi kırmızılar esas alınıp, cücenin karnından çıkan oyların aynen ve tamamen, ilçe seçim kurulu tutanağı doğrultusunda geçerli sayılmasına karar verilerek..."

"Refah Partisi yöneticileri tarafından Yüksek Seçim Kurulumuza yapılan itiraz başvurusu görüşülmüş ve Adıyaman'ın Kahta ilçesi Kurusıkı Köyüne ait seçim sandığında kullanılan toplam oy sayısının yapılan itirazda yer aldığı gibi 306 adet olduğu tesbit edilmekle, gerek ilçe seçim kuruluna seçimden sonra teslim edilen hepsi RP'ne verilmiş görünen 39 oy ve gerekse sandıkta bulunup karnı açılan şahsın midesinden çıkan çeşitli partilere verilen 266 oy toplandığında, yekün olarak 305 rakamına ulaşıldığı, bu durumda 1 adet oyun eksik ve kayıp olduğunun ortaya çıktığı müşahade edilerek, il çevresinde kullanılan toplam oyların partilere dağılımı dikkate alındığında, itirazda belirtildiği gibi , kayıp 1 oyun RP'ne verilmiş olabileceği ve bu durumda RP'nin il barajını aşarak bir milletvekilliği çıkarmaya hak kazanacağı ihtimali bulunduğundan tespitle, itirazda yer alan talep doğrultusunda, kayıp 1 oyun sandıktan çıkarılan şahıs tarafından yenilip sindirilmiş olabileceği, en iyisi mi, şahsın kalın bağırsağından alınacak büyük abdest numunesinin tahlil edilmek üzere, şişesi mühürlü olmak üzere, Hıffızzısıha kurumuna sevkedilmek üzere Ankara'ya gönderilmesinin Adıyaman İl seçim kurulu'ndan istenmesine, numune üzerinde yapılacak tahlil neticesinde, şahsın kağıt yediğine dair selülozik emareler çıkarsa, böyle bir durumda dahi oy pusulası tamamen erimiş olacağı için, oyun hangi partiye verilmiş olduğunun tespiti çok güç olacağından, yine bunun tespiti yönünde diğer partilerce verilen dilekçelerin işleme konulmasına, hazmedilen oyun hangi partiye verildiği ülkemizde tespit edilemezse yurt dışındaki bir tahlil laboratuarına gönderilmesine, bu tespit yapılabilirse, ondan sonradır ki, sırada bekleyen diğer dilekçelerin işleme konularak, bu sefer de kullanılan oyun kendilerine tercih edildiğini ileri süren 3 partiden 24 milletvekili adayının isteklerinin sonuçlandırılmasının sağlanmasına, bunlardan hiçbiri mümkün olmamakla, kayıp 1 oyun bulunamaması, bulunsa da hangi partinin hangi adayı lehine kullanıldığının belirlenememesi halinde, Adıyaman ilinde yapılan seçimin tahlilden kesin sonuç alındıktan sonraki 60 gün içinde yenilenmesine karar verilmiş olup, ayrıca kayıp 1 oyu ilk otopsi sırasında aramayarak bugün tespitini neredeyse imkansız hale getiren sorumlular hakkında görevi ihmalden suç duyurusunda bulunulmasına, olay günü gözaltına alınan köylülerin serbest bırakılmak için kurulumuza yaptıkları başvurunun YSK'nın görev ve yetki alanına girmediği için reddine, 87 yaşındaki bir milletvekili adayının Adıyaman'daki seçim sonuçlarının kendisi vefat ettikten sonra alınması ve kendisinin milletvekili olduğunun anlaşılması halinde, mazbatasının terekesinden miras olarak oğluna verilmesi yolundaki talebinin milletvekilliğinin şahsiliği ilkesine aykırı olduğu için reddine karar verilmiş, bilahare istifasını verip emekliliklerini isteyen kurulumuz üyesi 5 hakimin ikna edilip istifalarını geri almaları yönünde ricada bulunulmasına oybirliğiyle... " ❑

Seçimler ve İnsan Hakları

Vaadler Gerçekleşecek mi?

Nevzat Helvacı*

Meğer insan hakları savunucusu ne kadar çok politikacımız varmış!... Erken genel seçim yapılmasaydı, bunu öğrenemeyecektik. Siyasal partilerimizin hemen tümü, coşkulu anlatımlarla insan hakları programları sundular. Radyo ve televizyon konuşmalarında, gazete ilanlarında, meydan nutuklarında insan hakları söylemleri dile getirildi. Bir tür şampiyonluk yarışı başlamıştı. Eğer oyumuzu kendilerine verirsek bunları hemen yaşama geçireceklerdi. Bizlere cenneti vaadediyorlardı. Doğrusu göğsümüz kabardı (!)

"İnsan hakları konusu, seçim propagandalarında siyasal amaçlarla sömürüldü", dersek sanırım bir gerçeği vurgulamış oluruz. İşkencenin, zulmün ve her türlü ihlalin sorumlusu olan kimi politikacılar, gözümünüzün içine baka baka, insan haklarından sözetme pişkinliğini gösterebildiler. İnsan hakları konusunu bu gibilere emanet etmek, kurdu koyun sürüsüne çoban yapmaya benzer. Radyo, televizyon ve kimi basın organları topluma tek yanlı propaganda pompaladıkları için bunu insanlarımıza anlatmakta güçlükler var.

Seçim öncesi iktidar partilerinin sözcüleri, uluslararası insan hakları metinleri imzalayıp onaylamakla övündüler ve kendilerine yetki verilirse bu yolda daha birçok atılımı gerçekleştirebileceklerini söylediler. O dönemde kimi uluslararası sözleşmenin onaylandığı doğrudur. Ancak şu iki noktayı unutmayalım. Birincisi bu sözleşmelere çok ciddi çekinceler konuldu ve tanınmaz duruma getirildi. İkincisi, onaylanan sözleşmeler uygulamaya konulmadı ve gösteremelik metinler olarak kaldı. İşkenceyi önlemek için iki ayrı sözleşmeyi onaylamış bir ülkede işkence hala bir sorgulama ve baskı yöntemi olarak kullanılıyorsa, bu yılın ilk dokuz ayında sorgulama yerlerinde 18 kuşkulu ölüm olayı varsa, iktidar partisinin insan hakları konusunda söyledikleri, boş bir övünmeden ibaret kalır. Sekiz yıllık iktidarı döneminde yapmadıklarını yapmak için yetki istemek ise içtenlikten ve inandırıcılıktan uzak görünüyor.

Muhalefet İnandırıcı Değil

Dönemin ana muhalefet partisi, bir insan hakları programı hazırladı ve iktidara geldiğinde bunları gerçekleştireceğini söyledi. Gerçi bir programın tümüyle yürürlüğe konması iktidar olmayı gerektirir. Ancak insan hakları konusunda iktidar olmadan da yapılabilecek çok şey vardır. Bu yönde yeterli çabanın gösterildiğini söyleyemeyiz. En pasif direnme biçimi olan açlık grevlerinin "şiddet eylemi" olarak nitelenmesi ise yaklaşımdaki yanlışlığı gösterir.

Parlamentoda temsilcisi bulunan öbür muhalefet partisi dönem boyunca yaşanan insan hakları ihlalleri karşısında sessiz kaldı, ama seçimlere "İnsan Hakları Bakanlığı" kurma vaadiyle girdi. Bunu sevindirici bir gelişme sayabiliriz. Ama fazla sevinmenin de bir yararı yok. Çünkü Türkiye'de insan hakları standardının bu kadar düşük olması, böyle bir bakanlığın eksik olmasından değildir. Ya da bu konuda çok yüksek standartlar tutturmuş ülkelerde bu adla kurulmuş bakanlık bulunmadığı biliniyor. Umarız bu girişimin bir yararı olur.

---

* İHD Genel Başkanı

Seçimlere katılan partilerden birisi, insan hakları sorununu inanç ve ibadet özgürlüğüyle sınırlıyor, türban takma ve seçimlere serbestçe girme dışındaki sorunlara duyarlı yaklaşmıyor izlenimi verdi. Hele bu partinin bir de seçim ortağını gördükten sonra tartışmayı uzatmanın yararı yok.

Bu konuda en çok öğünenlerden birisi de Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dır. Özal, TBMM'nin seçim ortamında Antalya'da düzenlediği bir sempozyumda yaptığı konuşmayla görüşlerini dile getirdi. Konuşmasında 20 Ekim'de genel seçimlere gidileceğini anımsatan Özal, "Bu toplantı birçok bakımdan son derece isabetli bir zaman kavşağında yapılmaktadır" dedi. Böylece insan hakları konusu, başka bir platformda daha seçim malzemesi olarak kullanıldı.

İşkencenin ve öbür insan hakları ihlallerinin önlenmesi, demokrasinin tüm arızalardan arındırılarak bir yaşam biçimine dönüştürülmesi artık insanlarımızın öncelikli beklentisine dönüşmüş bulunuyor. Şimdi sıra söylediğiyle yaptığı birbirine uyan içtenlikli iktidarların oluşturulmasındadır

Seçim sonrasındaki ilk insan hakları ihlallerinden biri, anti-terör yasasına dayanarak siyasi tutsakların açık görüş hakkının engellenmesiydi. Bayrampaşa cezaevi önünde tutuklu yakınları açık görüş yapabilmek için boşuna beklediler.

İnsan Hakları ve Siyasal Sınır

Cumhurbaşkanı Özal'ın konuşmasında öne sürdüğü birçok görüşe katılmamız olanaksız. Şimdilik yalnızca iki noktaya değinmek istiyorum. Özal konuşmasının bir yerinde şöyle diyor: "Politik saikler bir yana bırakılıp salt insan hakları ve hürriyetlerini geliştirmek amacıyla dahi olsa, başka ülkelerin iç işlerine karışmak, müdahalenin şekline ve vüsatine göre o ülkelerin iç dengelerinde önceden hesaplanamayan sarsıntılar yaratabilir. Bunun sonucunda durumları iyileştirilmek istenen insanlar acı çekebilirler." Buradaki temel yanlış, insan hakları konusunu ülkelerin bir iç işi saymak ve karışılmamasını istemektir. İnsan hakları ülkelerin iç işi olmaktan çoktan çıkmıştır. Bu konuda "siyasal sınır' savunması yapılamaz. İnsan hakları ihlallerinden ötürü ülkelerin bölgesel ya da uluslararası kuruluşlarda yargılanabildikleri düşünülürse, bu görüşün yanlışlığı ortaya çıkar.

Cumhurbaşkanı Özal'ın bir başka yanlışı da hak ve özgürlükler arasında bir barem sıralaması yapmasıdır. Çeşitli zamanlarda yaptığı konuşmalarda olduğu gibi, Antalya'daki konuşmasında da şöyle dedi: "İnsanoğlu ancak hür olduğu zaman gelişebilir. Biraz önce belirttiğim gibi bunun için de din ve vicdan, fikir ve düşünce ile teşebbüs hürriyetlerinin bir arada bulunup yeşermesi lazımdır." Konuşmasının bir başka yerinde de demokrasi ile liberal piyasa ekonomisi arasında bir bütünlük bulunduğunu söylemişti.

Bu yaklaşım, haklar ve özgürlükler arasında önemli-önemsiz ayrımı yapılabileceği mantığına dayanıyor. Bundan da önemsiz sayılan kimi hak ve özgürlüklerden vazgeçilebileceği sonucuna ulaşılır ki, son derece tehlikeli bir yaklaşımdır. Haklar ve özgürlükler o konuşmada sayılanlardan ibaret değildir ve her biri aynı derecede önemlidir. Zaman zaman bunlardan birinin öne çıkması ya da sıcak yaşanması durumu değiştirmez.

Bütün bunlara karşın insan hakları konusunun, sıradan insanların duyarlılığının arttığı seçim ortamında gündemin bir maddesini oluşturması iyi bir gelişmedir. Bu konu yavaş da olsa toplumsal bilince yerleşmeye başladı. İşkencenin ve öbür insan hakları ihlallerinin önlenmesi, demokrasinin tüm arızalardan arındırılarak bir yaşam biçimine dönüştürülmesi artık insanlarımızın öncelikli beklentisine dönüşmüş bulunuyor. Şimdi sıra söylediğiyle yaptığı birbirine uyan içtenlikli iktidarların oluşturulmasındadır ☐

Siyasi partilerin toplamı aslında tek parti

DYP nasıl ANAP'laşacak?

Musa Kasımoğlu

20 Ekim'den önce "darbe yerine seçim" tespiti üzerine tartıştığımız arkadaşlardan biri şöyle demişti: "Madem bu seçimlerin önemli bir değişikliğe yol açmayacağını düşünüyorsunuz, o halde seçim gecesi en rahat uykuyu siz çekeceksiniz, nasıl olsa kim kazanırsa kazansın bir şey farketmeyecek!"

Bu ülkede seçimler önemli değişikliklere yol açar mı? Kim kazanırsa kazansın farketmez mi? Ha darbe olmuş, ha seçim, ikisi de aynı mı?

Bir kısım solcular, ülkedeki gelişmelere gerçekten de bu denli ilgisiz mi? Bu ilgisizlik, devre dışı kalmanın psikopolitik bir sonucu mu?

Gerçekten de ülkemiz solcularının önemli bir kesimi, basmakalıp formülasyonları ezbere tekrarlamaktan öte bir beceri gösteremedikleri için politika konuşmaya başladıklarında, ne söyleyeceklerini önceden bilmek marifet sayılmıyor. Sonuçta, "yahu bunlar da yıllardır aynı şeyleri söyleyip dururlar, yok kriz derinleşiyormuş, yok kapitalizm çöküyormuş, vay devrim yakınmış; başka bir şey bilmiyorlar" diyenleri maalesef haklı çıkarmış oluyorlar. Kendilerini haklı görenler de bu sefer, "kapitalizmin çökeceği yok, devrim mevrim olacağı da yok, öyleyse biz işimize bakalım" deyip sandıklardan demokrasi çıkacağını ummuyorlar mı? Neyse, bu da ayrı bir hikaye.

Peki ama, gerçekten de şu son seçimler çok önemli değişikliklere mi yol açacaktı? Artık Türkiye'de yepyeni bir dönem mi başlayacak?

Seçimler önemli elbette, ama önemin derecesi nedir?

Bu noktada, indirgemeci mantık ile Marksist soyutlama yöntemini birbirine karıştırmama becerisi gerekmektedir. Olguları tek bir ayrıntıda boğmak ya da olguları çırılçıplak hale getirerek gerçeğin yalın haliyle görülebilmesini sağlamak...

Şu son seçimlerin çözümlemesi de böyle bir eksene oturmadığı zaman; nüansların temel ayrımların yerine geçeceği, nüanslara izafe edilen önemden hareketle ehven-i şer'lerde takılıp kalınacağı açıktır. Her çözümlemenin bir tarihsel yapısal çerçevesi bulunmaktadır. 12 Eylül askeri darbesi ile kıyaslandığında 20 Ekim seçimleri, elbette ehvendir! Krizlerin darbe yerine göstermelik de olsa seçimlerle aşılması anlayışı elbette ehvendir.

Sistemin mantığında, çok partili demokrasi ve serbest seçimler, belirleyici olabiliyor mu? Eskiden darbe gücüyle tıkanmaların aşılması anlayışı yerini seçim gücüyle aşılma anlayışına mı bıraktı?

Şimdi Özal dönemi bitiyor, Demirel dönemi mi başlıyor? Kim bu Özal ve Demirel?

KİM BUNLAR?

Türkiye gibi bir ülkede siyasi partilerin toplamı aslında tek partidir. Sistemin gerekleri, siyasetin çoğulculuk içinde değil tek elde toplanmasına yol açmaktadır. Bu, bir politik çeçevedir. Olup biten herşey bu çerçeve içinde yeniden dizilişlerle gerçekleşiyor.

Bütün partilerin ekonomik programları tekleşti: Serbest piyasa ekonomisi. Politik programları aynılaştı: Bu işi en iyi biz yaparız. Ve propaganda anlayışları da aynılaştı: Siyasi piyasa reklamları! Ama hepsi, özellikle mülk-sermaye sahibi sınıfların parçalanmasıyla toplumda bunlardan kaynaklanan parçalı beklentilere vaad ettikleri misyonlarıyla farklılaşıyor. Farklı beklentilere seslenen aynılaşmış partilerin, ekonomik-politik konularda (tekellerin çıkarını gözeterek) tekleşmiş programları etrafındaki bir "koalisyon". Tarihsel olarak hakim ittifak denilen bu parçalı-sermaye-blok'u, son yıllarda kendini kestirme yoldan bu tür koalisyonlarla ifade ediyor. Siyasi temsilde "de jure" koalisyona mecburiyet ile "de facto" tek adam-tek parti zorunluluğu sistemin özelliği haline gelmiştir.

İşte sistemin çerçevesi bu özellikle çizilirken, politik güçler de bu çerçeve

içinde yeniden diziliyorlar. Bu dizilişte farklılaşmalar oluyor elbette. Yakın zamana dek askerlerin üzerine vazife olan işleri bugün siviller yüklendikçe, darbe ihtiyaçları da sivilleşiyor.

Bu argümanların dışta bırakıldığı çözümlemelerle, karşı tarafın politikaları arasından bir tercihte bulunmaya zorlanmak, ehveni şer'den yana olmaktır;bu nokta ise tam da devrimci politikalar ile reformist politikaların ayrıştığı bir noktadır.

Demirel'in politikaları Özal'ın politikalarından ehven mi olacaktır?

Özal ne kadar demokrat ise Demirel de o kadar demokrat' tır! Özal ve Demirel'in stratejik hedefleri aynıdır. Yalnızca "taktik"lerinde bir farklılaşmadan söz edilebilir. Stratejik hedefleri, yeni dünya düzeninde Amerikancı bir tarzda yer almaktır.

Özal'ın bugüne dek fiilen gerçekleştirdiği her iş, devlet terörü yasasıyla, yeni anayasal sistem tartışmalarıyla kayda kuyda bağlanmaya çalışıldı. Sistemin çehresi artık belirginleşti. Özal tek adamlığa oynarken tek başına kalmış sayılabilir. Ama bu sistemin işleyişinde fazla bir şey değiştirmiyor. Çünkü Özal'ın "de facto" uygulamaları artık "de jure" kalıplara oturtulmaya hazırdır. Özal dönemi kapanabilir. Ama Özal dönemi 12 Eylül döneminde hazırlanmıştı:12 Eylülcüler de kendi dönemlerini bitirmeden önce, fiili uygulamalarını kurumlaştırmayı gözetmişlerdi. Özal dönemi de, kapanmadan önce, artık geri dönülmez adımlar attı. Şimdi Demirel dönemi, bu geri dönülmez adımların devamında yaşanacaktır.

Siyasetin tek elde toparlanmasını mücbir kılan tarihsel, yapısal nedenleri ortadan kaldırmaya Demirel'in istese de gücü yetmez. Göreceğiz bakalım: 1985'lerde, "konuşan Türkiye", "yasaksız Türkiye", "demokrat Türkiye" isteyen Demirel, iktidar eline düşmeye başlayınca, neden hemen "caydırıcı devlet" formülünü icat ediverdi? Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, Özal'ın değil, 1980'deki Demirel'in özlemidir. Ve bu özlem, başkanlık sistemidir. Türkiye gibi bir ülkede ise, bu sistem, sivil diktatörlükten farklı çalışamaz! Bu işleyişle ordunun misyonu, tarihsel olarak, sivil kurumlara devredilecektir. Ordu'nun değişen misyonu, Özal gibi Demirel tarafından da dikkate alınıyor. Demirel de daha ayağının tozuyla, Genel Kurmay'ın Savunma Bakanlığına bağlanmasından söz ediyor. Bunu "demokrat Demirel" yapsa, ne güzel!

2 Eylülcüler de kendi dönemlerini bitirmeden önce, fiili uygulamalarını kurumlaştırmayı gözetmişlerdi. Özal dönemi de, kapanmadan önce, artık geri dönülmez adımlar attı. Şimdi Demirel dönemi, bu geri dönülmez adımların devamında yaşanacaktır.

Ama, bu "Ali-Veli"yi "Veli-Ali" yapmak olunca, hiç de güzel olmuyor... Çünkü, artık iç siyasete müdahaleden ziyade, dışa dönük bir profesyonel ordu konsepti önem kazanıyor. Ve bu, ABD'nin yeni görüşü! Sistemin bekasını, başı sıkışınca, askeri diktatörler yerine sivil diktatörler sağlayacaklar!

ANAP ve DYP nereden nereye gelmişlerdir? Bunların kesişiklerini çatışıkları, birbirlerinin eksiklerini tamamladıkları misyonları nelerdir? DYP ne ölçüde ANAP'laşacak, ANAP ne ölçüde DYP'leşecektir? Gündemin belirlenmesinde inisiyatif bu iki partidedir. Diğer partileri, kutsal ittifakı ve sosyal demokratları ihmal eden bir değerlendirme ile yetinmeyi göze aldığımız ölçüde bu sorulara bazı yanıtlar bulabiliyoruz.

ANAP'IN KISA TARİHİ

ANAP'ın, bünyesinde AP-MHP-MSP-CHP gibi dört eğilimi birleştirme kaynaştırma iddiasıyla ortaya çıkması, bütün partilerin siyasi misyonlarını kendisinde toplayan, tek misyona indirgeyen Konsey'in devamcısı olma imkanını yaratıyordu. Böylece, sosyolojik olarak geniş bir operasyon alanına, sahip olabiliyordu.

12 Eylül'den önce, büyük kentler, "solun kaleleri" olarak değerlendirilir, bu nedenle faşist saldırılarla terörize edilirdi. Bu aynı zamanda, büyük kentlerde yaşayanların politikadan korkar hale getirilmeleri demekti. Cunta döneminde de bu solcu kentlilere "özel program"lar uygulandı:Solu etkisizleştirme ve kent halkını sağcılaştırma programı. Özellikle gecekondu bölgelerinde sürekli operasyon, halktan insanların topluca gözaltına alınması ve binlerce kişinin işkencelere tabi tutulması.. ANAP işte önce bu kitlelerin karşısına istikrar vaadiyle çıktı. Kendini beğendirdi.

ANAP'ın başlangıçtaki başarısının diğer bölümü, MSP'nin ve MHP'nin tabanını oluşturan ve tekelci burjuvazinin de desteklerine ihtiyaç duyduğu mülk-sermaye sahibi ara sınıflara "anladıkları dilden" mesaj verebilmiş olmasında yatıyordu. ANAP, milliyetçi-muhafazakar bir kimlik edindi. Bu kimlikle, ara sınıflara, kendi ekonomik dilleriyle, esnaf mantığı ile, "iş bitiricilik" ve "köşeyi dönme" imkanları sundu. Bir başka düzlemde, kendi yaşam tarzlarını CHP'li olmak felsefesi ile üretebilen kentli kesimleri de cezbedecek liberal motifler üstlendi. Bir ev-bir araba sahibi olan, çağdaş normlara göre yaşama kaygısı taşıyan, Avrupai bir aile yaşantısının özlemini çeken insanlar, sosyal de-

mokraside bulamadıklarını, rokfor peyniri ve yabancı araba ithalini kolaylaştıran, televizyon kanallarını çoğaltan ANAP hükümetlerinde bulduklarına inandılar. ANAP bütün bu farklı kesimlere ve gelinen noktada da en çok bu kentli kesimlere kendini beğendirebildi.

Orta sınıflar ve küçük burjuvazinin geniş kesimleri, Marx'ın deyişiyle, "mülkiyetin büyük ulu kişilerinin şahsında kendi küçük mülkiyetlerinin ve küçük önyargılarının temsilcilerini" görmüşlerdi.

Gerçekten de, Türkiye gibi köşeyi dönme çığırtkanlıklarıyla, vur-kaç kapitalizminin körüklendiği bir ülkede, bütün burjuva ve yarı-burjuva sınıflardan pek çok kişi köşeyi dönme histerisine kapılmamış mıdır? Tekeller ve tekeller dışında kalan bütün köşeyi dönme heveslileri, orta sınıflar ve diğerleri, bu felsefeyi en büyük ölçeklerde gerçekleştiren tekellerin temsilcisi Özal'ın şahsında, kendilerinin, bütünlükleri içinde "temsil edilişini", kendi dayanaklarını ve doğal liderlerini bulmamışlar mıdır?

Ama köşe dönme işi konusunda büyük bir kesim hüsrana uğradıkça ve köşeyi dönmüş olanların yalnızca holdingler ve hanedancılar olduğu anlaşıldıkça, Özal giderek bu temsil işlevini yitirmekte ve o'nun ANAP'ı giderek güçsüzleşmektedir. ANAP, esnaf ideolojisinin ötesinde, artık asıl olarak alaturka-modernist yenileşme vaadleriyle var olabilmektedir. Başlangıcında kapitalizmden zarar gören kesimleri dinsel motifli mesaj ve avuntularla şevklendiren, onlara kapitalizm adına esnaf güvencesi verebilen ANAP, şimdilerde özellikle kentli nüfusun kapitalizmin nimetlerinden yararlanmak isteyen kesimlerini arabesk mesajlarıyla, göz boyayıcı vitrin icraatlarıyla kendine bağlayabilmektedir.

ANAP tam da tükenirken, Türkiye'de sağın yeni tip bir kitle partisi modeline olan ihtiyacı karşılayan bir yaklaşımı da üretebildi. Sağ seçmenlerin hepsinin değil, ezici çoğunluğunun da değil, kısmi çoğunluğunun desteğini alabilen DYP, sağın kitle partisi rolünü sürdürebilmek için ANAP' laşmaya mecburdur!

ANAP, dünya düzlemindeki çarpıcı gelişmelerin de yardımıyla, "artık sağ-sol ayrımının, ilerici, gerici ayrımının yerini eski-yeni ayrımı aldı" inancını pekiştirdiği ölçüde, kendine bir "yenileşme partisi" kimliği edindi.

ANAP'ın "yenileşme" argümanlarının, Amerikanvari bir yenileşmenin alaturka versiyonu olduğu, bu argümanları çürütecek güçlü bir sol seçeneğin yokluğunda gözlerden gizlenebiliyor. Üstelik gerçek yenileşmenin imkanlarıyla teçhizatlanmış sol, sokaktaki vatandaş tarafından eskimiş köhne düzenlerin, yıkılmış çökmüş sistemlerin savunucusu olarak algılanıyor.

ANAP sadece sosyalistlerdeki ataleti değil, "arslan sosyal demokratlar"daki beceriksizliği, kofluğu da istismar ederek, geleceği yakalamak isteyen, yenileşmeyi bir biçimde yaşam tarzı olarak benimseyen insanlara cazip gelebiyor.

İşte bu nedenle ANAP tam da tükenirken, Türkiye'de sağın yeni tip bir kitle partisi modeline olan ihtiyacı karşılayan bir yaklaşımı da üretebildi. Şunu söylemek kehanet sayılmamalı: Sağ seçmenlerin hepsinin değil, ezici çoğunluğunun da değil, kısmi çoğunluğunun desteğini alabilen DYP, sağın kitle partisi rolünü sürdürebilmek için ANAP' laşmaya mecburdur!

Çünkü ANAP, sermaye blokunun tam da gereksinim duyduğu bir ihtiyacı karşılayan kimliğini tescil ettirmiştir.

Sermaye bloku bakımından sorun, bir ölçüde, işi bitmiş görünen ANAP'ın yerinin, ANAP ile birlikte nasıl doldurulacağıdır. Çünkü, ANAP'ın tükenmeye başladığı yerde yalnızca DYP'nin ve ırkçı-faşist kutsal ittifak'ın değil, "arslan sosyal demokratlara" rağmen sol eğilimin de güçlenmeye başlaması tehlikesi mevcuttur, hemen bugün değilse de yarın mutlaka! Çünkü ANAP iki ucu keskin bir bıçak kullanmış, solu etkisizleştirmenin bir yolu olarak eski solcuları ve yenileşmeden yana olanları kendine çekerken, toplumda yenileşme adına güçlü bir beklentinin oluşmasına da neden olmuştur. Kendi iradesine rağmen!

Şimdilik sol güçlerin aşırı örgütsüz ve aşırı programsız olması, "siyasi hayat"ın üç sağ parti ile idamesini olanaklı kılabiliyor. Ama MC döneminde yetmediği için 12 Eylülcülere havale edilen ve uzun bir süre ANAP tarafından karşılanan, sermaye-mülk sahibi sınıfların tekelci burjuvazi etrafına yapıştırılması işlemi bundan böyle nasıl uygulanacak?

Sistem içindeki sağ politik güçler ANAP parçalandığı zaman (yapıştırıcı eksikliğinden dolayı) paramparça hale gelebilirlerdi. Ama ANAP parçalanmadan tükenme istidadı gösterdi. ANAP'ın parçalanmadan tükenmesi, sağın parçalanmasını önlerken, başka bir biçimde bütünleşmesine imkan hazırladı..DYP'nin ANAP'laşması, bu imkanlardan birisi..

ANAP, politik kimliğini önce 12 Eylülcülere tescil ettirmiş bir parti. Demirel'in

DYP'si, 12 Eylül'den "çıkış" yolunu ancak müseccel markası 12 Eylül olan bir partiye benzeyerek bulabiliyor !

HANEDAN'IN YERİNİ BABA ALACAK!

Türkiye gibi bir ülkede, ANAP ve DYP kategorisinden partiler, saf şekliyle yalnızca tekelci burjuvazinin temsilcilerinin partileri olarak siyaset yapamazlar. DYP (eski AP gibi) bütün sermaye-mülk sahibi sınıfları ve temsilcilerini (tekelci burjuvazinin damgasını vurduğu bir program etrafında) bir araya getirmeye çalışan ve bu yüzden "diğer" kesimlerin çıkarlarını da (mecburen!) dikkate alan bir partidir. Bugüne dek muhalefette olduğu için, DYP'nin, bu çıkarları AP'den ve ANAP'tan daha fazla dikkate aldığı söylenebilir. Ama şimdi?

Demirel, 1985'teki hızlı çıkışında da yalnızca ve yalnızca emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin tercihlerinin yeniden kendisine dönmesi için "şiddetli muhalefet" yapmıştı, desek, acaba biraz fazla indirgemeci mantıklı sol tahlil mi yapmış sayılırız?! O halde, bu muhalefetinde elbette kişisel ihtirasın da payı vardı, diye ekleyelim. Ama her ne olursa olsun, Demirel'in, tercihlerin kendisine yeniden dönmesini sağlamak için "güçlü" görünmesi gerekiyordu.

Bunun için tekelci burjuvazinin karşısına satır aralarında sermaye bloku içindeki çatışmaları hatırlatarak çıkmayı ihmal etmedi. Sermaye blokundaki uzlaşmayı bozma tehdidi ile tekel dışı unsurların taleplerini (holdinglere karşı demokrasiyi!) sahiplenmeye çalıştı.

Çağlayangil DYP'nin misyonunu şöyle ifade etmişti: "Misyon'un özü siyasi hakların iade edilmesi ve yasakların kalkmasıdır". Demirel kendi siyasi haklarına kavuştu ve kendisi üzerindeki yasakları kaldırmayı başardı. Ve sonunda siyasi iktidarın da kendisine iade edilmesini sağladı. Muhalefetteyken, "yasaksız Türkiye, konuşan Türkiye, Demokrat Türkiye"; iktidara yaklaşırken ve iktidara gelince, "caydırıcı devlet" narasında boğuluverdi. İşte Demirel'in kısa sayılmayacak yaşam öyküsü!

Demirel kendi siyasi haklarına kavuştu ve kendisi üzerindeki yasakları kaldırmayı başardı. Ve sonunda siyasi iktidarın da kendisine iade edilmesini sağladı. Muhalefetteyken, "yasaksız Türkiye, konuşan Türkiye, Demokrat Türkiye"; iktidara yaklaşırken ve iktidara gelince, "caydırıcı devlet" narasında boğuluverdi. İşte Demirel'in kısa sayılmayacak yaşam öyküsü!

Demek ki, DYP'nin ANAP'tan ve eski AP'den asıl farkı, bugüne dek, iktidar olamamasıydı. İktidarda olmadığı için, iktidar da olamadığı için, tekelci burjuvazi adına iktidara yeniden gelebilmek için; genel olarak mülk-sermaye sahibi sınıfların çıkarlarını daha yüksek sesle savunabildi: Ona zaman zaman "demokrat" havasını veren de bu tavrıydı. Ama şimdi?

Seçim sonuçları, Türkiye'nin bölünmüşlüğünü açığa çıkardı. Bu , birden fazla Türkiye'de yaşandığını gösteriyor. Böyle bir Türkiye'de iktidar da bölünmüştür, muhalefet de.Bu nedenle, ülkenin egemenleri, her zamankinden fazla tek parti rejimine ihtiyaç duyacaklar.Ve bu ihtiyacın tarihsel, nesnel temelleri de var. Siyasi temsilde, "de jure" koalisyona mecburiyet ile "de facto" tek parti zorunluluğu arasındaki gerilim, koalisyonun "partiler üstü"leşmesiyle, DYP'nin ANAP'laşmasıyla ve tüm partilerin birbirine biraz daha fazla benzeyerek tek partileşmesiyle tutulabilir bir özellik taşıyor.

Bu özelliğin nereden kaynaklandığı Demokrat'ın Temmuz sayısında belirtilmişti:

"Bu özellik, kapitalist gelişmenin olgunlaşmaya yöneldiği 1970'li yıllara yaklaşırken kendini yeniden üretmiştir. Tarihsel olarak çelişkili-zoraki bir ittifak olarak yapılanan hakim sınıflar ittifakında, bu yıllarda prekapitalist unsurların paylarındaki erime ve siyasi temsil güçlerindeki azalmayla birlikte önemli bir çatlama meydana gelmiştir. MNP ile başlayan, Demokratik Parti ile genişleyen çatlak, sistemin tıkanmasındaki başlıca nedenlerden birisini oluşturmuştu. Peşinden 12 Mart oldu. Ve bir daha koalisyonsuz dönem yaşanmadı... "

Siyasi temsil iddiası taşıyan politik güçler, hep azınlık güçler olarak sahnede durabildiler. Bu duruş, çoğulcu demokrasi denilen uygulamayla yalnızca görünürde bir benzerlik taşıyor. Çünkü bizde, sömürge tipi siyasal sistemin tıkandığı her konjonktürde, siyasal partilerin misyonu kolaylıkla tek-elde toplanabiliyor.Br askeri cunta ya da bir fiili diktatör (karizmatik diktatör!), siyasi partilerin işlevlerini yerine getirmeye soyunabiliyor. Koalisyon da, bunlar gibi, sistem içinde bir azınlık yönetimi.Azınlıkların toplamı, çoğunluğu oluşturmuyor;azınlıkların toplamı olarak yönetime geliyor!

Şimdi Demirel, sistemin pratik mantığının gereklerini yerine getirecek. Parçalı iktidarını elinde tutmaya çalışacak. Şimdi her şey bir yana, "bölünmüş" bir Türkiye'yi yönetmek zorunda. Bölünmüş bir ülke, sistemin kurallarına uyma mecburiyeti dikkate alındığında, Demirel'in Demokrat Türkiyesi'ne ne ölçüde benzeyebilir? Demirel, hangi demokratlığı sergileyebilir? ❐

Kadın aday sayısında patlama

Havuzda fırtına

Semra Somerson- Semra Kardeşoğlu

Vekillerimiz Meclis'te. 450 tane. Taptaze. Ayıp olmasın dediniz: İşte sekiz de kadın size. Teşekkür ederiz, 450'de sekize. Geçen dönem altı idi. İki ile epey bir ilerleme kaydettik insanlık adına. 58 milyon TC, 29.5 milyon kadın adına.

1961'den bu yana her genel seçimde sandıktan çıkan ortalama altı kadın milletvekili. 12 Eylül'ün hemen sonrası bir karmaşa olmuş, sayı fırlamış onikiye. Neyse, 1987 seçimleri gelmiş, yanlışlık düzeltilmiş, durum normale dönmüş. TC'deki yerimizi, toplumdaki değerimizi burgulamışız artık kafamıza, şaşırmayız hiç. Aşmayız sınırımızı.

TABLO 1. PARTİLERE GÖRE KADIN ADAYLARIN DAĞILIMI

A. SIRA NO	ANAP	DSP	DYP	SHP	SP	TOPLAM *
1	3	4	2	4	10	23
2	-	4	-	4	20	28
3	2	2	6	4	14	28
4	4	3	5	3	15	30
5	-	3	3	1	14	21
6 ve altı	9	13	26	11	35	94
Kontenjan	5	1	2	3	10	21
TOPLAM	23	30	44	30	118	245 **

* RP Kadın Aday Göstermedi.
** Biri İzmir (Sevim Gülmez), biri Tunceli'den (Aysel Doğan) olmak üzere iki kadın da bağımsız aday olarak seçime katıldı. Dolayısıyla toplam kadın aday sayısı 247'dir.

Sonra tabii, seçimlerin kenar süsü, alt sıra adaylıklarını da unutmamalı. İsmen varolup, cismen olmamayı, çalışıp kazanmamayı yabana atmamalı. Kadınların önemli görevi. Acayip bir patlama bu seçimlerde, kadın aday sayısında. 40'dan 247'ye. Hani öyle yüzde on, yüzde yirmi olsa öpüp başımıza koyacağız. Ama şimdi, bu durumda çılgına döndük: IMF'li, acı reçeteli kalkınma enflasyonu gibi bir rakam bu artış, hem de öyle Türkiye falan değil, Latin Amerika enflasyonlarına benziyor: Yüzde 800 nerdeyse. Nereden gelmiş? Nereye gidiyor? Biz de şaşırdık kaldık. Neyse baktık; adayların yüzde 50'ye yakını Sosyalist Parti'den. Rahatladık. Düzene tehdit yok. Nasılsa seçilmeyecekler.

Ee peki geri kalanı? Bir daha baktık:

Kadınlar aday listelerinin alt uçlarında. Hafif silkseniz gidecekler. Çok şükür, çok şükür. Yoksa belli mi olur? Doçent Şirin Tekeli demişti ki: Avrupa'da gördük, İzlanda'da, Norveç'de izledik; Meclis'e elli kadın girdi mi çok şey farkediyor kadınlar açısından. Değişim başlıyor. Hani bu kadar çok kadın aday, ne olur ne olmaz, ya seçilselerdi? Kaç ev yıkılacak, kaç aile yokolacaktı?

Meclisin kimbilir nasıl altını üstüne getireceklerdi,

TABLO 2. YILLARA GÖRE KADIN ADAY, MİLLETVEKİLİ DAĞILIMI

Yıllar	Kadın Aday S.	Toplam Aday S.	%	Seçilen Kadın M.V.	Toplam M.V.	%
1961	37	1733	2,1	3	450	0,7
1965	76	2429	3,1	8	450	1,8
1969	88	3551	2,5	5	450	1,1
1973	75	3371	2,2	6	450	1,3
1977	75	3263	2,3	4	450	0,9
1983	20	1219	1,6	12	400	3,0
1987	40	3226	1,2	6	450	1,3
1991	245	5000	4,9	8	450	1,7

Kadın Milletvekilleri
1987
İmren Aykut (ANAP-İst.)
Göksel Kalaycıoğlu (ANAP-Ank.)
Leyla Köseoğlu (ANAP-İst.)
Işılay Saygın (ANAP-İzmir)
Türkan Akyol (SHP-İzmir)
Birgen Keleş (SHP-İzmir)

1991
İmren Aykut (ANAP-İst.)
Leyla Köseoğlu (ANAP-İst.)
Işılay Saygın (ANAP-İzmir)
Melike Tugay Hasefe (ANAP-İst.)
Tansu Çiller (DYP-İst.)
Fethiye Özver (DYP-Tekirdağ)
Güler İleri (SHP Tokat)
Leyla Zana (SHP-D.bakır)

her yeri nasıl talan edeceklerdi? Herşeyi nasıl da düşünüyor bu egemenler. Çok iyi, çok iyi. Hem gözümüzü doyurup latif isimler yerleştiriyorlar aday listelerine, hem de seçilmelerini imkansız kılıyorlar. Doğrusu taktiri şayanlar. Çok hem de. Zeka pırıltıları bu kadarla bitmiyor:

Partinin bir bölgedeki seçim şansı yok mu? Getirin kadınları, koyun onları gözönüne, üst sıralara, bire, ikiye. Partinin seçim şansı çok mu? Sekizinci sıraya yerleştiriverin işte. Dokuzuncu sıra ne güne duruyor? Oraya koyun. Yeter ki gözler görsün, gönüller de şenleniverir. Bunu da mı yapamadınız? Refah Partisini örnek alın. Boy boy ilan verin gazetelere, sokaklara koca kağıtlar yapıştırın, kadınlara ismen ve cismen yer vermeden onları kurtarın. Tarihte şimdiye kadar yaptığınız gibi siz kadınları kurtarın.

"Meclisin kapısı yine yüzümüze kapalı"
Seçim öncesi alanlarda kadınlar da vardı. Partili kadınların yanısıra, bağımsız kadın gruplarının da mitinglere rağbet ettiği görüldü. Ankara'daki SHP mitingine katılan kadınların mesajları özellikle devletin ayrımcı baskı yasalarını hedef alıyordu: "Biz kadınlar ikinci sınıf yurttaş konumunu reddediyoruz"; "Devlet yatak odamızdan defol!", "Bekaret kontrolüne hayır!", "Ayrımcı baskı yasalarına son!", "Milli aile ne demek, şimdi benim babam kim?" sloganları, kadınların devletin ayrımcı yasa ve uygulamalarına olan tepkilerini göstermesi bakımından olduğu denli, oluşacak yeni hükümetten taleplerini yansıtması yönünden de ilgi çekiciydi. Bir süredir durgunluğunu sürdüren kadın hareketinin, önümüzdeki günlerde yeni bir atakla daha canlı bir süreci başlatması beklenebilir. İstanbul'da da bir grup kadın, seçim öncesi Mor Çatı'da toplanarak "kadınlar için tercihli oy kullanacaklarını" listede kadın aday yoksa boş oy vereceklerini veya hiç oy vermeyeceklerini belirttiler ve "Meclis'in kapısı yine yüzümüze kapalı" dediler.

Ama kadınları mutlaka çalıştırın. Aday olabilmeleri için ağır şartlar koşun bir kez. Yüksek tahsil isteyin. Meslek arayın. Doktora, eczacıya, avukata, üniversite hocasına başvurun. Erkeklerin değeri kendinden menkul. Malum. Böyle vasıfları daha çok kadınlarda arayın. Ün arayın, şöhret bulun. Getirin Tansu Çiller'inizi, partinize katılmadan meşhur olmuştu çoktan. İmren Aykut zaten elde bir.

Yirmibirinci yüzyıla girelim işte böyle. Bu artış hızıyla ikibinbeşyüz yılında belki elli kadın sokabiliriz Meclis'e. Fincancı katırlarını ürkütmeden, beşyüz yıl sonra, eğer hala bizim uzantımız birileri varsa bu mekanda, elli kadınla belki artık bir kıpırtı yaratır başkente: Zelzele olmaz, fırtına patlamaz da, bir bahar rüzgarı eser artık Meclis'te □

YILLARA GÖRE PARTİLERİN GÖSTERDİĞİ KADIN ADAY SAYISI

PARTİLER	87 SEÇİMLERİ	91 SEÇİMLERİ
ANAP	8	23
DSP	5	30
DYP	4	44
RP (IDP+MÇP)	8	0
SHP	12	30
SP	-	118
BAĞIMSIZ	2	2

Hıra dağı kadar müslüman, Tanrı dağı kadar Türk mü?

Selami İnce

Halkının yüzde 99'unun kimliğinde "İslam" yazan bir ülkede, "düzen partisi değil, inananların partisi" olduğunu iddia eden Refah Partisi, iki partiyle (MÇP ve IDP) ittifak yapmasına rağmen oyların ancak yüzde 16.8'ini alıp 62 milletvekili çıkarıyor ve bu "tam bir zafer" sayılıyor. Oysa RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın Milli Selamet Partisi, 14 Ekim 1973 seçimlerinde tek başına 48 milletvekili ve 3 senatör çıkarmıştı. Sonuç "tam bir zafer"den çok, Türkiye'de İslamın artık ve ancak, RP çatısı altında seçime giren "kutsal ittifakçılar"a çimento işlevi görebilecek güce indiğinin ilanıdır. Bu seçimden önce ANAP'ta olan Türk-İslamcılar, ittifak çatısı altında birleşerek ayrı bir parti ortaya çıkardılar ve Meclise girdiler. Ve olup biten de bundan başka birşey değil. RP ittifakının, 62 milletvekili çıkarmış olmasını, "Türkiye'de İslamın ciddi bir güç haline gelmiş olmasının sonucu" olarak değerlendirenler, Özal'ın deyimiyle ülkedeki "kapitalist transformasyonu anlamayanlar"dandır. Bu tür düşünenlerin, bir de Ortadoğu, Balkanlar ve Sovyetler'e gitmeden siyasetin bir rasyonel pratik faaliyet olduğunu, RP'de ittifak yapanların da bunu başardıklarını anlamaları gerekiyor.

RP ittifakı sonuçta bir "kutsal ittifak" ise, burada asıl kaybedenin "İslam" olduğu ortadadır. Bırakalım "İslamın ciddi bir güç haline geldiğini" kutsal ittifak da güç kaybetmiştir. Kutsal ittifakçılar, iktidardan ve ana muhalefetten düşmekle kalmamışlar, buralarla aralarındaki çizginin "kalın bir duvar" haline gelmesine de engel olamamışlardır. Özal, "gizli görüşmem" gerekçesiyle Erbakan'ı Köşk'e almıyor. Cindoruk, Çiller "Erbakan'la olmaz" diyorlar. Erbakan'ın, Özal'ı İzmir'den MSP milletvekili adayı gösterdiği günler "transformasyon"a uğradı.

Mesut Yılmaz ve Semra Özal ekibi "hanedan kaprisi" yüzünden ANAP'ın başına geçmiş değil. Bu ekip, ANAP'ın kutsal ittifakını siyaset sahnesindeki baş aktörlükten indirmekle kalmadı, diğer partilerdeki "eski kafaların" değişmesi gerektiğini de kabul ettirdi. Elbette işçinin ve emekçinin cephesindeki değişme daha farklı. Türkiye'deki siyasi partiler" yeni dünya düzeni"nin gereklerine göre siyaset yapmak zorunda olduklarının farkına vardılar. Neydi Türkiye'de siyaset felsefesi; "dün dündür, bugün bugündür" sözü neyi ifade ediyordu? "Pragmatizm" diye adlandırılan politika, sağ partilerin hırsızlıklarından ya da özel niyetlerinin bozukluğundan değil, sermayenin ve kar'ın gereklerini yerine getirme zorunluluğundan doğmaktadır. Bugün Türkiye'de uluslararası sermayenin "örf, adet ve geleneklerimiz"den, din ve alışkanlıklarımızdan bir çıkarı var mı? Yoksa, kimin neyine bizim kutsal ittifakçılarımızın güçlenmesi gerektiği.....

Seçimlerden önce ve sonra parlamentodaki sağ milletvekili aritmetiğine bakıldığında da İslamın ya da kutsal ittifakın çok şey kazanmadığı ortaya çıkmaktadır. Seçimlerden önce parlamentodaki toplam sağ milletvekili sayısı 337. Şimdiki sayı ise bunun yalnızca 5 fazlasıyla 342. Ayrıca bu 5 milletvekilliği fazlası, "yutan eleman" işlevi görüp İslamı etkisizleştirmiş ve tek başına seçimlere katılmayan RP'nin "faşistlerle işbirliği yaptı" söylemiyle "lekelenmesi"ne neden olmuştur. Zaten Milli Nizam Partisi ile başlayıp Milli Selamet Partisi ile devam eden hareketin, RP'ye evrilmesi süreci, başından beri, İslami endişe ve amaçlarla olmamış, hareket gelişen bir İslami dalganın bilinçli bir aşaması olarak da ortaya çıkmamıştır. RP, bütün söylemine rağmen, pratiğine bakıldığında, özünde, sağcı, milliyetçi ve muhafazakar Türkiye'li bir partidir. Çünkü "düzen partisi" ya da İslami parti olup olmama parti kadrolarının "kalb ile iman ettikleri" kişisel niyetleri veya belirsiz bir geleceğe erteledikleri vaatlere göre değil partinin "ameline" göre belirleniyor. "Kalb ile iman, dil ile ikrar ve sonra da amel!"

RP'yi asıl İslamileştiren, bu kitleyi politize eden, İslami düşünceyle tanıştıran unsurlar parti programı ve yönetimi değil belki de bunlara rağmen parti örgütlenmesi dışındaki İslami çevrelerdir. Erbakan, bu çevrelerden "teorik ve politik İslami

gıda alan" tabanına, "sorunların çözümü için iktidarda olmak gerekir" sağcı mantığını daha ne kadar anlatabilirse o kadar "koalisyon" ve "ittifak" gerekliliğini de anlatabilecektir. Erbakan, bu ülkede "düzen dışı İslamileşme"nin partiyi iktidara yaklaştırmadığını 1977 seçimlerinde milletvekillerinin yarısını kaybedince gördü. Aslında Erbakan o yıllarda son koalisyonunu da gördü.

Bugün RP kitlelerini "İslami olarak etkileyen" birçok çevre bu ittifaka çok sıcak bakmadı ve en azından Kürtlerin blok olarak partiden kopması gerçekleşti. "Seçime katılmayacak, aday çıkarmayacak bir İslami parti" kurma çalışmaları yürüten müstakbel genel başkan Ercüment Özkan'ın söyledikleri elbette RP kitlesinin de kulağına gidiyor: Biz 'şer meyhanesi kapansın' diyoruz adam 'şer meyhanesini en iyi ben işletirim' diye ortaya çıkıyor... "Seçim bir şeyleri değiştirseydi 'yasak' olurdu" diyen Şafak Yayınları az mı Müslüman etkileyecek? Hele hele, son 10 yıldır İran İslam Devrimi, Cezayir, Afganistan'daki Müslüman direnişi, Yemen gibi ülkelerdeki birçok gelişmenin haberleriyle, bilgisiyle ufku açılan ve "aydınlanmayı" yaşayan radikal Müslümanların "kendisi için siyaset" yapmaya başlaması, Erbakan için ciddi bir hesaplaşmayı gündeme getirecektir. Daha şimdiden Erbakan'a ve kitlesine, "radikaller", "sistemle hesaplaşmada işte yöntem" diye İran Devrimi'ni göstermeye başlamışlardır. Erbakan, kendisi dışındaki bütün politikalara "Yahudi oyunu" demeyi daha ne kadar sürdürebilecek? "Bana biat etmeyen din değiştirsin" gibi lafları kullanabilmesi hala eskisi kadar kolay olabilecek mi?

RP ittifakının en çok milletvekili çıkardığı kentlere bakıldığında buraların 1973 seçimlerinde MSP'nin en çok milletvekili çıkardığı kentlerle aynı olduğu gözleniyor. MSP 1973'de Konya, İstanbul, Sivas, Erzurum'dan üçer, Ankara, Elazığ, Çorum ve Maraş'tan da ikişer milletvekili çıkarmıştı. RP bu kentlerde 1973'deki başarısını yer yer ikiye katladı. 1973'de bu kentlerdeki toplam milletvekili sayısı 20 iken bugün bu rakam 31'e yükselmiş durumda. Bu kentlere yaklaşık 20 yıldır bir tek muhafazakar Kayseri eklenebiliyor. Yine 12 Eylül'den önce Alevi-Sunni çatışmasının yoğun yaşandığı K. Maraş, Sivas, Çorum, Tokat, Yozgat, Malatya gibi kentlerde de RP ittifakı eski gücünü korudu. Bu illerde de "eskiye uygun" olarak, eski MHP'liler milletvekili seçildiler. Erbakan'ın 1978'lerde bu iller için "oralarda aşırı sağ terör vardır. Irkçılar halka zulmetmekte, herkesten haraç toplamaktadırlar" beyanatları hatırlandığında "dün dündür" türü kafaların yalnızca Demirel'e özgü olmadığı da açığa çıkıyor. İlk kez sağın bu seçimlerde Alevilerden de oy aldığı gözleniyor. 12 Eylül'ün ve ANAP'ın "Alevi politikası" MÇP'lilerin bile Alevilerden oy almasına neden oldu.

Türkiye'deki kapitalist evrilmenin yarattığı değişikliklerden şaşkına dönen ve üstüne üstlük devrimci alternatifin kendilerini tehdit edeceğine inanmış küçük ve orta sermaye sınıfları ve küçük mülk sahibi köylüler "güç olabilmek" için dine sarılmaktadırlar.

Türkiye'deki kapitalist evrilmenin yarattığı değişikliklerden şaşkına dönen ve üstüne üstlük devrimci alternatifin kendilerini tehdit edeceğine inanmış küçük ve orta sermaye sınıfları ve küçük mülk sahibi köylüler "güç olabilmek" için dine sarılmaktadırlar. Aşağı yukarı bu tür bir "sınıfsal taban"a oturan MÇP'nin de böyle bir evrilme geçirdiği gözleniyor. Artık 1978'lerdeki Demirel'in başlattığı Bayrak Miting'lerinde, Komünizmle Mücadele Dernekleri'nde güç olmanın zamanı geçti faşistler için. Ama MÇP'de hüküm süren "eski kafayla" , "tehdite inanan İslami kafa"nın çatışması da bu "ittifak" sayesinde su yüzüne çıkmadan ertelenmiş oldu. Ve aralarında katliam sanıklarının da bulunduğu faşistler bir daha ömürlerinde göremeyecekleri bir taltifle Meclis'e geldiler. Bir diğer soru da, "ittifak dağılacak mı" sorusu. Seçimlerin, her şeyden önce, "yeni bir seçim" kararı çıkardığını söyleyip sonra da bu soruyu soranlar en azından hala siyasetin bir "rasyonel pratik" olduğunu kavramamakta direnlenlerdir. 6 ay ya da 2 yıl sonra yeni bir seçim olacaksa ve bu adamlar "sorunları iktidar çözer" diyorlarsa niye ayrılsınlar? Hangisi tek başına Meclis'e girebilir? Bu ittifak Türkiye siyaset sahnesinin son kutsal ittifakıdır ve miyadını tamamlaması da yakındır. İlk seçimde alacakları sonuç muhtemelen sonları olacaktır ❑

Ortadoğu barış konferansı

Dağ dağa kavuştu

Murat Yetkin

30 Ekim'de Madrid'de başlayan Ortadoğu Barış Konferansı, Ortadoğu'ya gerçekten barış getirecek mi? Kısa dönemde bu sorunun yanıtının "evet" olmayacağını düzenleyenler ve katılanlar belki herkesten iyi biliyor. Ancak İsrail devletinin kurulduğu 1948 yılından bu yana ilk defa sorunla birinci dereceden ilişkili tüm tarafların aynı masa etrafında toplanmış olması bile tarihi bir önem taşıyor. Konferansın, Musevi toplumunun 500 yıl önce kovularak Osmanlılara sığındığı İspanya'da yapılıyor olması bile belki de geçmişe sünger çekme isteğinin bir göstergesi.

Konferansın bir başka önemi de Ortadoğu'da tabu niteliğindeki pek çok olguyu geçersiz kılmış olması. "Filistinli ile İsrailli, ABD ile Suriye görüşmez", "ABD İsrail'e baskı yapamaz", "Sovyetler İsrail'i muhatap almaz" gibi tabular artık yok. Konferansın ileriye dönük umutların doğmasına yolaçan en büyük başarısı belki de bu.

Konferansın üç aşamada gerçekleşmesi öngörülüyor. Soruna doğrudan taraf olan İsrail, Suriye, Ürdün ve Lübnan ve gözlemciler ABD, SSCB, Mısır, BM ve AT Madrid'deki açılış toplantısında biraraya gelerek ilk ve belki de en önemli aşamayı geride bıraktılar. FKÖ'nün doğrudan temsil edilmediği Filistin heyeti konferansa Ürdün heyeti içinde katılıyor. İkinci aşamada, 2 Kasım'dan itibaren İsrail ve Arap heyetleri arasında doğrudan görüşmelere geçilmesi öngörülüyor. Son aşamada ise, çekirdeği oluşturan bu ülkelere diğer ilgili ülkelerin de katılmasıyla, bölgenin geleceğine ilişkin daha geniş bir çerçevenin tartışılması planlanıyor. Bu çerçevede silahların ve silah ticaretinin kontrolü, su kaynaklarının kullanımı ve kontrolü, çevre sorunları gibi başlıkların ele alınması bekleniyor. Türkiye'nin konferansa bu üçüncü aşamada katılması bekleniyor.

Madrid Konferansı'nın ortaya çıkardığı bir başka nokta da şu: Artık bölgede şimdiye dek geçerli tanımlar bütünlüğündeki politikaların geçerliliği kalmadı. Birleşme sürecini aradaki Berlin Duvarı'nı yıkarak ve sonra da AKKA anlaşmasıyla "Demir Perde"yi kaldırarak başlatan "Kuzey", şimdi bu gerçeği, kabullenmek istemeyenlerin bile anlayabileceği açıklıkla gösteriyor.

Konferans, Körfez Savaşı sonrası ABD'nin Ortadoğu dengelerini "yeni dünya düzeni"ne uyumlulaştırma programının ilk sonucu. ABD Dışişleri Bakanı James Baker Konferansı toplayabilmek için bu yıl içinde 8 bölge turu yaptı. Demokrat'ın Ağustos 1991 sayısında "Ortadoğu Ameliyat Masasında" başlıklı yazıda da değindiğimiz gibi, Arap-İsrail anlaşmazlığının giderilmesi, ABD açısından Ortadoğu'daki diğer sorunların da hedeflediklerı yeni siyasi ve ekonomik dengeler doğrultusunda çözümü için kilit önem taşıyor. Bunun başlıca nedeni Filistin, ya da Arap-İsrail sorununun, Bloklararası rekabete ve bu rekabetin yol açtığı siyasi şantaja dayalı politikalara verilebilecek belki de en iyi örnek oluşu. Konferansı düzenleyen uluslararası güçler (ABD, SSCB, BM ve AT), bu sorunun çözülme yoluna girmesinin, Ortadoğu'daki potansiyel iç çatışmaların ve bunlara yolaçacak radikal politikaların tecrit olmasını sağlayacağını düşünüyorlar.

Örneğin, Hizbullah'da gövde bulan Şii radikalizmi, bu durumda, varlığı ve eylemleri için Filistin sorununu gerekçe gösterirken eskisi kadar sempati toplayamayacak. Aynı şekilde, bölgede yeni bir Saddam'ın ortaya çıkıp kendi çıkarlar manzumesine Filistin sorununu kılıf yapması zorlaşacak. Konferans öncesi Hizbullah ve İslami Cihad tarafından üstlenilen bombalı saldırıların artması, böyle bir rahatsızlı-

ğın ifadesi. Konferansın İran yönetimi tarafından sert bir dille protesto edilmesi de bir başka göstergc. Aynı şekilde Irak yönetimi de karşı safta yeralıyor. Filistinli gruplar arasında da bu anlamda tam bir görüş birliği yok. Özellikle Gazze şeridinde etkin radikal dinci Filistinli gruplarla, FKÖ'yü oluşturan ikinci büyük örgüt olan Filistin Halk Kurtuluş Cephesi konferansa karşı çıkıyor. Hatta FHKC lideri George Habbaş FKÖ yönetiminden ayrıldıklarını açıkladı.

Konferansın bir fiyaskoyla sonuçlanması durumunda bu gruplar ve bunlara bağlı olarak İran ve Libya kredi toplayabilir. Ancak şu aşamada Konferanstan beklenen en büyük başarı olan "toplanabilme" gerçekleşmiş bulunuyor. Kimse mucize beklemediğine göre, elli yıldır sürekli çarpışan iki halkın temsilcilerinin birbirlerini hemen bağırlarına basmayacakları açık. Dolayısıyla İsrail ve Arap heyetlerinin birbirleriyle küfürleşecek kadar işi ileriye götürmeleri uzun vadede o kadar önemli değil. Ancak sonuç ne kadar olumlu olursa olsun, Ortadoğu'daki radikal yönetimlerce küçümsenecektir. Aksi takdirde varlık nedenleri ortadan kalkacaktır.

Radikal politikaların tecrit olması ise "yeni dünya düzeni"nin asıl amacı olan istikrar içinde genişleyen pazarların yaratılmasını kolaylaştıracak. Çünkü radikalizmin taban bulmakta zorlanması durumunda, Ortadoğu ülkelerinde, özellikle Amerikan yanlısı Arap yönetimlerinde, daha demokratik yapılara "yumuşak geçişin" mümkün hale geleceği düşünülüyor. Bu düşünce, Amerikan askeri gücünün fırsat bulmuşken neden Saddam'ı devirmemiş olduğunun yanıtını da veriyor. Amerika'nın Vietnam'da çok pahalı bir ders almış olduğu noktası bir yana, savaşın yenilgi ve kaosunu yaşayan Irak'ta ortaya çıkabilecek bir yönetim boşluğunun, İran yanlısı güçlerce doldurulması ve geleneksel Kürt hareketlerinin ABD ve diğer Batılı güçlerin beklentilerinin ötesinde güç kazanmaları olasılığı Saddam'ın devrilmemesi sonucunu doğurdu. Dolayısıyla Madrid Konferansı ile başlayan sürecin başarıya ulaşması, büyük olasılıkla Kürt sorununda da bir çözüme ulaşılması için yeni bir ivme yaratacak.

Madrid Konferansı'nda şahit olunan bir başka yenilik de ABD ile Sovyetler Birliği'nin ilk kez bölgesel bir sorunun uluslararası platformda çözülmesinde birlikte inisiyatif kullanmış olmaları. Tabii bu durumda Sovyetler'in ağırlıkta olduğundan söz etmek mümkün değil. Ancak Amerikan girişimine verilen tam destek, Sovyetler'in de, yarı yarıya kendisinin yarattığı bloklararası denge politikasının yükünden kurtulmak isteğinin en açık göstergesi. Şimdiye dek Sovyetler'in ABD ile rekabetini yekdiğerine karşı siyasi şantaj malzemesi olarak kullanarak güçlerini olduğundan büyük göstermeye alışmış Arap yönetimleri, şimdi kendilerini satışa gelmiş hissediyorlar. Körfez Savaşı'nda yanlış ata oynayıp tüm varlığıyla Saddam'la saf tutan FKÖ yönetimi bugün Ürdün heyeti içinde, dolaylı bir temsili zafer ilan ederken eski güçlü görüntüsünden hayli uzak. Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı Konferansın açılışında ABD Başkanı Bush tarafından savunulurken, artık ayrı siyasi sınırları olan bağımsız bir Filistin devletinden çok, bir Filistin-Ürdün federasyonundan söz ediliyor. Katılımcı tüm Arap heyetlerin bağımsız bir Filistin devleti talep etmeleri daha çok masaya oturulduğunda pazarlık gücü ve alanı sağlayacak bir müzakere payı kazanmak için.

Filistinlilere bu Konferansta vatan değil toprak vaadedilirken, İsrail'den istenen yayılmacılığını daha fazla ilerletmemesi. Belki işgal altındaki Arap topraklarında yeni yerleşim alanları açılmaması konusunda bir uzlaşma ve Kudüs'ün statüsü konusunda bir orta nokta -örneğin Doğu Kudüs için uluslararası garantiler de gündeme gelebilir. Ancak bunun karşılığında İsrail artık bölgede çoğunluk tarafından tanınan, en azından muhattap alınan bir ülke olacaktır. Bu çerçevede Türkiye'nin de İsrail'le ilişkilerini büyükelçilik düzeyine yükseltmesi beklenebilir.

Türkiye'nin Ortadoğu Konferansı'na çağrılmamış olması Özal'ın ilan ettiği "aktif politikanın" aslında ne kadar aceleci ve hesap hatalarıyla dolu olduğunu da gösterdi. Körfez Savaşı sürerken, Türkiye'nin Soğuk Savaş yıllarında Arap ülkeleriyle, 80'lerde de İsrail'le sürdürdüğü bozuk ilişkileri unutulmuş sayarak Arap-İsrail uyuşmazlığını Türkiye'de çözmeye aday olan Özal, şimdi bu konuda sessiz kalıyor. Türk dışişleri ise Konferansın son aşamasına, masaya Fırat ve Dicle'yi koyma şartıyla davet edilme konusunda "hala umutlu".

Madrid Konferansı'nın ortaya çıkardığı bir başka nokta da şu: Artık bölgede şimdiye dek geçerli tanımlar bütünlüğündeki politikaların geçerliliği kalmadı. Birleşme sürecini aradaki Berlin Duvarı'nı yıkarak ve sonra da AKKA anlaşmasıyla "Demir Perde"yi kaldırarak başlatan "Kuzey", şimdi bu gerçeği, kabullenmek istemeyenlerin bile anlayabileceği açıklıkla gösteriyor. Yeni düzenin bu ilk sınavında başarılı olup olamayacağını söylemek içinse henüz erken. Ancak her durumda bölge halklarının soğuk savaş komplekslerini bir kenara bırakarak, kendi ayakları üzerinde durarak politika üretmeyi öğrenmeleri kendi yararlarına olacak ❑

Fabrika bahçesinde bir kondu-kent

Ersin Ergün

8 Ekim günü Camiş Holding'e bağlı 300 işçinin çalıştığı Tuzla'daki ambalaj fabrikasından 72 işçi atılır. Bunun üzerine işçiler toplanarak aynı gün direniş kararı alırlar. Üretim yavaşlatılacak ve atılan işçiler fabrikayı terketmeyecektir... Şimdi bu direniş yirmili günlerinde.

Birçok yönüyle değişik bir direniş bu. Sessiz ve sakin bir direniş. Basının rağbet etmediği, polisin bile nerdeyse ilgisiz davrandığı bir direniş. Fabrika yönetimi son günlerdeki kıpırdanmalarını bir yana bırakırsak sessiz ve duyarsız kalmış bu direnişe. Zaman zaman dışardan destek vermek için gelenlerin slogan seslerini saymazsak, fabrikanın hemen önünden geçen trenlerin seslerinden başka ses duyulmuyor. Sessizlik bu direnişe karşı kullanılan bir silaha dönüştürülmüş. Sessizlikle boğulmak isteniyor işçilerin sesleri.

Bir de Selüloz-İş Genel Merkezi var: İşçilere karşı kullanılan bir başka silah. Selüloz-İş Genel Merkez yöneticilerinin bir eylem kırıcısı olarak değerlendirilmesi hiç de yanlış olmaz. İşçilere "direnişi sürdürürseniz tazminatsız işten atılırsınız", "para cezası yersiniz" gibi sözlerle direnişi bırakmalarını öğütleyen bu yöneticiler, direnişin moral yitimine uğramasında önemli bir etken olmaktadırlar. Ve işçiler bu koşullar altında doğru bir önderlikten de yoksunlar. Kurdukları komiteler istikrarlı olamıyor ve birbiri ardına dağılmak durumunda kalıyor. Ama bütün bunlara rağmen, inişli çıkışlı bir moralle de olsa direniş inatla sürdürülerek bugünlere getirilebilmiş.

İşçiler, üzerlerine kapatılmak istenen sessizliğe ve hatta kendilerine rağmen yeni yöntemler bulabilmişler. Fabrika bahçesine girdiğinizde karşınıza minyatür bir kondu kent çıkıyor. Mukavva ve muşambalardan yapılmış evcikler yanyana dizilmiş, kiminin adı "eylem apartmanı". Aralarında küçük sokaklar var:

"Destekle beni sokağı", "Yandımanam sokağı", "mücadele sokağı" gibi adlar koymuş işçiler sokaklarına. Evciklerin içlerine direnişi anlatan resimler, şiirler, sözler yazmışlar. Fabrika girişinde ise mukavvadan bir "işçi müracaat merkezi" yapmışlar. Bütün bunlar "ne olursa olsun, fabrikayı terketmeyeceğiz", "işten atılanlar geri alınıncaya kadar direniş sürecek" mesajını çarpıcı biçimde veriyor. Sessizliğe ve hatta zaman zaman içine düştükleri kendi moral bozukluklarına karşı bir meydan okuma bu.

Tuzla'da fabrika bahçesine kurulan minyatür işçi kentinin gerçek kentlere taşınması ve kentlerin birer mücadele merkezine dönüştürülmesi, Zonguldak direnişinin bizlere gösterdiği bir yoldur.

İşveren tarafından Tuzla'nın bir kıyısında gözlerden uzak tutulmak

istenen bu direnişe devrimci ve demokrat güçler ilgi ve desteklerini ısrarla sürdürmeye çalışıyorlar. Eğit-Sen, Özçelik-İş, Petrol-İş, Kristal-İş, Belediye-İş Gebze şubeleri, Tüm-Bel-Sen Gebze temsilciliĞi, Gebze ve Pendik belediye çalışanları, Demko, Kastel, Plastaş, Tempo, İsmer Matbaa, Kartal Halk Ekmek işçileri, Kartal ve Pendik Halkevleri, Kavakpınar ve Esenyalı mahallelerinden insanlar, bir kısım yazar ve şairler, Pendik Belediyesi ve işçi aileleri şimdiye dek desteklerini verenler. Seçimlerden önce fabrikayı ziyaret eden partilerin seçimlerden sonra pek sesi çıkmaz olmuş. Kartal ve Pendik Halkevlerinin meşaleli bir gece ziyareti ve 27 Ekim Pazar günü İşçilerin Sesi, Devrimci Gençlik, Devrimci Öğretmen taraftarlarının "Üreten Biziz Yöneten de Biz Olacağız" pankartıyla 200 kişilik bir kalabalık halinde fabrikayı ziyareti ve bundan üç-dört gün önce de bazı şair ve yazarların fabrikaya giderek şiirleri ve söyleşileriyle direnişe desteklerini sunmaları, SP'nin ziyareti önemli destek ziyaretleri arasında sayılabilir. Bugün direnişin bir itici gücünün de bu dış destekler olduğunu söylemek abartma olmaz. Ama bu aynı zamanda direnişin kendi iç dinamiğindeki zayıflığın bir göstergesi olarak da ele alınabilir. Bugüne dek, fabrika bahçesine kurulan minyatür kondu-kenti bir yana bırakırsak, işçiler kendi direnişleri adına çok şey yapabilmiş değiller. Seçimler öncesinde parti mitinglerine topluca katılma ve taleplerini dile getirme, bir de hazırladıkları bir bildiriyi banliyo trenlerinde dağıtma dışında yapılabilmiş birşey yok. Ama bütün bu duruma karşın yine de ısrarla süren bir direniş gerçeği var.

Birçok yönüyle değişik bir direniş bu. Sessiz ve sakin bir direniş. Basının rağbet etmediği, polisin bile nerdeyse ilgisiz davrandığı bir direniş. Fabrika yönetimi son günlerdeki kıpırdanmalarını bir yana bırakırsak sessiz ve duyarsız kalmış bu direnişe. zaman zaman dışardan destek vermek için gelenlerin slogan seslerini saymazsak, fabrikanın hemen önünden geçen renlerin seslerinden başka ses duyulmuyor. Bugün direnişin bir itici gücünün de bu dış destekler olduğunu söylemek abartma olmaz. Ama bu aynı zamanda direnişin kendi iç dinamiğindeki zayıflığın bir göstergesi olarak da ele alınabilir. Bugüne dek, fabrika bahçesine kurulan minyatür kondu-kenti bir yana bırakırsak, işçiler kendi direnişleri adına çok şey yapabilmiş değiller.

Bu direniş, aynı zamanda bir şeyi daha göstermektedir. Bir direniş sıkıştırılmak istendiği yerel sınırları ve edilgen direniş biçimlerini aşabildiği oranda başarının yolunu açabiliyor.

Paşabahçe ve Zonguldak direnişlerinin gösterdiği bir gerçekliktir bu. Tuzla Camiş işçileri de bu yola çıkabildiği oranda başarıya ulaşma şanslarını arttıracaklardır. Bu yolda demokrasi güçlerine düşen iste, bu direnişin sessizlikle boğulmasına izin vermemek için desteklerini artırarak sürdürmektir. Bundan ötesi ise tam olarak siyasi bir sorundur.

Sorun, düzenin toplumsal muhalefet kıpırdanmalarını yerel sınırlara, edilgen biçimlere, süreksizliğe hapsetmesine karşı, direnişleri bütün ülkenin sorunu haline getirebilecek, etkin biçimlere yöneltecek, tek tek direnişlerden öte muhalefetin süreklilliğini sağlayabilecek günümüzün gerçekliklerine siyasal ve toplumsal yanıtlar verebilen bir birleşik toplumsal muhalefet hareketi düzeyine kendimizi çıkarabilmektir. Buna giden yolda ise tek tek direnişlerin başarısı doğrultusunda mümkün olan tüm çabayı sarfetmek gerekiyor ❑

Küçük atelyelerde sendikasızlaştırma, kıyım, zorbalık

Merter kaynayan kazan

Ozan Benlioğlu

Sobe Tekstil, Merter'deki yüzlerce konfeksiyon atölyesinden biri. İşveren iflas ettiği gerekçesiyle işçileri kapının önüne koymazdan önce 100 kadar işçi çalışıyordu. Şu anda tüm işçiler atılmış durumda ve tazminatları da verilmiyor. Üstelik işçilerin işyerini terkettikleri gece işveren makinaları da götürmüş. Aslında bu sık sık tekrarlanan bir oyun. Kaçırılan makinalarla yeni bir şirket kurulacak. İşçiler de bu duruma iyice alışmışlar. 2.5 yıldır bu işyerinde çalışan ve eski işçi sayılan Nilgün Aylakçı ilk işe başladığında işyerinin adının Çığdır Tekstil olduğunu söylüyor. İşveren kısa süre sonra işyerinin adını Besa Tekstil olarak değiştirmiş ve çıkardığı işçilerin tazminatını ödemekten kurtulmuş. Son olarak işveren bu adı da "beğenmemiş" olacak ki, işletmenin adı Sobe Tekstil'e evrilmiş. Tabii sonuç yine işten çıkarmalar ve ödenmeyen tazminatlar.

Nilgün Aylakçı, ücretinin yeni 950 bin lira olduğunu fakat bu parayı elinde hiç göremediğini söylüyor. Diğer konfeksiyon atölyelerinde olduğu gibi Sobe Tekstil'de de işçilerin ücretlerini düzenli olarak almamaları, 1-2 aylık ücretlerinin içerde kalması normal karşılanıyor. 4 aydır işyerinde çalışan Nurten Akkılıç henüz iki kere aylık alabilmiş. Kimi işçiler sigortalarının olmadığını viziteye çıkmak istedikleri zaman anlamışlar.

İşçilerin yaş ortalaması 16-18 arası. Umut Onay bu genç işçilerden biri. 4 yıldır Merter'de çalışıyor, 1 yıldır da Sobe Tekstil'de. "Hepimizin alacağı 100 milyonu geçiyor"diyor Umut. Akşamleyin makinaları kaçırmalarına engel olmaya çalıştıklarında patron ve adamlarının kendilerini dövmeye kalkıştıklarını ekliyor. Daha önce çalıştığı işyerlerinde de buna benzer sorunlar yaşamış. İşten çıkarılmış ve alacaklarına karşılık verilen senet, işyerinin adı değiştirildiğinden hiçbir işe yaramamış. Bahattin Yardımcı ise oğlunun alacağı için bekliyor. Şubat ayında askere giden oğlu, tazminatını alamadığı gibi, birikmiş ücretlerini de alamamış henüz. Teksif Bakırköy Bölge Müdürü İhsan Yelken, konfeksiyon işçilerinin zorla fazla çalıştırılma, düzenli ücret ödenmemesi, tazminatsız işten çıkarılma, sendikasızlaştırma gibi sorunlarla karşı karşıya olduklarını, ancak işçilerin örgütsüz oldukları için sorunların çözümlenemediğini belirtiyor.

Sobe Tekstil, Merter'deki yüzlerce konfeksiyon atölyesinden biri. İşveren iflas ettiği gerekçesiyle işçileri kapının önüne koymazdan önce 100 kadar işçi çalışıyordu.

Merter'de işverenler, sendikalaşmayı önlemek için her çareye başvuruyor. Yelkene göre kahvelerde ya da lokantalarda sendikalaşma sohbetlerine kulak misafiri olan işverenin adamları bu bilgiyi onlara ulaştırmakta gecikmiyorlar. Merter'de çalışan işçilerin yüzde 85'i sendikasız. Metal İplik'deki 70 kadar işçiyi sendikalı yapabilmek için 6 ay uğraşan Teksif şube yöneticileri, yetki alındığında toplu sözleşme bağıtlayabilecekleri işçi bulamadıklarını söylüyorlar. Ayrıca Merter'de "sigortasız çalışmaya son" yazılı bildiri dağıttıkları için 6 arkadaşlarının gözal-

tına alındığını ve hala yargılandıklarını da sözlerine ekliyor Yelken. 600 bin tekstil işçisinin çalıştığı İstanbul'da sendikalı üye sayısı 38 bin civarında.

Mevcut işşizlik ortamı işverenlerin çok ucuza işçi çalıştırabilmelerine olanak sağlıyor. Eski işçilerin çoğu işten çıkartılıp asgari ücretle yeniden işe alınıyorlar. İhsan Yelken, işçilerin sendikalaşma bilinci ile ilgili ise şunları söylüyor: "Burada çalışan işçilerin büyük kısmı çocuk denecek yaşta. Bu nedenle bu bilinç çok zayıf. Örneğin, genç işçilerden herhangi birine sorsanız sendika nedir diye, bilmediğini, ya da sosyal sigortalar kurumu ile karıştırdığını görebilirsiniz. Ben bunu yaşadım."

Yelken'in dikkat çektiği bir diğer nokta buradaki işyerlerinin yavaş yavaş taşeronlara verildiği gerçeği. İşçilerle doğrudan yüzyüze gelmekten kurtulmak için işverenler taşeronla karlarının bir bölümünü paylaşmaktan çekinmiyorlar. Böylece atelyelerde işçiler üzerinde açıktan baskı uygulayabilmenin koşulları da yaratılmış oluyor. Konfeksiyon atelyelerinde işverenin fazla mesai için kapıyı kilitleyerek işçilerin dışarıya çıkmalarını engellemesi sıkça rastlanan bir durum. Yelken, kızını almak için çalıştığı işyerine gelen bir babanın kapılar kapalı olduğu için saatlerce işyerinin önünde beklediğini, alamadığını, bunu patrona söylediğinde ise kızın işten atıldığını anlatıyor ve ekliyor: "Düşünün, 80 kişilik bir atölyede işveren sabaha kadar mesai yaptırdığında, az sayıda işçiyle, çok daha az maliyetle neredeyse 600 kişilik bir atelyenin normal çalışması karşılığı elde ettiği verimi sağlayabiliyor."

Teksif yetkilileri çözümü 80 öncesi uygulanan teşmil sisteminde buluyorlar. Bu sisteme göre işkolundaki bir işyerinde yapılan toplusözleşme işveren ve sendikanın isteğiyle diğer işyerlerinde de uygulanabiliyor. Sendikalı-sigortalı işçilerin bile karşı karşıya kaldığı sendikasızlaştırma işten atılma gibi saldırıların ortasında, küçük atelyelerdeki yüzbinlerce işçinin kangrenleşmiş sorunlarına kısa vadede bir çözüm görünmüyor. Sendikaların bu sektördeki işçileri kapsayacak politikalar üretip uygulamaya koymaları acil bir sorun olarak gündemde ❑

Sağlık işkolunda işten çıkarma

Florence Nightingale'de sendika operasyonu

Engin Günay

Florence Nightingale bugün hayatta olsaydı ve adının verildiği bir hastanede olup bitenleri öğrenseydi herhalde kahrından ölürdü... Florence Nightingale, Okmeydanı'nda kurulu İstanbul Üniversitesi'ne bağlı bir vakıf hastanesi. 1990 yılı başında faaliyete geçmiş oldukça modern bir kuruluş. Diğer hastanelerdeki alışıldık manzaralar; bakımsızlık, perişanlık, ilgisizlik burada yok. Fakat hastane yönetiminin kendi çalışanlarına karşı tutumu bu görüntüyle bir zıtlık oluşturuyor.

Son bir haftadır, çalışanlar hastanenin 302 nolu odasına teker teker çağrılarak "Beyan" başlığını taşıyan "Hiç bir sendikaya üye değilim, bundan sonra da üye olmayacağım. Ücretimden sendika için aidat kesilmesini istemiyorum" yazılı bir kağıt imzalatılıyor. Bunu imzalamayanlar işten çıkarılmakla tehdit ediliyorlar.

2 Kasım'da Türk-İş'e bağlı Sağlık-İş'ten sendikacılar Florence Nightingale Hastanesi'nde çalışanlarla konuştular. Sendika bir yandan da hastane yöneticileriyle görüşüyor. İşçilerin tekrar görüşme taleplerine sendikacılar kendilerinin de abluka altında olduğu iddiasıyla çekimser davranıyorlar... İşin doğrusu, çalışanların, işi sendikal bürokrasiye havale etmeden, doğrudan kendilerinin devrede olacakları çözümler aramaları.

Çalışanların çoğunluğu böyle bir baskılanma altında dayatılan yazıyı imzalamışlar. İmzalamayı reddedenlerden bazılarına işten atıldıkları söylenmiş, fakat işten çıkarıldıklarına ilişkin hiçbir resmi belge yok ortada. İşin tuhaf tarafı hastane yöneticilerine bakılırsa çalışanlara imzalatılan herhangi bir yazı da yok. Sorulduğunda böyle bir yazının varlığını reddediyorlar. 302 nolu odada gördüğümüz bu kağıtları başhemşire yardımcısı telaşla ortadan kaldırıyor. Konu hakkında herhangi bir açıklama yapamayacağını, ancak Başhekimden bilgi istenebileceğini söylüyor. Hastanenin Başhekimi Dr. Nadir Gür ise, böyle bir yazıdan haberdar olmadığını, bunun mantıksız bir iş olduğunu, ayrıca bu konunun kendi yetkisi dahilinde olmadığını, Vakıf yöneticilerini ilgilendiren bir konu olduğunu söylüyor. Hastane müdiresi ve Başhemşire Yüksel Tufan önce yazının varlığını kabul etmiyor. Üstelendiğinde yazının varlığını kabul ediyor, ancak bunun birtakım kışkırtıcıların işi olabileceğini iddia ediyor.

İstanbul Üniversitesi'nin Rektörü Prof. Cemi Demiroğlu, Florence Nightingale Hastanesi'ni yöneten vakfın da yönetim kurulu başkanı. İ.Ü.'nde Cemi Demiroğlu'nun öğrenci derneklerine karşı tutumu, üniversiteye polisi davet eden anlayışı ile hastanede sendikal çalışmaya karşı takınılan tavır arasında bir paralellik kurulabiliyor. İşten çıkarıldıkları sözlü olarak bildirilen işçiler işyerini terk etmiyor. Hastane yönetimi polis çağırarak işçileri hastaneden atmaya çalışıyor. Polis, işten çıkarıldıklarına ilişkin resmi bir belge olmadan atamayacağını söylüyor.

Sigortalı işçi statüsündeki hastane çalışanları bir süredir sendikalaşma çalışması yürütüyor. Ancak çalışanlar işten atılma tehdidiyle yoğun bir tedirginlik yaşıyor, Hastane yönetimi tarafından neredeyse terörize edilmiş durumdalar. Ancak asıl tedirgin olması gerekenler çalışanlar değil, yasadışı ama daha da önemlisi insanlık dışı bir tutum içinde olan hastane yönetimi. Şimdi onlar yaptıklarını örtbas etme çabası içindeler. Çalışanlar haklılıklarının bilinciyle örgütlü davranabildikleri, sorunların üzerine gidebildikleri ölçüde kazanma şansına sahipler. Kendi çalışma koşullarından başlayarak, sağlıklı bir toplumsal geleceğin üretimi için bu ülkenin çağdaş Florence Nightingale'lere ihtiyacı var! ❑

Yasaklar dosyası (10)

Bir yasağın hatırı kaç yıl olur?

Mahmut Tali Öngören

Kürt sinemasının ilk örneği olduğu ileri sürülen Xece u Siyabend (Hece ile Siyabend)... Gerçekten bir Kürt sineması mı başlıyor? "Hece ile Siyabend" sinema sanatı bakımından ne gibi değerler taşıyor? Daha bu soruların yanıtlarını öğrenemeden yasaklar ve engellemelerle karşılaştık.

Filmin yapımcısı Senar Turgut "hakkında ihbar olduğu" gerekçesiyle Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde gözaltına alındı. Neden? Sorunun yanıtı bu yazının hazırlandığı güne dek belli değildi. İlk akla gelen neden "Hece ile Siyabend"in siyasal ve güncel konuları işliyor olması. Kısacası, günümüzdeki Kürt sorununu...

Ne var ki, yapılan açıklamalardan öğrendiğimize göre, bu film ne siyasal konuları içeriyor, ne de günümüzdeki Kürt sorununa değiniyor. Anlaşıldığı kadarıyla, film bir Kürt söylencesinden yola çıkarak zengin Kürt kültürünü, Kürt yaşam biçimini, Kürt renklerini, Kürtlerin yaşadığı bölgelerin görünümlerini ve dokusunu ve Kürt folklorunu sergileyerek 1400-1500'lü yıllarda Cizre, Irak, Süphan arasındaki bölgede geçen sonu acılı bir aşk öyküsünü anlatıyor. Yine anladığımız kadarıyla, günümüzdeki Kürt yaşam biçimine ve Kürt sorununa sarkmadan...

Hece ile Siyabend filminin çekimi, yasal izinleri alınmış olmasına karşın, güvenlik güçleri tarafından engelleniyor. Film bir Kürt söylencesine dayanıyor.

Ama yine de yasaklamalardan ve engelleme çabalarından uzak durulmuyor. Önce tüm yasal izinlerin alınmış ve filmin çekimi için İçişleri ve Kültür Bakanlıkları'nda gerekli işlemler tamamlanmış olmasına karşın yerel güvenlik güçleri Çatak'ta film çalışmalarını "üst mercilerden talimat almadıkları" gerekçesiyle geciktiriyorlar. Ayrıca, film ekibinin "güvenliğini" sağlama gerekçesiyle çekimin yapıldığı kimi bölgelere gelen özel timler gerek yöre halkı ve gerek film ekibi üzerinde tedirginlik yaratıyor.

Tüm bunları yapılan açıklamalardan öğrendik. Aynı açıklamalar içinde "Film çekimini engellemek için güvenlik güçleri her türlü zorluğu çıkarmıştır" biçiminde bir kayıt da var. Örneğin çekimi için Haşet köyünde kalmak isteyen film ekibine izin verilmemiş ve ekip Van'la bu köy arasında 140 km.yi gidip gelmek zorunda bırakılmış. Hatta aynı ekibin iki üç günde bir güvenlik güçlerini bilgilendirmeleri istenerek büyük bir baskı altında çalışmasınA da yolaçılmış. "Her şeye karşın; tehdid, şantaj ve fiili engellemelere karşın, bir Kürt klasiği olan 'Xece ile Siyabend' filminin çekimleri sürdü ve tamamlandı." Ama son sahnelerden biri yapılırken Senar Turgut bilinmeyen ve hala anlaşılmamış bir nedenle gözaltına alındı.

Senar Turgut, yönetmen Yusuf Kurçenli'nin çektiği ve çeşitli ödüller kazanmış "Karartma Geceleri" adlı filmin de yapımcısı. "Karartma Geceleri", Türkiye'deki işkence sorununa açıkça ve yüreklilikle değinen filmlerimizden biri, belki de ilki. Acaba Turgut'un gözaltına alınmasının, daha doğrusu kendisine bu yolla gözdağı verilmesinin nedeni bu mu? Belki bu, belki daha çok "Kürt filmi" olduğu ileri sürülen bir başka filmi yapması.

Neden ne olursa olsun, Senar Turgut'un gözaltına alınması dışarda tepkiler doğurmakta gecikmedi. İlk haberi bir Alman radyosu verdi. Durum Bush'a, Mitterand'a ve Genscher'e bildirildi. Elizabeth Taylor konuyla ilgili basın toplantısı yaptı. Yeşilçam ise hiç tepki göstermedi. Bu kadarı sınırlı bir biçimde de olsa basınımıza yansıdı.

Bilinmeyen ve basınımıza yansımayan ise şu; PEN Amerikan Merkezi, Başkan Edmund Keely, Faith Sale, As Başkan Rose Styron ve ünlü yazarlar Edward Albee, Grace Paley, Allen Ginsberg'in imzalarıyla 8 Ekim 1991 günü Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a bir mektup göndererek Senar Turgut'un neden gösterilmeden gözaltına alınmasını, çekim sırasında film ekibinin baskı altında tutulmasını, Turgut'un gözaltına alındıktan sonra bu işlemin nedenlerinin açıklanmamasını ve Turgut'un yakınları tarafından ziyaret edilememesini kınadı. 10 Ekim 1991 günlü bir başka mektupla da Robert Benton, Robert Mulligan, Alan Pakula ve Frank Perry gibi ünlü Amerikan film adamları da yine Turgut Özal'a başvurarak Senar Turgut'un gözaltına alınmasıyla Türkiye'de "anlatım özgürlüğü"nün çiğnendiğini açıkladılar.

Bir kahvenin kırk yıllık hatırı varsa, bir yasağın da kırk yıllık izi kalır. Senar Turgut'un başına gelenler, işte kırk yıl iz bırakacak bir yasağı sergiliyor ☐

Avrupa'da Irkçılık Hortluyor

Hoşgeldin Birleşik Almanya!

Mustafa Çokgüngör

İki Almanya'nın birleşmesinden sonra Birleşik Federal Almanya'da yabancılar için yaşam iyice zorlaştı. Almanya'da yıllardır gerek sağ politikacılar gerekse burjuva basının renkli fraksiyonu, hep yabancıların (göçmenler ve mülteciler) sayısının yüksek olduğunu ve sınırlandırılması gerektiğini vurgularlar.

1991 yılının başında yürürlüğe giren yeni "Yabancılar Yasası" işte bu anlayışın ürünü idi. Almanya'ya göçün durdurulmasına ilişkin düzenlenen bir takım yasal adımların yanı sıra özellikle 1980'lerde başlayan mülteci göçünü, "iltica seli" diye adlandırıp, bu selin önüne muhakkak set çekilmesi gerektiği propagandasını yapanlar, bu söylemlerinin ve çizdikleri korku tablolarının acı meyvalarını şimdi almaya başladılar.

Özellikle iki Almanya'nın birleşmesinden sonra yabancılara yönelik saldırılarda büyük bir artış oldu.

1991 yılı içinde Ağustos ayına kadar çoğu eski Batı Almanya'da olmak üzere yabancılara yönelik 58 kundaklama ve 54 fiili saldırı olayı resmi kayıtlara geçti. Bu sayının çok üstünde polise ulaşmamış bir dizi olay da yaşandığı tahmin ediliyor.

Toplumda zaten sürekli varolan yabancıları aşağılama ve ırkçı saldırılar son iki ay içinde görülmemiş bir boyuta ulaştı. Almanca bilmedikleri ve yasaları tanımadıkları için yabancıların en korumasız kesimini oluşturan mültecilere yönelik saldırılar, bazı politikacıların iltica hakkına karşı girişimleri ile de iyice alevlenip Almanya'nın gündemini sürekli meşgul ediyor.

"Herkes kapısının önünü temiz tutarsa, şehir pırıl pırıl olur" anlayışı ile olsa gerek, sağcı politikacıların ağızlarından düşmeyen yabancıların sayısını azaltmak, en azından şehirlerinden uzaklaştırmak için harekete geçen Neo-Naziler, Hoyerswerda'da insanlık adına utanç verici bir zafer kazandılar. Önce kentte uzun süredir yaşanan Vietnamlı ve Mozambikli işçilere saldırı ile başlayan bu pogrom havası, daha sonra iltica yurtlarına saldırı ile devam etti. Mültecilerin can güvenliğini sağlayamayacakları kararına varan yerel yönetim ve polis yetkilileri mültecileri Neo-Nazilerin taş yağmuru altında apar topar başka şehirlere naklettiler. Böylece ülkelerinden savaş, açlık, ulusal veya politik baskıdan kaçıp canını kurtarmak için Almanya'ya gelen mülteciler bu sefer de Almanya sınırları içinde başka bir şehire iltica etmek durumunda kaldılar. Hoyerswerda'da yaşanan olayların Almanya ve Avrupa kamuoyunda yankı uyandırmasının nedeni ise tüm bu faşist-ırkçı saldırılar karşısında Hoyerswerda'daki Alman çoğunluğunun tavrı idi. Gerek yurtlara saldırı yapıldığında gerekse mültecilerin nakli sırasında Neo-Naziler ve Dazlakların taşlı, sopalı saldırılarını alkışlar ve sevinç çığlıkları ile karşılayan yaşlı-genç bir grup Alman, çoğu kişiye 9 Kasım 1938'deki Reichkristallnacht' ı(*) çağrıştırdı.

Eski Doğu Almanya'da bulunan Hoyerswerda adlı kasabada yaşanan olaylar, yerli-yabancı birçok insana ister istemez Nazi Almanya'sının kabuslu günlerini hatırlattı. Hoyerswerda'dan sonra tüm Almanyada tırmanan ırkçı terör özellikle iki Almanya'nın birleşme yıldönümü olan 3 Ekim'de en üst düzeye ulaştı.

Hoyerswerda'dan sonra tüm Almanya'da tırmanan ırkçı terör özellikle iki Almanya'nın birleşme yıldönümü olan 3 Ekim'de en üst düzeye ulaştı.

Bu dönem içinde yaşanan olayların kısa bir kronolojisi şöyle:

-19 Eylül: Saarlouis'de bir ilticacı yurdundaki kundaklamada 25 yaşındaki Ganalı mülteci öldü ve iki Nijeryalı ağır yaralandı.

-25 Eylül: Münster'de yine mülteci yurdunda kundaklama; iki kişi pencereden atlamak zorunda kalıp ağır yaralandı. Dresden 'de mülteci yurdunda kundaklama.

-26 Eylül: Hamburg'da, Hannover' de mülteci yurtları kundaklandı.

-1-2 Ekim: Yine Almanya'nın çeşitli yerlerinde mülteci yurtlarının kundaklanması.

-3 Ekim: Krefeld'de bir Türkiyeli sarhoş bir Almanın saldırısına uğrayıp ağır yaralandı. Halk yine seyirci. Aynı gün yine Aşağı Ren bölgesinde mülteci yurduna ya-

pılan saldırı sonucu altı ve sekiz yaşlarındaki iki Lübnanlı çocuk ağır yanıklarla hastaneye kaldırıldı.

-4 Ekim: Batıda Seesen'deki bir Türkiyeli ailenin oturduğu ev kundaklandı. İki kişi dumandan zehirlenip, hastaneye kaldırıldı.

-6 Ekim: Toplam 50 ayrı yerde saldırılar.

-7 Ekim: Hessen Baden-Württemberg eyaletinde kundaklama ve saldırılar.

Bu saldırıların bir bilançosu yapılacak olursa son 22 ayda Almanya'da Neo-Nazilerin yaptığı toplam 1500 saldırıda, 5 kişi öldürüldü, toplam 11 kişi ise ağır yaralandı.

Saldırılar sadece ilticacılarla sınırlı kalmayıp, uzun süredir Almanya'da yaşayan veya Almanya'da doğmuş büyümüş göçmenlere de yöneldi.

Irkçı faşist çeteler sadece yabancılara değil, yabancılara yardım eden, onlarla arkadaşlık eden Almanlara da saldırıyor. Bununla da kalmayıp kendi ırkçı kafalarında yarattıkları tipik Almana, dış görüntü itibarı ile benzemeyen kişiler de bu saldırılardan nasibini alıyor. Nitekim geçen ay içinde 17 yaşındaki Cornella Wegner adındaki Alman kızı, siyah saçlarından dolayı yabancı sanılıp saldırıya uğradı.

Bu saldırılara karşı çıkan Almanlar, polislerin olay yerine nedense hep geç gelmesinden dolayı şehirlerde mülteci yurtları önünde nöbet tutuyorlar. Irkçı saldırılar karşısında Almanya'nın çeşitli kentlerinde yabancıların da geniş katılımı ile protesto mitingleri ve yürüyüşleri düzenlendi. Çeşitli toplantı ve forumlarda iltica hakkına saldırıların arkasında yatan nedenler anlatıldı.

Saldırıların artık güpegündüz herkesin gözü önünde yapıldığından ve birçok insan seyirci kaldığından, otonom gruplar "Kafanı öbür tarafa çevirme! Müdahale et!" sloganı ile yoldaki izleyici halkı saldırıya uğrayan yabancılarla dayanışmaya ve saldırıya uğrayan yabancıları ve Almanları korumak için müdahale etmeye çağırıyorlar.

Federal Almanya Anayasası'nın 16. maddesi "politik takibe uğrayanlar iltica hakkına sahiptir" demektedir. Bu maddenin anayasada yeralmasının nedeni ise 1933-45 yılları arasında Nazi teröründen başka ülkelere iltica etmek durumunda kalan binlerce Alman vatandaşının, o dönemin hazin tecrübelerinden ders çıkarmış olmasıdır.

Ancak, 2. Dünya Savaşının birçok sonucunun ortadan kaldırıldığı günümüzde özellikle hükümet partisi olan Hristiyan Demokrat/Hristiyan Sosyal Partilerinin (CDU/CSU)'nun anayasanın bu maddesini değiştirerek iltica hakkını kısıtlamak istemesi, Birleşik Almanya'nın politik yaşamında dönüm noktası olduğunun belgesi sayılmalıdır.

Partilerin veya toplumsal grupların yabancılar üzerine söyledikleri Almanya'nın yakın tarihinde yaşanan tecrübelerden dolayı ve gelinen bu noktadan sonra özel bir öneme sahiptir. CDU/CSU'nun ve yeni yabancılar yasasının mimarı İçişleri Bakanı Schauble'nin parlamentoda 2/3 çoğunluğu sağlayamayacağını bildiği halde sürekli anayasa değişikliği önermesi aşırı sağcı grupların veya Neo-Nazilerin politik istemlerini -bilerek veya bilmeyerek- meşrulaştırmaya hizmet ediyor. Örneğin en son yapılan Bremen eyalet seçimlerinde yabancı düşmanlığını seçim propagandası haline getiren "Alman Halk Birliği"nin (DVU) oyların % 6.6'sını alıp eyalet parlamentosuna girmesi yaratılan bu politik ortamın sonucu oldu. İrili ufaklı her krizde fatura hep

Toplumda zaten sürekli varolan yabancıları aşağılama ve ırkçı saldırılar son iki ay içinde görülmemiş bir boyuta ulaştı. Almanca bilmedikleri ve yasaları tanımadıkları için yabancıların en korumasız kesimini oluşturan mültecilere yönelik saldırılar, bazı politikacıların iltica hakkına karşı girişimleriyle de iyice alevlenip, Almanya'nın gündemini meşgul ediyor.

yabancılara ve daha sonra da yarattıkları korku ortamında Nazi bozması partilerin gelişmesinin nedeni olarak keza yabancıların sayısının çokluğu gösteriyor. Yani olayların kurbanları suçlu ilan ediliyor.

Alman ana muhalefet partisi Sosyal Demokrat Parti (SPD) ve hükümet ortağı Hür Demokrat Parti (FDP) anayasa değişikliğine karşıdır. SPD ve FDP ise çözüm olarak iltica davalarının hızlandırılmasını, iltica davası devam edenlerin ilticacıların toplu bir yerde barındırılmaları ve ilticası kabul edilmeyenlerin en kısa zamanda ülkelerine gönderilmesini öneriyorlar. Bunun dışında SPD aynı Avustralya'da ve Kanada'da olduğu gibi yabancılar için bir kontenjan ayrılmasını ve Almanya'nın çıkarlarına uygun bir şekilde belirlenecek, belirli bir sayıda yabancının ülkeye göç etmesini savunuyor. En son seçim'erde parlamentoda gücü hayli düşen Yeşiller ise "Bütün sınırlar açılsın" olarak özetlenecek eski politikalarından vazgeçtiler. Bu konuda SPD ile hemen hemen aynı çizgiyi izliyorlar. Fakat hiçbir partinin ırkçı saldırılara karşı bir mücadele programı yok.

Saldırılar karşısında çaresizlik içinde olan bazı çevreler ise çözüm olarak daha çok polisin görev almasını öneriyor.

Bazı basın organları ön yargıları güçlendirmekte ve çeşitli istatistikleri ya eksik ya da çarpıtarak yayınlamakta, böylece yabancıları Alman halkının sırtından geçinen asalaklar, hırsızlar gibi göstermekte. Bu koroya bazı politikacılar da çirkin sesleri ile katılıyor. Örneğin; Berlin CDU parti grubu başkanı Landowsky bir demecinde ilticacılar için şöyle diyor: "Dilenerek, dolandırarak ve hatta bıçaklayarak sokaklarda dolaşanlar, yakalandıklarında iltica ediyorum deyip, Alman halkının vergisi ile sırtımıza 7 yıl yük olmaktadırlar". Politikacıların "3. Dünya ülkelerinde" yaşanan olaylara duyarlı olduklarını, değişmesi gerektiğini söyleseler de, hemen arkasından da "ama Kalküta'nın sorununu çözmek için Kalküta'yı Almanya'ya getiremeyiz" diyerek, göç etmenin nedeninin "yeni düzen" adını taktıkları sömürü düzeninden kaynaklandığını görmezlikten geliyorlar. İnsanların yerlerini, yurtlarını terketmelerinin nedeninin burada, Almanya'da da yattığı gerçeğini bir türlü açıkça söyleyemiyorlar.

Bazı gazetecilerin ve politikacıların söylediklerine inanacak olursak dünyada ne kadar mülteci varsa Almanya'ya gelmektedir. Oysa gerçek, dünyadaki 22 milyon mültecinin sadece %5 'inin Batılı gelişmiş ülkelere göç ettiğidir. Yine çok yaygın diğer bir çarpıtma ise mülteci sayısında yapılıyor: Almanya'ya gelen mültecilerin yarısından çoğunu, Doğu Avrupa ülkelerinde yaşayan ve yıllardır resmi politik söylem ile "Komünizmin baskısından kurtaracaklarını" vaad ettikleri Alman asıllılar oluşturmaktadır. Hep mültecilerden bahsederken, Alman asıllıları da beraber sayıyorlar.

Yine en çok sevdikleri örneklerden biri de gelen mültecilerin sadece gerçekte yüzde 3'ünün politik nedenlerden dolayı iltica hakkı aldığıdır. Gerçekte ise mültecilerin ilticaları reddedilse bile, ülkelerinde savaş, iç savaş veya açlık hüküm sürdüğünden Alman yasaları gereğince de insancıl nedenlerden geri gönderilmeyen, Almanya'da kalmasına izin verilenlerin oranı yüzde % 60 'a varmaktadır. Bu gerçekliğe rağmen, kamuoyuna sanki mülteciler illegal olarak burada kalıyormuş gibi bir izlenim yaratıyorlar.

En son bir örnek vermek gerekirse, Avrupa ülkeleri ile Almanya'da yaşayan mültecilerin sayısı karşılaştırılırken oran değil, salt rakam vererek sanki Almanya'da dayanılmaz bir yoğunlukta mülteci varmış mesajı veriliyor.

İşte bu önyargı ve çarpıtmalar içinde, 2.5 milyon konut açığı olan, resmi verilere göre 5 milyona yakını işsiz ya da kısa vardiya çalışmak zorunda olan bir ülkede gelecek perspektifi olmayan bazı kesimlerin Neo-Nazi teröre alkış tutması anlaşılabilir.

Almanya'da demokratik çevreler Neo-Nazilerin yerine göre halk desteği de alarak mülteci ve yabancılara saldırılarını nasıl durduracaklarını tartışıyor.

Devlet Başkanı Richard von Weizsacker, Federal Çalışma Bakanı Blum veya Brandenburg eyaleti Başbakanı Stolpe'nin ve diğer bazı politikacıların mülteci yurtlarına yaptıkları ziyaretler sembolik bir jestten ibaret kalmaktadır. Nitekim bunun böyle olmadığı kısa zamanda anlaşıldı. Saldırı ve kundaklama olayları Türkiyelilerin çok yoğun yaşadıkları yerlerde artmaya başladı. Örneğin Berlin'de Türkiyeli bir ailenin oturduğu ev bu ziyaretlerden sonra kundaklandı.

Belli mi olur! Belki "sınıf düşmanı" sermaye sahipleri ırkçılığın karşısına bir set çekerler. Sermayeyi tanıyanlara saçma gelecek bu görüş son zamanlarda "piyasa ekonomisi" Avrupa'da çok tutulduğundan ve Doğu Avrupa kapitalizmle daha iyice tanışmadığından buradaki insanların arasında sermaye sahiplerini "kurtarıcı melekler" olarak görenlerin sayısı az değil. Eğer onların savları tutacak olursa yabancıların Avrupa'da durumları en kısa sürede düzelir. Çünkü Alman Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Hans Peter Stihl de Almanya'da yaşanan ırkçılıktan şikayetçi olarak "Ahlaksal değerleri bir yana bırakacak olursak, bu gelişmeler kötü birtakım ekonomik sonuçlar doğurabilir. Çünkü ülkemizde çok işyeri ihracata dayanmaktadır. Ayrıca Alman ekonomisinin yabancı işgücüne ihtiyacı vardır" demektedir. Öyleyse mesele yok!

Irkçı saldırılar karşısında Almanya'nın çeşitli kentlerinde yabancıların da geniş katılımı ile protesto mitingleri ve yürüyüşleri düzenlendi. Çeşitli toplantı ve forumlarda iltica hakkına saldırıların arkasında yatan nedenler anlatıldı. Yukardaki fotoğraflarda görülen pankartlarda "yüzünü öbür tarafa çevirme, müdahale et!", "ırkçılık öldürüyor", "yine bir şey görmüyorsunuz değil mi" sloganları yazılı.

Ama biz yine gerçekliğe dönerek bir sonuç çıkaracak olursak yabancıları, ama özellikle de mültecileri Avrupa'da güzel günler beklemiyor. 1992 'de gerçekleşecek olan Avrupa Birliği sınırlarını çok sıkı tutmakta kararlı görünmektedir. Çeşitli Avrupa ülkelerinde kısıtlanan iltica hakları, Fransa'da ırkçı saldırılar ya da en son İtalya'da Arnavut mültecilere karşı uygulanan şiddet, geleceğin nasıl bir gelecek olduğu konusunda bizlere ipucu veriyor sanırım. İngiltere'de de mültecilerin sayısının sınırlandırılması için yapılan çalışmaları eleştiri için tutucu hükümete atfedilen "Avrupa merkezli ırkçılık" kavramı gelecekte Avrupa ülkelerinin tümü için geçerli olacak gibi görünüyor ❑

* *Reichkristlnacht: Naziler, Yahudilerin işyerlerini, sinagoglarını, evlerini tahrip etmişlerdi.*

Romanya'da 10 gün

"Ola ki komünist kalmışsa"

Nadire Mater

Üniversite meydanında sanki insan kaynıyor. İki kişinin başlattığı tartışma bir anda kocaman bir foruma dönüşüyor. Bir tarafta Dimitri'nin sembolik mezarı, öte yanda 21 Aralık 1989 günü, "devrim"de kolundan sakatlanan Lucian'ın çevresi. Az ileride de Milli Hristiyan Demokrat Köylü Partisi'nin olağan büyük kongresi. İnsanların konuştukları hep aynı: Demokrasi! İşsizlik ve pahalılık!

Burası da Zonguldak'daki direniş günlerini, en çok da Kürdistan'ı çağrıştırıyor. Merhaba der demez konuşma başlıyor. Turizmci Marinella bunu, "illc de gazetecilere her şeyi anlatmak istiyoruz, ola ki dünyanın herhangi bir yerinde bir tane komünist kalmıştır, bizi duysun da vazgeçsin diye" sözleriyle ifade ediyor.

Komünizm ya da Çavuşesku üzerine tartışmak kolay değil. Komünizm Çavuşesku, Elena ya da diktatörlük sözleriyle tanımlanıyor. Başka bir komünizm ya da sosyalizm olamaz mı? Yanıt esprilerle geliyor: "Siz ithal etmek istiyorsanız size hakikisini göndermek için Sovyetler'le işbirliği yapabiliriz, meraklanmayın!"

Bol ağaçlı, merkezine eski görkemli ve yeni görkemsiz sarayların yerleştirildiği Bükreş çevreden de çok katlı kibrit kutusu misali blok blok taşlarla kuşatılmış durumda. İşportada kitap, lotarya ve bizde korsan denen evde çoğaltılmış pop müzik kasetleri satılıyor. Dolar bozmak isteyenlerle dilenen çocuklar ve yaşlılar da her sokağın dekorunu tamamlıyor.

Herhangi bir şehirde örneğin İstanbul'da rastlanan büfeler, cafeler, restoranlar bu şehirde pek az görülüyor. Vitrinleri sere serpe, kapılar kuyruklarla ilerilere uzanıyor. Yiyecekte yaşanan darlık hiç saklanacak türden değil. En dolu vitrinler kitapçılarınki. Romenler ne kadar çok okuyorlar: inanılır gibi değil. Bildikleri dil sayısı da hayli fazla.

Pencere kapalıysa: Oku

Çok okumayı yıllardır kendilerine kapalı tutulan dış dünyaya bir pencere açma özlemine bağlıyorlar; dil de öyle. Bu dil tartışması açılınca her zaman olduğu gibi Çavuşesku giriyor mevzuya, gülerek söylendiği üzere Çavuşesku "azıcık Rusçanın" ilerisine geçememiş de.

Gazeteler ve televizyon konusunda şanssızlar. Televizyonun eski-yeni komünist dedikleri İliescu'nun borazanı olması, gazetelerin de, sansür olmasa da, herkesin kendi tuttuğundan yana tavır alması nedeniyle pek itibarlı bir yerleri yok insanların gözünde. Aslında, dillerini anlamadan da gazetelerine bakıldığında, bu işte hayli amatör olmalarının da halkın şikayetine pekala yol açabileceğini düşünmek olası.

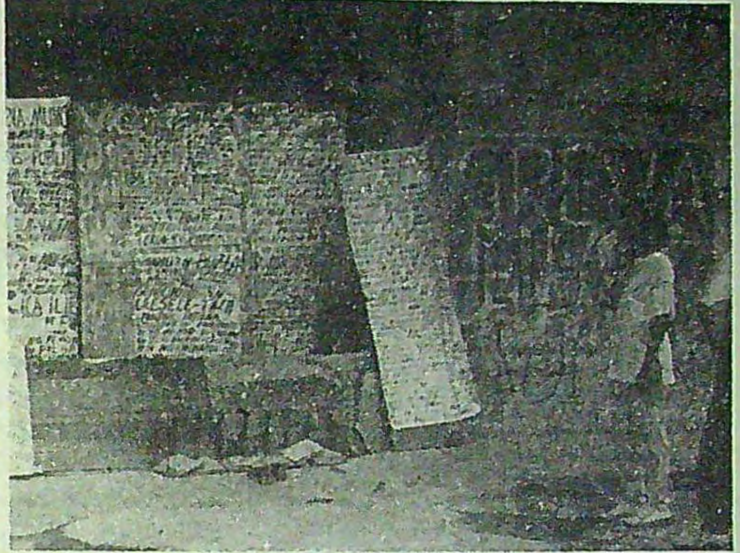
Şu anda demokrasi Romenler için konuşmak ve vitrinlerde gördükleri yıllardır hayal ettikleri Sony televizyon, video, müzik seti, fotoğraf makinası gibi hoşluklara uzanmak. Türkiye'nin Çorlusu'ndan Bükreşliye ekmek yapan Rıfat Bayraktar bunu "komünizm ucuzluktur, demokrasi pahalılıktır" formülüyle anlatıyor. Kendisinin kısa sürede anladığı bu gerçeği, Romanya'lının bir türlü anlamamasını ise kabullenemiyor. Ama, "nasılsa alışacaklar" diye ekleyerek sorunu çözüyor.

Komünistler nerede?

Kiminle konuşsanız anti-komünist, peki ya yıllardır KP üyesi olanlar kimlerdi,

şimdi neredeler? Romanya üniversite öğrencileri örgütü lideri Danial Popescu'nun söyledikleri aşağı yukarı herkesin görüşlerini özetliyor gibi: "Bu ülkede aşağı yukarı 4 milyon civarında kayıtlı Komünist Partisi üyesi vardı. Ama bu yürekten ya da beyinden komünist olmak değil, kağıtta komünist olmak demektir. Yürekten ve beyinden kaç kişiydi diye sorarsanız işte herhalde tüm yönetici kadrolarla birlikte 200 bin kadardılar. Fabrikalarda işçiler, bakanlıklarda çalışanlar mutlaka KP üyesi olurlardı, aksi takdirde yükselme şansları olamazdı."

Popescu'nun babası aydan getirilecek taşları inceleyecek iki bilim grubunun içinde çalışmış, ne var ki daha sonra KP üyesi olmayı kabul etmeyince "onca istikbal vaadeden" bilim adamı anında sıradanlaşıvermiş. Popescu yine de üniversitenin o sıralarda göreli de olsa toplumun üstünde bir özgürlük soluduğunu, o yüzden insanların üniversiteye gitmeyi tercih ettiklerini anlatıyor. Ama şimdilerde, bu farklılık ortadan kalktı, üstelik artık okumayanlar çok daha fazla para kazanıyor.

Romanya 'yeni' bir çok şeyle anışıyor: İşportada kitap; lotarya ve bizde korsan denen, evde çoğaltılmış pop müzik kasetleri. Dolar bozdurmak isteyenlerle, dilenen çocuklar ve yaşlılar da her sokağın dekorunu tamamlıyor, bir de uzun duvar yazıları.

Komünizmden nefret ettiklerini her fırsatta söylemek onlara dehşetli bir mutluluk veriyor. Şu an en önemsedikleri şey, geçmişte yapamadıkları herkesle konuşma özgürlüğü. Gerçi bunu yaparken gene de korkuyorlar, hala Securitate gibi öcülerin dolaştığını anlatıyorlar. Geçmişte hiç mi iyi bir şey yoktu sorusunun yanıtı her zaman hayır. Konu yaşam koşullarına dayandığında ise "Çavuşesku döneminin daha iyi olduğunu" itiraf ediyorlar. Çünkü o dönemde herkes ne alacağını biliyordu, fiyatlar belliydi. Hastalanan doktora gidebiliyordu. Okul gibi bir sorun da yoktu.

"Belçika, Hollanda ya da İngiltere gibi anayasal monarşi. Kimi zaman Kralın döndüğünü düşünmek benim de hoşuma gidiyor. Aslına bakarsanız, pek o dönemleri biz gençler hiç bilmiyoruz. Bu yüzden şu kral meselesi bana biraz nostaljik bir fantazi gibi geliyor."

İrina'yla Milli Liberal Parti'de tanıştık. 23 yaşında kimyager ama bir Alman şirketinde yönetici olarak çalışıyor, halinden pek memnun. İşte demokrasi isteyen, komünizmden nefret eden toplumun önüne koyduğu hedef yıllardır Avrupa'da yaşayan kralın geri dönmesi. İrina Liberal Parti'nin gençlik kollarında çalışıyor, görüşleri hayli esnekse de Partisi kral konusunda genç kimyagerden daha hevesli. Kralın Romanya'ya dönüşünün en hevesli bayraktarlığını ise Milli Hristiyan Demokrat Köylü Partisi yapıyor.

Kral geliyor

Madencilerin Bükreş'de bulunduğu sırada yaptıkları partilerinin olağan kongresinin sonuç bildirgesindeki en önemli maddesiyi kralın korunması oluşturuyor. İktidara geldikleri taktirde konuyu referanduma sunacaklar. Kongre boyunca kralın adı her geçtiğinde salonda alkışlardan yer yerinden oynuyor. Bunu sıradan bir Romanyalı'yla ya da Köylü Partisi, Liberal Parti ya da Macar Demokratik Birliği Azınlık Partisi'nden bir yetkiliyle konuştuğunuzda "bir şahsiyet gereksinimi" üzerinde duru-

Romanya'da iç savaş şimdilik bitti. Ama insanlar endişeli. Her yerde konuşulan konular aynı: Demokrasi, işsizlik ve pahalılık. Sorunları nasıl çözeceklerini henüz bilmiyorlar. Var olan partileri beğenmiyorlar, ama nasıl bir parti istediklerini de çözmüş değiller.

yorlar. Halihazırda böyle bir şahsiyet olmadığından kral "derde deva" oluverecek.

Gençler kralı dedelerinden dinlediklerini anlatıyorlar. Tarihten ise bilemiyorlar çünkü Romanya' da şimdi de önce de tarih 1917'de son bulurmuş... Bilinmeyene özlem böyle başlıyor olsa gerek. Bu bilinmeyenlerden biri de kilise. Her ne kadar Çavuşesku döneminde kilise yasak değildiyse de, hep söyledikleri gibi, "komünistlik, gidemezdik". O pazar kiliseler tıklım tıklımdı. Her yaştan insan kiliseleri doldurmuş, ayinlere eşlik ediyorlar. Şaraplı ekmek yiyor, İncil öpüyorlardı huşu içinde. Sokaklarda da gençlerin çoğunun boynunu haç kolyeler süslüyor.

Demokrasiyi bunca özleyen, bunca okuyan Romanyalı istediği demokrasinin ne olduğunu pek anlatamıyor. Ne iktidardaki Milli Selamet Cephesi, ne Başkan İliescu ne de muhalefet partileri beklentileri yanıtlıyor. Onlar yaşadıkları "komünizm" döneminin nispi ekonomik refahı ile serbest piyasa ortamında şimdi yaşadıklarını düşündükleri nispi "özgürlük" ortamının -nispileri bir yana- aynı anda olmasını istiyorlar. Bu projelerini öneren bir parti de yok, örnek aldıkları bir ülke de.

İnsanlarla demokrasi, sosyalizm, komünizm üzerine ayrıntılı konuşmak pek mümkün olamıyor. Uçakta tanıştığımız, bir Alman araştırma şirketinde çevirmenlik yapan Vereno "Bu bir eğitim meselesi" diyor, "alışmadık, bizim parti ya da demokrasi gibi meselelerimiz olmadı. Kafalar böyle şekillenmediği için şimdi herşey çok zor. Partileri beğenmiyoruz, nasıl bir parti istediğimizi de bilmiyoruz. Umutsuzluğa da kapılmamak gerekiyor, nasıl olsa öğreneceğiz."

Madenciler kim?

Madencilerin geri dönüşünün üzerinden beş gün geçmişti ki, şehirde hala üniversite meydanından ve özellikle de alt geçitlerden geçerken insanlar ağlamaya devam ediyordu. Göz yaşartıcı gazların etkisi ilk pazar günü hükümet binasının önüne gittiğimizde dayanılmazdı. Konuşmayan askerler ve polislerle konuşmaya çalışırken daha ilk anda bir grup gazeteci ağlamaya başladık. Bizlere gazlı bezle bir sıvı verdiler, gözlerimizi korumak için, önce tereddüt ettik; hani ne olur ne olmaz diye. Askerler yalnızca "niye bekliyorsunuz!" sorusunu yanıtladılar: "Binayı koruyoruz!" Madenciler döndüğüne göre, kimden koruyorlardı? Onlar asker ve polisti; artık bunu yanıtlayamazlardı.

Peki bu madenciler kimlerdi? Daha önce İliescu'ya destek için, o çağırdıkça Bükreş'e gelen madenciler şimdi neden gelmişlerdi, kime karşıydılar, kimden yanaydılar? Madenciler komünist miydi ya da neydi?

İlk gün karşılaştığımız madenci "bütün madenciler anti-komünisttir" dedi. Jiulu vadisinde madenci merkezi Petroşan'da ise madencilerin "komünisti de var, antikomünisti de" dediler. Onlar şu anda Milli Selamet Cephesi yönetiminden, İliescu'dan yana olanlara eski-yeni komünist diyor. Cephe ise kendisine komünist demiyor tabii ki...

Bükreş'de, Transilvanya'nın merkezi Cluj'da ve madenci bölgesi Jiulu vadisi Petroşan'da görüştüğümüz herkes madencilerin bir şekilde manipüle edildiği fikrin-

de birleşiyor. Kimin manipüle ettiği sorusunun yanıtı ise belirsiz ve belirsiz olduğu kadar da çeşitli.

Bu çeşitlilik İliescu'dan Köylü Partisi'ne ve istifa eden başbakan Petro Roman'a kadar uzanıyor. İliescu Petro Roman'dan kurtulmak için, Petro Roman daha sonra güçlü bir şekilde İliescu'nun yerini alabilmek için, Köylü Partisi iktidarı güç durumda bırakarak alternatif olabilmek ve madenciler arasında kitle kazanabilmek için, Civice Allianca Partisi ise her zaman muhalefet yapmaktan yana olduğu için madencileri kullanmış olabilir. Madencileri kullandığı düşünülen bütün alternatiflerin hepsinin madenci lideri Cosma'yı doğrudan kullanıldığı, onun da madencileri etkilediği düşünülüyor.

Cosma bir efsane gibi. Bir görünüyor bir yok oluyor ama iki yıl önce bir trafik kazasında bir kadının ölümüne yolaçtığı halde dosyanın kapatılması, İliescu ve diğerleriyle ilişkilerinin iyi olması ve 1977'lerde yaşanan grevde de madencileri sakinleştirmek için bölgeye Çavuşesku tarafından gönderilmesi onun üzerine gölgeler düşürüyor.

Demokrasiyi bunca özleyen, bunca okuyan Romanyalı istediği demokrasinin ne olduğunu pek anlatamıyor. Ne iktidardaki Milli Selamet Cephesi, ne Başkan İliescu ne de muhalefet partileri beklentileri yanıtlıyor. Onlar yaşadıkları "komünizm" döneminin nispi ekonomik refahı ile serbest piyasa ortamında şimdi yaşadıklarını düşündükleri nispi "özgürlük" ortamının; aynı anda olmasını istiyorlar.

Son gölge ise şu: Madencilerin hükümetten istedikleri talepler kabul edildiği halde, ocakların çoğuna durumu açıklayan bildirimler asılmadığı gibi, görüşleri alınmadan direniş kararı iletiliyor. Petrosan'da toplandıklarında bir anda Cosma'nın "Bükreş" demesiyle alan "Bükreş" sloganlarıyla inlemeye başlıyor ve madenciler kendilerini Bükreş'e götüren trenin içinde buluyorlar.

Neden Bükreş'e gittiler? Madenci "bilmiyoruz" diyor.

Kadınlar da kurtulamamış

Kadınlarla ilgili özel bir durum yok. "Komünizm"de görüldüğü kadarıyla kadınlar kurtulamamışlar. Kadın, Romanya'da evlendiği anda resmi anlamda adını bile yitiriyor. Kadın haklarıyla ilgilenen örgütlenmeler yok. Feminizmi sözcük olarak dahi bilmiyorlar. Partilerin kadın kolları ise kitle tabanı edinme peşinde.

Dayak, pek yaygın değil. Dünyanın her ülkesinde yaşandığı üzere, kadın işini yapıyor, erkek gazetesini okuyor. Kadın- erkek ilişkilerinde şimdi geçmişe göre bir başka uçta yaşandığı söyleniyor. Hemen her Romanya'lının kullandığı tanımlama "çöküntü"nün en çok kadınlar için kullanılması gerektiği yaygın bir değerlendirme. İstanbul'a gelemeyen kadınların Bükreş'i denedikleri anlatılıyor; yer yer bu görülüyor da. Onlar da Dallas seyrediyorlar: Sue Ellen henüz çok genç. JR ona aşık. Daha "katedecek yolları" çok.

Kapitalizm çılgınca Romanya pazarına saldırdıkça, halk çılgınca sahip olma peşinde. Romanya'lı bunun farkında; "Biz kapitalizm için yeni pazarız" derlerken biraz da kendileriyle dalga geçiyorlar. Bu pazarın sunduklarıyla müşterinin satın almadaki güçsüzlüğünü yenmek kolay değil. Hani kapitalizmin de işi hayli zor görünüyor. Onlar da tam bu nokta da "çöküntü" diyorlar işte!

Umutları var; ama ne için? "Komünizm" asla olmayacak! Öyle düşünüyorlar. Tanımadıkları, ama uzaktan hayranlık duydukları Türkiye gibi olmak düşleri arasında. Sue Ellen'ın önünde neredeyse on yıl var; JR'den boşanmayı bile başardı, Dallas'lı, IBM'li, Sony'li günlerde yeni işadamlarının gene komünistler olmasını ise bir türlü içlerine sindiremiyorlar. Böyle bir ortamda insan onlara kendine dair söylemesi gerekeni söyleyemiyor; bizim için sindirilmesi zor olan da bu. Herşey bir geçiyor. Film gibi. Romanyalı komünizmin tüm kötülüğünü Çavuşesku, Elena ve Nomenklatura'ya bağlıyorsa.... ☐

Nikaragua-FSLN

İlk kongrenin ardından*

Kongre, toplam üye sayısının yüzde 43'ünü temsil eden 47 binden fazla üyenin içinde yeraldığı 1374 komisyon tarafından oluşturuldu. Kongreye sunulan resmi rapora göre, FSLN 3.5 milyonluk Nikaragua nüfusu içinde 110 bin üyeye sahip bulunuyor.

Bu rakam, Latin Amerika'nın başlıca anti-kapitalist partisi olan Brezilya İşçi Partisi'nin sahip olduğu 600 bin üyeyle kıyaslandığında oldukça çarpıcı bir rakam. Çünkü Brezilya'nın nüfusu 132 milyon civarında.

Seçim yenilgisinin ardından Cephcye kitlesel bir katılım olduğu gözleniyor. Bu, bir yandan FSLN'ye katılım koşullarının kolaylaşmasından kaynaklanıyorsa da, bu katılım dalgası diğer yandan da, UNO (iktidardaki sağ kanat koalisyonu) kartına sahip olmanın kamu sektöründe iş bulma ya da küçük tüccarlar açısından lisans ya da borç alma kolaylıkları sağladığı bir sosyo-politik ortamda FSLN'nin canlılığını koruduğunun da bir kanıtı.

İktidarın kaybedilmesi FSLN yönetim aygıtını, köklü bir sayısal değişime zorladı; Cephenin tam gün çalışan görevlilerinin sayısı 3400'den 200'e düştü.

Muhalefet deneyimi yararlı

Bütün bu zorluklara karşın, Cephe ile devlet mekanizması arasında bir bölünmeyi -ayrışmayı- zorunlu kılan muhalefet deneyimi, farklı düzeylerdeki yapıların yeniden canlandırılmasına yolaçarak ve Sandinist kitle örgütlenmelerine daha büyük bir hareket özgürlüğü sağlayarak Sandinistler için son derece yararlı sonuçlar da üretti.

Diğer yandan, kongrenin bileşimi hakkındaki istatistikler Cephenin "taze kan"dan yoksun kaldığını gösteriyor; Nikaragua nüfusunun çoğunluğunun 18 yaşından küçük olmasına karşın 26 yaşından genç delegelerin oranı yüzde 6 civarında, kadınların oranı sadece yüzde 17.5 ve tarım ile sanayi işçileri kongrede yetersiz biçimde temsil edilmiş durumdalar.

Seçim yenilgisinin ardından Cepheye kitlesel bir katılım olduğu gözleniyor. Bu, bir yandan FSLN'ye katılım koşullarının kolaylaşmasından kaynaklanıyorsa da, bu katılım dalgası diğer yandan da, UNO (iktidardaki sağ kanat koalisyonu) kartına sahip olmanın kamu sektöründe iş bulma ya da küçük tüccarlar açısından lisans ya da borç alma kolaylıkları sağladığı bir sosyo-politik ortamda FSLN'nin canlılığını koruduğunun da bir kanıtı.

500'den fazla delegenin katıldığı kongre canlı bir tartışma platformu olmakla birlikte, önderliğin kongreye biçtiği esas işlev gerçek bir tartışma ortamının yaratılmasından çok tabana yönelik bir eğitim çalışmasının yapılmasıydı.

Kongre boyunca yüzlerce müdahale gündeme geldi ancak bunlar sadece dolaylı olarak Cephe ve kitleleri karşısına alan saldırılarla ilgiliydiler. Kongre öncesi hazırlık tartışmaları özellikle Sandinist basın ve diğer yayın organlarında, bazen oldukça da sert terimlerle yeraldı. Kongre öncesi bu tartışmalarda "ılımlılar" grubu "toplumsal ara" tezini, Chamorro-Lacayo hükümetiyle uzlaşma ve hükümetin istikrar önlemleri, özelleştirmeler vs. doğrultusundaki ekonomik politikalarını destekleme önerisini savundular. Sandinist sendikalar tarafından yürütülen zamansız grevleri eleştirerek bunların, Sandinistlere 1996 yılında yapılacak seçimlerde bir zafer sağlamak üzere yürütüldüğü iddiasında bulundular.

Bu tavizlerin, 5 yıl sonra Cephenin yasal biçimde iktidara geri dönmesini garanti edecek güç olan ordu üzerindeki Sandinist denetimin korunmasını kolaylaştıracağını savundular. "Ilımlılar" grubunda bulunan isimlerin arasında ordunun başındaki Humberto Ortega, Ulusal Meclis'deki Sandinist grup başkanı ve ulusal önderliğe yeni katılmış bir isim olan Sergio Ramirez, 9 komutandan birisi olan Victor Tirado

---

* Bu yazı International Viewpoint Dergisi'nin Ekim 1991 sayısından çevrilmiştir.

Lopez, meclisdeki Sandinist grup başkan yardımcısı Edmundo Jarquin, eski turizm bakanı Herty Lewittes ve ekonomik politikalar eski sorumlusu Martinez Cuenca bulunuyor.

Bu, "hükümete yakın" çizginin muhalifleri ise kitlelerin yaşam standartlarının ve devrimci kazanımların kesintisiz biçimde savunulması gerektiğini söylüyorlar. FSLN'nin giderek seçim merkezli bir parti haline gelmesi tehlikesine dikkat çekiyorlar.

Ancak, örneğin Humberto Ortega tarafından kongrenin bitiminde kısaca değinilen bu tartışma, kongrenin merkezi tartışmasını oluşturmadı. Tartışmanın başlıca tarafları kongre süresince sessiz kaldılar. 1991 Nisan ve Temmuz ayları arasında, devrimci devleti dağıtma sürecini hızlandıran burjuvazinin sürekli saldırıları karşısında Daniel Ortega'nın konuşmalarında açık bir radikalleşme gözleniyordu. FSLN bu sözel radikalleşmeden, eyleme geçti; içinde kentsel mülkiyet reformu savunuculuğunun yeni bir rol oynadığı Halk Mücadele Cephesi'ni kurdu.

Bu hareketlenme yine de, parlamentodaki UNO grubunun, evlerin mülkiyetine ilişkin kararnameleri birbiri ardından onaylamasını engelleyemedi. Parlamentodaki Sandinist grup Haziran ayı ortalarında meclisten çekildi. Bu çekilme, belirsiz bir süre için Sandinist safları birleştirdi. FSLN kongresinin, gücünün önemli bir parçasını oluşturan birliğini yenilemesine olanak sağladı.

Ancak kongreye katılanların, tartışmaları sürdürmemeleri ve burjuvazinin saldırıları karşısında açık ve güçlü bir muhalefet sergileyerek egemen devrimci bloku yenileme girişiminde bulunmaları ölçüsünde de, kongre öncesi süreçte Cephe içinde belirginleşen çelişkiler derinleşmeye başladı. Öyle ki, Sandinist grubun ulusal meclisten çekilmesi bile iktidardaki karşı devrimci koalisyonla diyalog politikasına bir nokta koyamadı.

Çelişkili bir ittifak

Aslında, FSLN önderliği hükümet başkanı Chamorro ve yardımcısı Lacayo ile çelişkili bir ittifakı sürdürüyor. Chamorro ve Lacayo UNO'nun parlamento grubunda egemen olan saldırgan anti-Sandinist tutumu paylaşmıyorlar. Diğer yandan, parlamentoda UNO'lu meclis başkanı Alfredo Cesar ile cumhurbaşkanı yardımcısı Vigilio Godoy tarafları arasında bir çoğunluk ittifakı belirginleşiyor. Sandinist meclis grubunun parlamentodan çekilmesi olgusu bu ittifakın meşruiyetini yokedip, devrimci kazanımları yoketmeye çalışan hükümeti güçlendiriyor.

Yeni Sandinist meclise kitle örgütlerinin önderleri büyük oy farkıyla seçilirken, bir çok ılımlı lider ve danışman seçilemediler. Ulusal önderlik ise ekip olarak yeniden seçildi.

FSLN önderliği, kendi açısından, UNO'ya kendi birliğini gözardı ettirecek tavizler vermek ve böylece de kendine yönelik saldırıların şiddetini azaltmak istiyor. Chamorro-Lacayo ikilisi ise karşı devrime son rötuşları yaparken FSLN'yi yumuşatmaya çalışıyorlar. Yani şu anda yaşanan, bir cephe savaşından çok bir mevzi savaşı. İstikrarsızlık unsurları, durumun kongre ertesinde değişebileceğini gösteriyor.

FSLN ulusal önderliği kongrenin başında Nikaragua'daki devrimci mücadelenin ve özellikle de son beş yılın bir değerlendirmesini içeren yazılı bir raporu delegelere sundu.

Bu belge, Cephenin stratejisini anlamak açısından son derece önemli veriler sunuyor. Bu rapor, FSLN'nin çabalarını ve Nikaragua halkı için yeni ufuklar açma mücadelesindeki eylemlerini daha iyi anlamak ve değerlendirmek isteyenler için önemli bir araç niteliğinde.

Metinde devrimin geri çekilişi şu sözlerle açıkla-

nıyor: "Çeşitli ABD hükümetleri tarafından Nikaragua'ya karşı yürütülen saldırganlık politikaları toplumun ve ekonominin militarizasyonuna yolaçtı. FSLN, Cephe'nin dikeyleşme sürecini hızlandıran ve Sandinizmin demokratik geleneklerine yabancı pratiklere sürüklendi.

"Diğer yandan, sosyalist ülkelerin içine girdikleri köklü ekonomik ve toplumsal bunalım, Sandinistlerin savaşın çok çeşitli etkilerine karşı koyma yeteneklerini tüketti."

Raporda, 1990 Haziran'ında El Crucero'da yapılan Sandinist meclis toplantısında önemli toplumsal mücadelelerin baskısı ile yapılan özeleştirilerin haklılığı da vurgulanıyor: "İçsel sorunlarımızın bazılarının nesnel kökenleri olduğu gerçeğinden bağımsız bir tarzda, bu sorunların ortadan kaldırılmasının gerekli koşulu olarak ve üstelik bu sorunlar, birçok kez, kişisel ya da kollektif tarz ve tutumlardan güç aldıkları için, eleştiriye başvurmalıyız. Ulusal önderlik bu pratikleri yeterli bir tarzda düzeltmeme ve hatta bazı durumlarda güçlendirme konusundaki temel sorumluluğu üzerine almaktadır."

FSLN Önderliği, Hükümet Başkanı Chamorro ve yardımcısı Lacoyo ile çelişkili bir ittifakı sürdürüyor. Chamorro ve Lacoyo iktidardaki sağ kanat koalisyonunun parlamento grubunda egemen olan saldırgan, anti-Sandinist tutumu paylaşmıyorlar. Chamorro-Lacoyo ikilisi karşı-devrime son rötuşları yaparken FSLN'yi yumuşatmaya çalışıyorlar. Yani şu anda yaşanan bir cephe savaşından çok bir mevzi savaşı.

Önderlik tarafından sözü edilen bu tarz pratikler arasında otoriterizm, tabanın tutum ve sorunları karşısında duyarsızlık, eleştirilerin bastırılması, bürokratik önderlik tarzları, kitle örgütlerinde sekterlik, parti örgütlerinin artan biçimde profesyonelleşmesi, idari sorumluluk sahibi kişilerin tercihi gibi konular bulunuyor.

Raporda Sandinistlerin köylülükle ilişkilerindeki hatalara ayrılan bölüm oldukça ilgi çekici. Bu bölümde yapılan açıklamalar FSLN'nin, köylülüğün, özellikle küçük köylüler ve küçük mülk sahipleri gibi kesimlerinin neden Contraların safına geçtiklerini anlamalarını sağlayacak nitelikte bulunuyor. Seçim yenilgisinden beri Contraların köylü tabanıyla diyalog ve ortak eylem konusundaki ısrar da olumlu bir faktör olarak ortaya çıkıyor.

Buna karşılık raporda devrimin kendisini koruması ve kazanımlarını güçlendirmesinin bir aracı olarak halkın silahlandırılmasından hiç söz edilmemesi bir raslantı değil. Çünkü FSLN yeni programında sivil nüfusun tamamen silahsızlandırılmasını savunuyor. Raporda yeralmayan bir diğer konu da, bugün tamamen yokolmalarına karşın 1984-85 sonuna kadar yaşanan kitlesel hareketlilikte temel bir rol üstlenen Sandinist Direniş Komiteleri. Fabrikalar, işyerleri ve tarlalarda işçi denetiminin sağlanamamış olması da raporda tartışılmayan konular arasında bulunuyor.

Sandinist hükümetler tarafından özellikle 1988 Haziran'ından itibaren uygulanan ve UNO hükümeti tarafından da sürdürülen IMF tarzı ekonomik ve parasal uyum önlemleri de raporda tartışılmıyor. Bu durum bazı Sandinist önderlerin Lacayo'nun ekonomik politikasını desteklemelerine ve bu önlemlerin ekonomik durgunluk pahasına fiyat enflasyonunu önlemekte elde ettiği başarıları kutlamalarına da neden oldu.

Kongrenin en canlı tartışmaları önderliğe ilişkin konularda oldu. Mevcut ulusal önderlik -Direccion Nacional- kongreye katılanları yeni ulusal önderliğin bir ekip olarak seçilmesi konusunda ikna etmeyi başardı. Bunun sonucunda aslında eski önder kadro yeniden seçilmiş oldu. Mevcut ulusal önderlik de birliğini yeniden sağlama ve tabanda ağır biçimde eleştirilen bazı üyelerinin seçilememe sorununu bertaraf etme olanağını sağladı.

Oylamanın ertesinde parti genel sekreterliğine seçilen Daniel Ortega bir sonraki kongrede ulusal önderlik üyelerinin tek tek seçilmeleri konusunda söz verdi.

Yeni Sandinist meclisin bileşimi ise özellikle ilgi çekici: Kitle örgütlerinin önderleri en çok oyu alarak seçilen üyeler olurlarken, bir çok ılımlı Sandinist lider ve komutanların danışmanları yeniden seçilmeyi başaramadılar ❑

hemen şimdi !

ALMANYA. Saldırılar Neo-Nazilerden; alkış Doğu Alman halkından...

İki Almanya'nın birleşmesinin yıldönümüne gelen günlerde, ırkçı saldırılar tırmanışa geçti. Neo-Nazilerin saldırıları yabancı mültecileri, siyahları, çingeneleri, Türkleri ve Sovyet askerlerini hedef alıyor. Anayasa'yı Koruma Örgütü'nün bir raporuna göre, kendilerine "Skinhead" (Dazlak) adını veren gençler bilinçli Neo-Naziler tarafından örgütleniyor ve militan olarak kullanılıyor. Rapora göre, yalnız Doğu Avrupa'da 3 bin örgütlü Neo-Nazi var Bunların çevresinde aynı görüşte 15 bin kadar militan bulunuyor. Bu çekirdeğin etrafında ise yaklaşık 50 bin Neo-Nazi sempatizanı var. Son zamanlarda saldırılarda hedef mültecilerin kaldıkları yurtlar. Dazlaklar, yabancıları kolaylıkla bulabilecekleri mülteci yurtlarına molotof kokteylleri ile : yor. Civardaki yabancıları dövüyorlar. Tüm b ra karşın yurtlardaki güvenlik önlemleri ye kalıyor. Bu durumda yabancılar da kendi güve liklerini kendileri sağlamak için aralarında dayanışma ve örgütlenmeler geliştiriyorlar. Polisin yabancıların güvenliğini sağlamada etkı pek yok. Geçtiğimiz ay genc Almanya'da bir Türk işçisi yolda yürürken güpe gündüz bir Neo-Nazi tarafından bıçaklandı. Olay, Alman halkının gözleri önünde gerçekleştiği halde kimseden bir tepki veya müdahale gelmedi. Bu arada Dazlakların saldırıları özellikle D Alman halkı tarafından destekleniyor. Doğu Almanlar yabancılara saldıran Neo-Nazileri alkışlıyorlar. Bugün bu, birçok sosyoloğun araştırma konusu. Bugün sıralanan nedenlerin başında işsizlik konusu geliyor. Saldırılara tepkiler ise Batı Almanya'dan çıkıyor. Geçen ay, Köln'de yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı, ırkçılığa karşı bir yürüyüş yapıldı. Bonn'daki BM Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilcisi W. Koisser Alman devletine iltica hakkının insan hakları arasında yeraldığını hatırlattı ve saldırıya uğrayan yabancıların korunmasını istedi.

İNGİLTERE. Af Örgütü İngiliz hükümetinden Kuzey İrlanda'da süregelen kötü muamele ve tehdit uygulamaları hakkında soruşturma açması ve bunlar hakkında önlemler almasını istedi. Kuzey İrlanda'da polisin gözaltında kötü muamele yaptığı ve ölüm tehditleri kullandığı iddia ediliyor. Bu arada gözaltından çıkanların işkence gördüklerini belgeledikleri doktor raporları var. Gene gözaltından çıkanların açıklamalarına göre polis sivil faşist UVF (Ulster Volunteer Force) grupları ile işbirliği yapıyor. (Af Örgütü Ekim 1991 Bülteni)

FİLİPİNLER. Filipinler'de bir insan hakları örgütünün hazırladığı rapora göre ülkede kadınlara tecavüz yaygın bir insan hakları ihlali. Bu baskı, sindirme, aşağılama politikası olarak da kullanılıyor. Bu konudaki şikayetler ise yerel savcılarca dikkate alınmıyor. Olayları araştıranlar gözaltına alınıyor ve uzun sorgulardan geçiriliyorlar. (20.9.1991, SOS Torture Bülteni)

EL SALVADOR. 1989 yılında meydana gelen "Cizvit Papazları Katliamı" hakkında açılan davada tanıklık yapan iki rahibe sürekli ölüm tehditleri alıyor. Bu arada, din adamları silahlı grupların saldırıları k sık hedef oluyorlar. (25.9.1991, SOS Tortu- ilteni)

Rİ LANKA. Sri Lanka'nın kuzeyinde iç saaş yaşanıyor. Devlet güvenlik güçleriyle özerk bir Tamil devleti kurma amacıyla mücadele eden Tamil Kaplanları örgütü arasında sık sık şiddetli çatışmalar yaşanıyor. Bu araı, ülkenin kuzeyinde, insan hakları "askıya" mış durumda: Af Örgütü'nün araştırma ve raporlarına göre, kuzeyde güvenlik güçlerince gözaltına alınan sivil halktan binlerce kişi daha sonra ya "ölü bulundu" ya da "kayboluu". Ölülerin vücutlarında dayak, bıçak ve süngü izleri vardı. Bazıları da canlı canlı yakılmıştı. Gözaltında kaybolmalar, yargısız infazlar, işkence ve kitlesel katliamlar ülkede sık rastlanan uygulamalar arasında. (Af Örgütü Ekim 1991 Bülteni)

PERU. Askerler tarafından gözaltına alınan insanlar bir süre sonra "kayboluyor", "kayıpların" cesetleri genellikle terkedilmiş madenlerde bulunuyor. Bunların ortak özellikleri de dinamitlenmiş olmaları. Böylelikle "kayıpların" başlarından neler geçtiği anlaşılamıyor. (Af Örgütü Ekim 1991 Bülteni)

İŞGAL ALTINDAKİ TOPRAKLAR. İsrailli yetkililer tutuklulara özellikle de kadın tutuklulara kötü muamele yaptırma ve tıbbi tedaviden yoksun tutmadan sorumlu tutuluyorlar. İsrail makamlarıyla işbirliği yapmayan Filistinli avukatlar İsrail'de avukatlık yapmamaları için baskıyla karşılaşıyorlar. (9.9.1991, SOS Torture Bülteni) ❑

A.Berna Ülker

Üniversiteler yeniden kalıba dökülüyor

"Ticarethane değil, üniversite!"

Ümit Erdoğdu

Bir süredir dünyada esen "değişim rüzgarları" ülkemizde üniversiteleri de etkisi altına alan çeşitli yasal ya da fiili düzenlemelerde ifadesini buldu.

Bilindiği üzere 9 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren ve Yüksek Öğretim Yasası'nda kimi değişiklikleri içeren 3708 sayılı yasa ile dört çeşit üniversite tanımı yapılıyor: Bütçelerinin önemli bir kesimi devletçe karşılanan vakıf üniversiteleri, Yüksek Teknoloji Enstitüleri, Mütevelli Heyetlerince yönetilecek özel statülü üniversiteler ve devlet üniversiteleri. Ve bu düzenlemelerin ardından özel statü tanınan beş üniversite bir kararnameyle tespit edildi; ama ne olduysa oldu kararname resmi gazetede yayınlanamadı, bu güzel "sektör" özelleştirilemeden seçime gidildi. Ancak bu, üniversitelerin bu beladan kurtulduğu anlamına gelmiyor. Üniversitelerin yeni bir kalıba dökülmesi kaçınılmaz. Yeni dünya düzeninin ekonomik, siyasi ve askeri işbölümünde Türkiye'ye düşen rolün üstlenilebilmesi, diğer faktörlerin yanında, bu görevlere göre şekillenmiş bir "eğitim" veren, emperyalistlerin gelişmesine "cevaz verdikleri" üretim dallarındaki gereksinimlere göre "özelleştirilecek", bölgedeki "Yeni Düzen"e ayak uydurmak üzere "siyasi hizmet verecek" bir üniversiteye de bağlı. Ortada ciddi bir kitle muhalefeti bulunmazken YÖK'ün işlev yitimine uğraması ve bugüne dek üniversitedeki kıyma makinasına karşı sesini çıkarmayan tüm partilerin birdenbire "üniversite reformundan" sözetmeye başlamasının ardında da bu gereksinim bulunuyor. Buradan hareketle Demirel'in "üniversite reformundan" ne çıkacağı da tahmin edilebilir.

Her zaman olduğu gibi bu sefer de üniversiteye ilişkin tartışmalar öğrencisi, öğretim elemanı ve çalışanıyla, üniversitelilere kapalı olarak sürdürülmek isteni̧yor. Türkiye Öğrenci Dernekleri Platformu bu tartışmalara etkin bir şekilde katılabilmek için, demokratik üniversite talebini sınıflara, anfilere taşıma, üniversitenin tüm güçlerine maletme ve sürecin, üniversitenin asli unsurları tarafından belirlenmesini sağlamayı hedefliyor. Yıllardır gerici-baskıcı disiplin ve sınav yönetmelikleri, çağdışı eğitim sistemiyle kişiliksizleştirilmeye, suskun bireyler haline getirilmeye çalışılan öğrenci gençlik; kapılarının karakola, öğretim elemanlarının tezgahtara, kendilerinin de müşteriye dönüştürüldüğü ticarethaneler değil, özerk-demokratik üniversite istiyor! Gençlik özgürlük istiyor!

Öğrenci Dernekleri, üniversite çalışanları ve demokrat öğretim üyelerinin imzaya açıkları "Üçlü bildirge" üniversitenin tüm asli unsurlarının geniş bir katılımını sağlayacak özerk-demokratik üniversite talebinin içeriğini somutlayan bir programın ilk adımı olarak düşünülüyor. Ancak bu çalışmanın, demokratik öğrenci hareketinin bir süredir yaşadığı durağanlığı hesaba katarak yürütülmesi gerektiği öğrenci derneklerinde beliren ortak bir kanı.

Tüm etkinlik biçimlerinin gözden geçirilmesi ve amaçlanan kitle insiyatifine uygun yeni mücadele biçimleri ve yeni bir çalışma uslubunun kazanılması gerektiği açık. Demokratik Öğrenci Hareketinin bu tür bir "yenilenme"yi ne ölçüde gerçekleştirebileceğini ise önümüzdeki dönemde göreceğiz.

Ancak her ne olursa olsun, üniversitenin bugünkü "belirsizliği"nden demokratik bir üniversiteyle çıkabilmenin temel koşulu öğrenci gençliğin etkin kitlesel demokratik eylemiyle bu sürece damgasını vurabilmesinde yatıyor.

Gözünaydın üniversiteli

Sevgili öğrenciler, sevinin YÖK değişiyor. Yıllar süren bunalımlı YÖK sultasının ardından bazı üniversiteler yeni bir yönetime kavuşuyor. Düşünmeyen, sorgulamayan, araştırmayan bir öğrenci tipi yaratmaya çalışan, sizlerin her demokratik isteminizi -yönetmeliklerin verdiği esneklikle- bastıran YÖK kaldırılıyor. Onun yerine "bastır parayı, al diplomayı" mantığını güden özel statülü üniversiteler geliyor. Akademik ve sosyal sorunlarınız için örgütlenme sorununuz ortadan kalkıyor, sorunlarınızı mütevelli denetimindeki "öğrenci birliğinde" çözebileceksiniz. Üniversitelerimizin sayın öğretim elemanları, yaptığınız çalışmalarla holding yöneticilerine kendinizi gösteremediğiniz için üzülmeyin. Holding sahipleri sizin ayağınıza geliyor. Bilim sizin neyinize, holdinglere ne kadar "iş" yaparsanız o kadar "maaş" alacaksınız. Artık holdinglere yapacağınız her proje size "fazla mesai" olarak geri dönecektir. Ekonomik taleplerinizi dile getireceğiniz, grevli-toplu sözleşmeli sendika için uğraşmanızın da bir anlamı kalmadı, daha fazla para için mütevelliye hoş görünmeye bakın. Üniversitelerde çocuklarını okutmaya çalışan aileler, çocuğunuz okuldan atılabilir

Demokratik Bir Üniversite İçin; Üçlü Bildirge

Öğrenci gençlik, gelinen noktada kendini yenileme ve atılım ihtiyacı duyuyor. Üniversitelerde egemen kılınacak demokratik ilişkilerin ise hedeflenen kitle insiyatifine uygun, yeni mücadele biçimleri ve yeni bir çalışma anlayışıyla yaratılacağı genel kabul görüyor.

1) Yıllardır üniversiteler üzerinde demoklesin kılıcı gibi duran YÖK d ğıtılmalı ve üyeleri yargılanmalıdır. YÖK'ün bir çok fonksiyonunu bugünün şartlarında üstlenecek olan özel statülü, mütevelli heyetli üniversite hazırlıklarına son verilmelidir.

2) Üniversitede üretilen bilimin, toplumun bütününe sunulabilmesi, üniversiter yaşamın temel çalışma alanı olarak kalabilmesi için, öğretim üyelerinin özel şirketlerle girdikleri bütün ticari ve danışmanlık ilişkileri kesilmelidir.

3) Üniversitenin yönetimi, üniversitenin asli unsurları olan öğretim üyeleri, öğrenciler ve üniversite çalışanlarının eşit haklara sahip olduğu, demokratik biçimde oluşturulmuş organlar tarafından gerçekleştirilmelidir.

4) Atılmalar, vize uygulaması, devam zorunluluğu kaldırılmalıdır. Gerici-köreltici-şoven-cins ayrımcılığına dayalı eğitim sistemi kaldırılarak, bilimsel-araştıcı- katılımcı-eşitlikçi demokratik bir eğitim sistemi hazırlanmalıdır.

5) Üniversiter yaşamla bağdaşmayan, özgür, yaratıcı bir çalışma atmosferini ortadan kaldıran, oluşumunu engelleyen polis ve jandarma üniversitelerden çıkartılmalıdır.

6) Üniversite öğrenimi boyunca yaşamsal tüm gereksinimler devlet tarafından karşılanmalı ve ücretsiz olmalıdır.

7) Yurtlardaki kışla disiplinine son verilmeli, yurtların yönetimi öğrenci ve çalışanlardan oluşan organlara devredilmelidir.

8) Üniversitelerde herkese anadilinde eğitim hakkı tanınmalı, farklı kültürlere kendisini ifade edebilme ve geliştirebilme olanağı sağlanmalıdır.

9) Öğretim üyeleri, öğrenciler ve üniversite çalışanları özgürce örgütlenebilmeli ve üzerlerindeki siyaset yapma yasağı kaldırılmalıdır.

10) Üniversitedeki her türlü akademik, bilimsel, sosyal ve kültürel çalışmaya halkın özgürce katılabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Ülkemizde yıllardır sürdürülen demokratikleşme masalı devam ettirilmeye çalışılıyor. Yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi üniversitenin demokratikleştirilmesi de ancak toplumsal muhalefetin bütün güçlerinin istemi ve eylemliliğiyle sağlanabilir. Toplumsal muhalefetin bütününü, bu istemlerimizi desteklemeye çağırıyoruz.

Öğretim Üyeleri

Üniversite Çalışanları Tezkoop-İş 2 Nolu Şubesi

Üniversite Öğrencileri

İÖDF (İstanbul Öğrenci Dernekleri Federasyonu)

AÖDP (Ankara Öğrenci Dernekleri Platformu)

İzÖDP (İzmir Öğrenci Dernekleri Platformu)

A.Ü. FTK (Anadolu Ü. Fakülte Temsilciler Konseyi)

Uludağ Ü. İd. Bilimler Fak. Dernek Girişim Komitesi ❑

korkusunu üzerinizden atın. Açın para musluğunu, mütevellinin belirleyeceği har(a)ç miktarını toplayın. Bu paralar çocuğunuzun üniversiteden mezun olmasını garantileyecektir.
Sayın Sabancı, davul bende tokmak başkasında diyerek özel üniversite kurmaktan vazgeçtiniz. Şimdi herhangi bir özel statülü üniversite de mütevelli görevini üstlenerek, elinize geçen tokmak ile öğretim elemanları ve öğrencilerin taşıdığı davuldan istediğiniz sesi çıkarabileceksiniz. Dahası da var; beğenmediğiniz sesi çıkaran üniversite elemanlarına karşı da kullanabileceksiniz tokmağınızı.
İşte bir aday daha. İşe bakkal dükkanı işletmeyle başlayıp, kırk yılda holding kuran, büyük işletmeci Vehbi amca gibi ODTÜ' ye yıllar önce bir yurt yaptıran (her ne kadar biraz geç de olsa hatırlayıp, yaptırdığı 3. yurda levhasını yeni assak bile) ODTÜ felsefe doktorası sahibi "temayüz etmiş" birinden daha iyi mütevelli bulunabilir mi? Üniversite yönetmeyi, bunca yıl para işlerinde pişmiş bir holding sahibinden daha iyi kim bilebilir?
Ne mutlu; ODTÜ, İTÜ, Boğaziçi, Ege ve İnönü üniversitelilere! Onlar şimdi ayrıcalıklı ve özel.

Nurettin Çalışkan
ODTÜ Araştırma Görevlisi

Müjdat Gezen Sanat Merkezi açıldı

"Paranızla değil, yeteneğinizle gelin"

Sibel Topaktaş

8üşünsenize, YÖK'ün,harçların ve atılmaların olmadığı, kurumlaşmaya çalışan bir okul. Hayır, Bilkent değil, Müjdat Gezen Sanat Merkezi. Başvuru için verilen ilanlarda , "yeteneğinizi alın gelin" denilen okulun açılacağı gün, bu "özerk" okulu görmek için biz de yola çıkıyoruz. Okul, Göztepe yolu üzerinde, Ziverbey'de. Bahçe içinde tarihi bir köşk, okul binası olmak üzere restore edilmiş. Binada, 4 tane tiyatro sahnesi, bir cep sineması ve çesitli konularda eğitimin verileceği sınıflar var. Binanın içi kalabalık ve dışarının soğuğuna rağmen sıcak. İlk günün heyecanıyla gelen öğrenciler, sanat dünyasının ünlü isimleriyle tanışıyorlar. Müjdat Gezen Sanat Merkezi, bir anlamda varolan Devlet okullarına ve YÖK' e bağlı olarak eğitim veren Güzel Sanatlar Akademilerine bir alternatif durumunda. Tiyatro, sinema, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Türk Hafif Müziği, Opera, Şan ve gitar bölümlerinin yanısıra, TV yönetmenliği, belgesel sinema, sinema yönetmenliği, sinema asistanlığı gibi ek dersler de verilecek. Okulun öğretmen kadrosunda, Ali Özgentürk, Macit Koper, Mahmut Tali Öngören, Savaş Dinçel, Toktamış Ateş, Kemal Sunal, Esin Engin gibi ünlü isimler bulunuyor. Hepsi kendi alanlarında başarılı isimler olan bu kişiler, çalışmalarının karşılığında ücret almayacaklar. Bu durum, olayın profesyonelliği açısından engelleyici bir unsur olarak gündeme gelebilir.

Gerek okula girişte, gerekse öğrenim süresince öğrencilerden hiç bir ücret alınmayacak.Okul, bir yılı hazırlık olmak üzere 3 yıllık bir eğitim verecek.Okulun bütün finans kaynağını ise, Müjdat Gezen oluşturuyor. Bu konuda Müjdat Gezen şunları söylüyor: "MSM: sahne, Tiyatro ve sinema salonundan elde edeceği gelirle okutacak öğrencilerini. Tiyatro ve sahnesinde kendim oynayacağım. Sinemasında filmler gösterilecek. Buradan elde edilen gelirle dönecek MSM". Okulun sürekliliği ve finansın sağlanması açısından okulda yapılacak gösteriler önemli. Ancak bu gösterilerin salt ticari kaygılarla yapılan gösterilerden farklı olarak, öğrencilerin kendi birikimlerini yeniden ürettikleri etkinlikler olarak gerçekleşmesi ve bu tür çalışmaların teşvik edilmesi gerekir.

MSM'ne sınavla giren öğrencilerin beklentileri de şu yönde: Uğur Uludağ: "Buraya iki aşamalı sınavla girdim. Herhangi bir torpil olayı işlemedi. Bu arada öğretim üyeleri ile tanıştık. Hepsi kendi dalında başarılı kimseler. Bu çalışmanın çok başarılı olacağını düşünüyorum" derken, Rıza Sönmez ücretsiz eğitim verilmesine vurgu yapıyordu. "MSM'ne başvurmadan önce, 9 Eylül Üniversitesi'ne başvurdum. Daha ilk anda bizden 70 bin lira istediler. Burada böyle bir şey yok. Burada diğer üniversitelerden farklı olarak, özerk bir ortam olacağına inanıyorum" diyor.

Dolunay Soysal: "Burada öğrenci-öğretmen ilişkileri alışılagelenin dışında. Ben de bu rahat ortam içinde tiyatro yapmak ve bir kariyer edinmek istiyorum" diyerek farklılığı dile getiriyor.

Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nin Türk Hafif Müziği Bölüm Başkanı olan Esin Engin ise, "Burada beraber öğreneceğiz. Bildiklerimizi genç arkadaşlarla paylaşacağız. Ortak bir üretim yaratabileceğimize inanıyorum. Proje daha da gelişirse, daha güzel şeyler yaratılabilir" diyor.

Son sözü okulun kurucusu Müjdat Gezen'e bırakıyoruz "Bizim için önemli olan buranın kurumlaşması. Hem de hiç kimseye ve hiç bir kuruluşa ihtiyaç duymadan. Benden buraya kadar. Bundan sonrası öğrencilerimizin başarılarına ve otuz iki yıldır beni yalnız bırakmayan seyircilerime kalıyor" ❑

Beşikçi tahliye oldu

"Yalnızlık" paylaşılmaz mı!

İsmail Şahiner

Ünlü bilim kurgu yazarı R. Bradbury'nin sinemaya da uyarlanan bir romanı vardır. Adını kağıdın yanma noktasından alan "Fahrenheit 451" bu romanda kendi düşüncelerine aykırı bütün kitapları yakan bir rejim ve o rejimde yaşayan insanların baskıcı uygulamalara karşı verdikleri mücadele anlatılır. Örneğin kitap tutkunları, kitapların yakılması karşısında tek tek kitapları ezberlemeye başlarlar. Bu arada trajikomik olaylar da yaşanır, iki ciltlik bir kitabın her bir cildi ikizler tarafından ezberlenir.

"Her şey kendi rengince konuşur" (Can Yücel)

R. Bradbury'nin bu düşsel öyküsü bir çok rejim tarafından gerçekliğe dönüştürülmüş olmasına karşın insan beyninin yaratılarını yok etmek mümkün olmamıştır. Ne var ki tarih boyunca her yaratı ve yaratıcı döneminin baskı aygıtlarıyla tanışmak durumunda kalmıştır. Galilei, Aristotalesçi EVREN düşüncesi yerine "Eppur si muove" (Her şeye karşın dönüyor) dediğinde ölüm mazbatasını da imzalamış olduğunu biliyordu, belki de. Yaratı kararlılık gerektiriyor. Aydın olmanın olmazsa olmaz şartı, eğilip bükülmeyen bir "belkemiğine" sahip olmak. Hele R. Bradbury'nin bilim kurgu olarak tasarladıklarının günlük hayatın en ince dokularında bile gerçeklik olarak yaşandığı ülkemizde aydın olmak daha bir zor. Beşikçi ortaya koyduğu bilimsel yazıları kadar ülkemizdeki "yerleşik" aydın kavramı zorlayan ve alternatifini kendi yaşam çizgisinde ortaya konan yönüyle de ele alınmalıdır. Nasıl ki Galilei bugün bilimsel öngörülerinin ötesinde bir anlamlandırmayla bilinçlerde yer etmişse, Beşikçi de yazıları kadar tavırlarıyla bugünden geleceğe uzanan bir bilinçlilik yaratmaktadır. Ve kabuğuna çekilmiş bir Türk "Aydını" ne yazık ki Beşikçi'yi bu yolculuğunda yalnız bırakmıştır...

"Anlamak aşkları eski güllerden" (Hilmi Yavuz)

Yıl 1971. Olağanüstü dönem kavramıyla isimlendirilen 12 Mart döneminin Beşikçi'ye çıkardığı fatura 13 yıl 7 gün hapis. Ve ardından "olağan" dönem başlar. Bilim Yöntemi/Türkiye'deki Uygulama//Türk Tarih Tezi/, Güneş Dil Teorisi ve Kürt Sorunu adlı kitapları nedeniyle 1979 yılında 3 yıl hapis, 12 Eylül. Hapisteyken İsveç Yazarlar Birliği Başkanı'na yazdığı ama daha göndermeye bile fırsatı olmadığı bir mektup nedeniyle 10 yıl hapis... Bugün yine olağan bir dönemde yaşadığımız iddia ediliyor. Ve Beşikçi Ortadoğu'da Devlet Terörü" kitabı nedeniyle yine tutuklandı. 3 ay sonra 31 Ekim 91'de serbest kaldı. Beşikçi yine yalnız. Günlük basında yer alan "adli" vakaların arasına sıkıştırılmış bir haber küpürüyle geçiştirildi.

Yeni bir kitap yeni bir toplatma, ardından gelen tutukluluk ve delil yetersizliğinden beraat ya da deliler toplananana değin sürecek tutuksuz yargılama dönemi... Beşikçi' nin son 20 yılıyla özdeşleşecek bir kaç cümle.

Beşikçi, "Bu ülkede Kürtler vardır. Resmi ideoloji ırkçıdır ve sömürgecidir" demektedir. Latinceye çevirdiğimizde "Eppur si muove"dir bunun anlamı. Dönen dünyayı resmi ideolojilerle durdurmak mümkün olmadı. Var olan bir halkı yok saymak da aynı mümkünsüzlük temelini taşımaktadır. R. Bradbury, kurgusunda yasaklanan iki ciltlik kitabı ikizlere ezberletmeyi uygun görmüş. Biz de Beşikçi'nin yasaklanan kitapları için altız-yediz Kürtler bulmak zorunda kalmak istemiyorsak Beşikçi'nin "yalnızlığını" paylaşalım.

Çünkü YALNIZLIK PAYLAŞILIR... ❑

maksat muhabbet

Has ı Uysal

Madeni sesli kadayıfcı Necmettin Erbakan yine sahnede ya, aklımıza oradan geldi: Dönemin CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in yine halk üzerine popülist demeçlerinden birisine Erbakan şöyle karşılık vermişti:

- Halk dediğiniz pazarda dolaşan kalabalıktır.

Meğer söylediği pek doğruymuş. Pazarda dolaşan kalabalık geçtiğimiz seçimlerde verdiği oyla bunu kanıtladı. Ekonomik durumlar da pek parlak olmadığından, "yarım kilo kabak ver, yarım kilo hıyar sar" hesabıyla ondan bundan birer parça satın aldı. Gerçekten yapılan seçim değil, pazara çıkmış metaların pazarlanmasıydı. Abuk sabuk bayraklar, çirkin süslemeler, gazetelerde tam sayfa laf salatası ilanlar, televizyonda absürd ve embesil görüntüler... Hele adayların tercih edilmek üzere hazırlattıkları kişisel arabesk tanıtım ilanları... En arabeski Tekirdağ'dan DYP adayı olan Hasan Peker'in tanıtım ilanları... "Yenikanlı Delikanlı" sloganıyla korsan Star 1 ile gazetelerde arz-ı endam etti. TBMM'ye seçilen en genç milletvekili (31) Peker, seçimler için harcadığı para konusunda şöyle dedi:

- Harcadığım para abartıldığı gibi değildir. Gazete ve TV için sadece 650 milyon lira harcadım.

650 milyon lira... Dile kolay. Demek toplam harcaması, kendi ağzından çıkanı doğru kabul etsek bile 1 milyarı buluyor. 31 yaşındaki delikanlı sadece milletvekili olabilmek için bu kadar parayı nasıl bulduysa bir kalemde harcıyabiliyor. Üstelik son sıralarda olmasına karşın bu parayı riske edebiliyor. Pazarda dolaşan kalabalık da beyimizi tercih edip birinci sıraya getiriyor. Oysa seçime katılan SP'nin toplam bütçesi Peker'in harcamasına bile yetişemiyor. İşte pazarda dolaşan kalabalığın temsilcisi, temsilcileri...

Temsilcilerimizin meslek gruplarının dağılımı da ilginç bir sonuç veriyor. Öncelikle söyleyelim ki 19. dönem milletvekilleri arasında bıyıklıgillerin kesin bir egemenliği var. 450'sinden sadece 8'i bayan. İsveç Hükümetindeki Bakanlar Kurulunda yer alan hanım sayısı kadar. "Etekligiller" meclis dışı.

Pazarda dolaşan kalabalığın seçtikleri arasında 78 avukat ilk sırayı almış. Onu 75 mühendis ünvanlı üye izliyor. Mühendislerin önemli bölümü müteahhit ve tüccar. Meslekleri karşılığı "Tüccarlık" yazanların sayısı 57. Bürokratlar 33, müteahhitler 32, ekonomistler 26, doktorlar 25, eczacılar 19 kişi. 15 öğretmen kökenli, 15 de öğretim üyesi kökenli milletvekili var. 16 sanayici, 12 çiftçi, 10'ar da gazeteci ile ilahiyatçı yer alıyor. Sendikacı sayısı 3, muhasebeci 2, 5 de emekli var.

Seçilenlerin profili ortada. Hani işçiler, hani memurlar, hani köylüler, hani ev hanımları, teknisyenler, şöför temsilcileri, kapıcı temsilcileri, küçük esnafın adayları, kooperatifçiler, dernekçiler... Pazarda dolaşan kalabalık, adı üstünde kalabalık bunları sorgulayacak değil a... "Hani benim partim" diye sorgulamayan bunu mu sorgulayacak? Varsa yoksa, "yok kardeş ANAP'ın reklam filmi daha güzeldi", "Babanın topladığı kalabalık daha fazlaydı", "Mesut Yılmaz çok hoş", "İnönü daha iyi konuştu" gibi, medyaların tuzağına düşüp, oraya buraya sallanmak, boş gevezelikler dururken, böyle önemsiz konulara mı eğilecek?

Meslek profiline bakarken bunların gerçekten öğretim üyesi, gazeteci, mühendis, eczacı, doktor olduğunu da sanmayın.... Çoğu akçalı işler içinde, para alıp satan insanlar. Ecevit gazeteci görünüyor, İnönü öğretim üyesi gözüküyor, Demirel ve Erbakan mühendis sayılıyor, "yenikanlı delikanlı" ise çiftçi kabul ediliyor. Tabii bu arada eli kanlı canileri, ayağı takunyalı cahilleri saymıyoruz. İşte 11 yılın sonunda "kurtulduğumuz 12 Eylül(?)"ün faturası budur.

***

Alışverişe çıkan kalabalıktan birisinin yaptığına çok güldüm. Bursa'da Karacabey ilçesinde bir sandıktan çıkan zarftan sözediyorum: Oy pusulalarından birisinden DYP'ye evet oyu ve 60 bin lira çıkmış. Haklı adam, verdiği oy satın alacağı ürüne yetmez diye üstünü lira olarak yatırmış olabilir. Bu kadar pahalı adayı tek bir oyla satın alacak hali yok ya... Ancak 60 bin lira da yetmemiş olmalı oy pusulası iptal edilmiş.

Çanakkale'de ise Ümit Erdal isimli öğretmen başkanı olduğu 51 numaralı sandığı eve götürmüş. Oylama bittikten sonra, sandığı içindeki oy pusulaları ile teslim etmek üzere ilçe seçim kuruluna götüren öğretmen, kapıda uzun kuyruğu görünce vazgeçip evine uyumaya gitmiş. Öyle ya, ne acelesi var? Ancak seçim kurulu öyle düşünmemiş olmalı ki, öğretmeni aramaya başla-

mışlar ve evde bulmuşlar. Sandık seçim kuruluna, öğretmen ise içeriye atılmış.

Urfa'da 1 nolu seçim çevresinde ise 14 numaralı sandık bir evin çatısında bulunmuş. Uyanığın birisi sandığı değiştirmiş, asıl sandığı çatıya atmış. Sahte sandık sayılmış içinden silme RP çıkmış. Sakın garipsemeyin "Allah adına hırsızlık" demek "Cennette iyi bir köşe" demektir. Yine Urfa'da 1. bölgede çok sayıda oy pusulası çöp kutularında bulunmuş. Oysa ilk kez doğru yere atılmış oylar toplanıp seçim kuruluna iletilmiş. Bu şenlikli bölgede RP'nin milletvekili olan adayı da, okunmuş-üflenmiş eski Belediye Başkanı Halil İbrahim Çelik efendi... TBMM'de Kuran'a el basarak yemin edeceğini açıklayan din kardeşimiz. Çalıntı oyların milletvekili TBMM'de artık pazarda dolaşan kalabalığı temsil edecek. Bu bölgede SHP sadece 240 oyla milletvekilliğinden oldu. Oyların sayımı çöp kutularında yapılsaydı acaba sonuç ne olurdu?

***

Bu seçimlerde çöp kutusu çok önemli bir nesne. Çin seddi gibi genel ve çevre barajları yüzünden, baraj altında kalan oyların, daha doğrusu çöp kutusuna giden oyların sayısı 10 milyon 109 bin. Geçerli oyların yüzde 42'si... Çöpe giden oylardan 2.4 milyonu SHP'nin, 2.3 milyonu ise DSP'nin. Onları 1.8 milyon oyla ANAP, 1 milyon oyla DYP izliyor. Bu demektir ki, DSP'nin aldığı oyların yüzde 89'u, DYP'nin yüzde 53'ü, SHP'nin oylarının yüzde 48'i, ANAP'ın ise oylarının yüzde 32'si boşa gitmiş.

DSP aldığı 10.7 oyla meclise ancak yüzde 1.5 temsilci sokabilirken, SHP yüzde 20.7 oyla yüzde 19.5, RP yüzde 16.8 oyla yüzde 13.7 oranında sandalye kazanabilmiş. Oysa DYP yüzde 27.4 oyla sandalyelerin yüzde 39.5'ine, ANAP ise yüzde 24 oyla yüzde 25.5 oranında sandalye elde etmiş.

Bu aptal seçim sistemi sonucunda hangi konuya el atsanız bir gariplik çıkıyor. Örneğin SHP İstanbul (2)'de 80 bini aşkın oy aldı ve tek milletvekili çıkaramadı. Ama aynı SHP Siirt'te sadece 28. 421 oy aldı ve 3 milletvekilini birden çıkardı. Yani milletvekili başına 9.473 oy yetti. Hele çıkarılan milletvekillerinin oy değerlerine bakarsak daha da büyük bir ucube ile karşılaşıyoruz:

DYP 37 bin oy karşılığı bir milletvekili kazanırken, ANAP 51 bin oyla, SHP 57 bin oyla, RP 65 bin oyla bir milletvekili kazanmış. DSP'nin ise bir milletvekili başına tam 363 bin oy düşüyor.

DSP milletvekillerinin ne kadar değerli, pazarın en pahalı malları olduğu böylece ortaya çıkmıyor mu?

***

"Cüce, yalancı, cahil, münafık, kısa pantalonlu, gülme özürlü, konuşma özürlü, mülayim, korkak, çağdışı, ne de olsa Bursalı, karton Başbakan, puştlar".

Bu sözler, söz meclisten dışarı- liderlerin birbirlerine yağdırdıkları iltifatların bir bölümü. Özal'a göre İnönü, babası olmasa fizik profesörü bile olamazdı ve İnönü "hadi canım sen de" idi. Özal'a göre Demirel, yanında kaçakçıları barındırıyor. İnönü'ye göre Ecevit, şöven ve yolunu şaşırmış bir zat.Özal ise üniversitede bile birşey öğrenememiş. Demirel'inse geçmişte ülkeyi nereye getirdiği belli. ANAP Genel Başkanı, Semra Özal'ın ataması. Semra Özal'a göre eşi "zavallıcık" ve memleket için dolaşırken bir kere damarı tıkanıp bir kere de gözü patladı. Demirel'e göre ANAP'lılar "yalancı", Mesut Yılmaz "kısa pantolonlu, cüce, karton başbakan" ve "Bunların tavukları bile kabuksuz yumurta yumurtlar." Demirel'e göre İnönü "Mülayim. Bir tahtaya çivi bile çakamaz." Erbakan ise "münafık ve cennetin sahte anahtarlarını dağıtıyor." İnönü Osman Bölükbaşı'yı "rahmete gönderen" Semra Özal için "cahil" derken, Semra Özal da İnönü'ye "konuşma özürlü" karşılığı verdi. İnönü'ye göre Özal-Demirel, usta-çırak. Ve Özal ne yaptıysa Demirel de aynısını yapacak. Ecevit'e göre ise İnönü ne yaptığını bilmiyor ve PKK ile işbirliği yapıyor.

***

Erbakan'a göre liderler şöyle: "Demirel, düzenin bekçisi, Bush'un sevgililerinden biri. Mühendislik mektebinde dersleri anlamadığı için ben anlatırdım. O, altı kez lastiği patlattı. Mesut Yılmaz kısa pantolonlu, 23 Nisan mektep çocuğu. İnönü'yle Ecevit mahalle çocukları. Özal kısa şortla asker denetleyen, pavyon kadınları ile yol bulmaya çalışan biri."

İşte liderleri tanıdık. Pazarda dolaşan kalabalığın seçtiği liderler bunlar. Eğer söyledikleri doğruysa yandık. Söyledikleri yanlışsa tamamen yandık. Yalancılar başımıza geldi ki vay vay.....

Acaba pazarda dolaşmayı mı yasaklasak? ❑

İnsan Hakları Günlüğü

21 Ağustos 1991
1989 yılı içinde 24 olayda 48, 1990 yılında 27 olayda 54, 1991'in ilk 8 ayında ise 21 olayda 44 gazeteciye saldırıda bulunulduğu belirlendi. Basın Konseyi tarafından yapılan açıklamada, gazetecilere yapılan 72 saldırı olayından 58'inin devlet görevlileri tarafından gerçekleştirildiği belirtildi.

Araştırmacı Fikret Başkaya hakkında, "Batılılaşma, Çağdaşlaşma, Kalkınma ve Paradigmanın İflası" adlı kitabı nedeniyle Terörle Mücadele Yasası uyarınca 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı.

22 Eylül 1991 Pazar
Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Çimenli köyünde yaşayan Abdülmecit Çetinkaya'nın "kontrgerilla tarafından kurşuna dizilerek öldürüldüğü" bildirildi.

23 Eylül 1991 Pazartesi
Melike Demirağ tarafından hazırlanan "Hariçten Gazel" isimli kasetin Türkiye'de satılması yasaklandı.

12 Eylül darbesinin 11. yıldönümü nedeniyle İHD Ankara Şubesi tarafından düzenlenen serginin açılışı sırasında gözaltına alınan Hüseyin Ataman, Mustafa Coşar, Ali Bulmuş ve Menderes Tutuş tutuklandı.

Eğit-Der'in Kırşehir Şubesi, Valilik tarafından dernekte bulunan ve piyasada serbestçe satılan "yayınlar" gerekçe gösterilerek kapatıldı.

27 Eylül 1991 Cuma
Van'da siyasi polis tarafından evleri basılan 6 SP üyesi gözaltına alındı.

İzmir Özgür-Der, "amacı dışında yasadışı faaliyet gösterdiği" iddiasıyla Valilik tarafından kapatıldı.

28 Eylül 1991 Cumartesi
"Siyabend-u Xeco" adlı bir Kürt destanıyla ilgili filmin yapımcısı Senar Turgut, Van'da gözaltına alındı. Daha sonra tutuklanan Senar Turgut hakkında Diyarbakır DGM'de dava açıldı.

İstanbul'da Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a "Hep iyi işlerden bahsediyorsunuz. Niçin yaptığınız kötülükleri anlatmıyorsunuz?" şeklinde bir soru yönelten Yusuf Hüseyin Albayrak adlı genç, gözaltına alındı ve daha sonra tutuklandı.

29 Eylül 1991 Pazar
Mardin'in Kızıltepe ilçesine bağlı Akçapınar köyünde yaşayan Ali Erdem evini basan kimlikleri belirsiz kişiler tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Ali Erdem'in babası Mehmet Erdem, oğlunun "kontrgerilla" olarak bilinen karanlık güçler tarafından öldürüldüğünü bildirdi.

DYP'nin Diyarbakır milletvekili adayı Nizamettin Karadeniz ile Silvan İlçe Başkanı Mehmet Karadeniz, Hazro yakınlarında yollarını kesen jandarmalar tarafından dövüldü.

Tokat'ın Turhal ilçesine bağlı Kuzualan köyünün muhtarı İlan Günay, Soner Koca adlı bir jandarma assubayı tarafından dövüldü.

30 Eylül 1991 Pazartesi
"Yeni Ülke" gazetesi ile "Emeğin Bayrağı" dergisinin son sayıları İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplatıldı.

Ordu'nun Fatsa ilçesinde SHP'nin seçim afişlerini asarken gözaltına alınan Ahmet Soytürk, Ekrem Çamaş ve Serkan Çamaş tutuklandı.

1 Ekim 1991 Salı
Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 1991 yılının ilk 9 ayı içinde gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde toplam 18 kişinin şüpheli biçimde öldüğünü belirledi.

6 aydır kapalı olan İHD Batman Şubesi, mahkeme kararıyla yeniden açıldı.

2 Ekim 1991 Çarşamba
Dayısını ziyaret için gittiği İzmir'de gözaltına alınan 16 yaşındaki genç bir kıza, götürüldüğü Emniyet Müdürlüğü'nde işkence yapıldı. Şikayet üzerine İzmir Cumhuriyet Savcılığı tarafından Adli Tabibliğe gönderilen genç kızın sırtında 8 adet sigara yanığı saptandı.

"Terörle Mücadele Yasası'nın yol açtığı baskıları protesto amacıyla İHD İstanbul Şubesi'nin hazırladığı afiş, İstanbul Valiliği'nce yasaklandı.

3 Ekim 1991 Perşembe
Sosyolog İsmail Beşikçi hakkında, "Ortadoğu'da Devlet Terörü" adlı kitabı nedeniyle açılan davaya Ankara DGM'de başlandı. Duruşmada 64 gündür tutuklu

olan İsmail Beşikçi'nin tahliye isteği kabul edilmedi.

Güneş Gazetesi Yazıişleri Müdürü Işık Yurtçu hakkında "bir iddianameyi zamanından önce yayınladığı" için dava açıldı.

4 Ekim 1991 Cuma

TBMM Başkanlığı tarafından düzenlenen "İnsan Haklarının Uluslararası Korunması ve Türkiye Büyük Millet Meclisi" konulu sempozyumda İnsan Hakları Vakfı ile İnsan Hakları Derneği'ne söz hakkı verilmedi.

Yeni Ülke gazetesinin Nusaybin muhabiri Vahap Aslan, gazetede yer alan bir PKK militanının cenaze töreni ile ilgili haber nedeniyle tutuklandı.

Yalova'da yayınlanan, Gözlem adlı yerel gazetenin Yazıişleri Müdürü Zeki Öcal hakkında "yazdığı bir yazıda yasaların suç saydığı fiilleri övdüğü" iddiasıyla ve TCK'nın 312. maddesi uyarınca dava açıldı.

5 Ekim 1991 Cumartesi

"Yeni Ülke" gazetesinin bir yıl içinde çıkan 49 sayısından 18'i toplatıldı. Toplatılan gazete sayıları ile ilgili olarak 47'si DGM'de, 8'i İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi'nde olmak üzere toplam 55 dava açıldı.

7 Ekim 1991 Pazartesi

HEP Diyarbakır İl Başkanı Hüseyin Turhallı, bir süre önce evini telefonla arayan kimliği belirsiz bir kişinin kendisine Vedat Aydın'a işkence yapılırken çıkan seslerin kaydedildiği teyp bandını dinlettiğini bildirdi.

İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, bir yıl içinde şube hakkında 16 soruşturma ve 4 dava açıldığını bildirerek, "Açılan davalarda şube yöneticileri hakkında 2 yıl, 6 ay, 7 yıl arasında ceza istenmektedir" dedi.

Trabzon'daki Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde bildiri dağıtan sol görüşlü 15 öğrenci gözaltına alındı.

8 Ekim 1991 Salı

HEP Malatya Merkez İlçe Başkanı Mustafa Türk, Ethem Bülent Doğan adlı PKK militanı için Hekimhan'a bağlı Koşar köyünde yapılan cenaze törenindeki konuşması nedeniyle tutuklandı.

"Mücadele" dergisi muhabirlerinden Figen Baran'a "işkence yaptıkları" suçlamasıyla haklarında dava açılan Şaban Ürek, Alpaslan Baz, Mustafa Muğlu, Ali Erşan ve Savaş Demir adlı 5 polisin yargılanmasına başlandı.

8 Ekim 1980 tarihinde idam edilen Necdet Adalı'nın Ankara'daki mezarı başında anma toplantısı yapmak isteyenlerden 87'si gözaltına alındı.

9 Ekim 1991 Çarşamba

1991 yılının ilk 5 aylık döneminde toplam 102 bin 717 kişi işten çıkarıldı. İşçi çıkarmalar en yoğun olarak tekstil, metal, petrokimya ve lastik işkollarında yaşandı.

Nihat Sargın ve Haydar Kutlu, Ankara DGM'de yargılandıkları davada haklarındaki suçlamaların büyük bölümünden beraat ettiler.

"Devrimci Gençlik" dergisi "Merhaba Üniversite" başlıklı özel sayısında "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplatıldı.

10 Ekim 1991 Perşembe

İsmail Beşikçi hakkında "Toplumsal Kurtuluş" dergisinde yayınlanan bir yazısı nedeniyle "yasaların suç saydığı fiili övdüğü" iddiasıyla dava açıldı.

Karaman'da yayınlanan "Karaman'ın Sesi" adlı yerel gazetenin Yazıişleri Müdürü Alibey Akkan, "semavi dinlere hakaret ettiği" iddiasıyla tutuklandı.

12 Ekim 1991 Cumartesi

Aydın Turizm Meslek Yüksek Okulu'nda öğrenim gören Dursun Demir, Mesut Örs, Ramazan Dereçiçeği, Cengiz Şengül ve Orhan Tarhan yaptıkları bir toplantı nedeniyle tutuklandı.

13 Ekim 1991 Pazar

Kuzey Irak'taki PKK kamplarına yönelik olarak gerçekleştirilen harekat sırasında napalm bombası kullanıldığı ve bombalanan bazı sivil yerleşim merkezlerinde ölenler olduğu bildirildi.

14 Ekim 1991 Pazartesi

İstanbul Bakırköy'de 11 Ekim gecesi üç polisin ölümüyle sonuçlanan silahlı saldırı sırasında çıkan çatışmada vurularak ölen iki kişiden birinin adının Mustafa Aktaş olduğu ve olayda yanlışlıkla vurulduğu ortaya çıktı. Mustafa Aktaş'ın olay günü önce Kadir Çelebi adlı kuzeni ile buluştuğu ve daha sonra birlikte kız arkadaşlarıyla gezmeye çıktıkları belirlendi.

15 Ekim 1991 Salı

Adana'da gözaltına alınan Mediha Curabaz adlı genç kıza gözaltında işkence yapıldığı ve tecavüz edildiği bildirildi. Mediha Curabaz'a yapılan insanlık dışı uygulamalar, alınan doktor raporlarıyla kanıtlandı.

SP Genel Başkanı Doğu Perinçek hakkında televizyonda ve mitinglerde yaptığı konuşmalar nedeniyle Ankara DGM Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

İzmir Buca Cezaevi'nde kalan 29 siyasi tutuklu, "yaşam koşullarının düzeltilmesi ve bazı yasakların kaldırılması" isteğiyle açlık grevine başladı.

16 Ekim 1991 Çarşamba

Faruk Tuna adlı üniversite öğrencisini "işkence yaparak öldürmekten" sanık polis memuru Sinan Yılçın 4 yıl 5 ay 20 gün hapis cezasına mahkum oldu.

17 Ekim 1991 Perşembe

"Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla bir süre önce tutuklanan ve hakkında dava açılan Demet (Ramazan) Demir, yapılan ilk duruşmasında tahliye oldu.

Urfa'da yayınlanan "Halay" adlı derginin son sayısı, Selim Çürükkaya tarafından yazılan ve dergide yayınlanan "Deli Koço" adlı tiyatro oyununun,"halkı birbiri aleyhine düşmanlığa tahrik ettiği" iddiasıyla toplatıldı.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülen Devrimci Yol davasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı buldu.

20 Ekim 1991 Pazar

Bitlis'in Mutki ilçesi Uran köyünde yaşayan Maşallah Kardeş "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle jandarmaların açtığı ateş sonucunda vurularak öldü.

Fevzi Argun

Bayrampaşa'da protesto

Açık görüşe anti-terör engeli

Şaban Dayanan

Ellerinin arasına sıkıştırdığı çiçekleri babasına vermek için can atıyor küçük kız. Annesine anlamlı bir bakışla soruyor: "Babamı ne zaman göreceğim anne?" Çocuğun ısrarlı soruları karşısında ne cevap vereceğini şaşırıyor kadın. Çevresine dönerek sesi çıktığınca bağırıyor: "Bu düzen hırsıza, dolandırıcıya, ırz düşmanlarına açık görüş izni verirken sadece siyasi suçlu olduğu için yargılanan yakınlarımızı görmemize izin vermiyor. Bir taraftan onların üstünde terör estirirken bir taraftan bizi sıkıştırmaya çalışıyor. Ama bunu başaramayacaklar. "

3713 sayılı Anti-Terör Yasası uyarınca açık görüş hakları ellerinden alınan siyasi tutuklular, 29 Ekim açık görüşünde yine yakınlarını kucaklayamadılar. Yürürlüğe girdiği günden bu yana yoğun tepkilere hedef olan yasa, 80 sonrasında yoğun mücadeleler sonucunda kazanılan açık görüş hakkını siyasi tutsakların ellerinden almıştı. Yasanın çıktığı günden bu yana tüm cezaevlerindeki siyasi tutsaklar açık görüş yapamadılar. 29 Ekim sabahı yakınlarını görebilme umuduyla Sağmalcılar Cezaevi'ni dolduran yaklaşık 250 tutuklu yakını açık görüş olmadığını öğrenince yoğun tepki gösterdi.

Aralarında İHD üyelerinin de bulunduğu 250 kişi görüşün yapılmamasını "Açık Görüş Hakkımız Söke Söke Alırız", "Anti-Terör Yasasına Hayır" sloganlarını atarak protesto ettiler. Sağmalcılar cezaevi yöneticileriyle yaptıkları görüşmeden sonra bir açıklama yapan İHD'li tutuklu yakınları "Uzun yıllar süren, ölümlerle, sakatlıklarla kazanılan açık görüş hakkımız dünyanın hiç bir yerinde görülmeyen keyfiyetle gaspedilmiştir. Sözde demokrasi adına çıkarılan Anti-Terör Yasası'yla en ufak hak arama mücadelesi devlet terörüyle bastırılmaktadır. Cezaevlerinde tutukluların canları pahasına kazandığı tüm haklar tek tek geri alınmakta ve siyasi kimliklerinden uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Anayasa'nın eşitlik ilkesine tamamen aykırı olarak devlet, prangalı özgürlüğe 125. maddeden yargılanan tutukluları dahil etmeyerek ayrımcılık yapmıştır. Devlet eşitlik ilkesini tekrar çiğneyerek siyasi tutukluların açık görüş hakkını engellemiştir" diyerek tepkilerini dile getirdiler.

Açıklamanın okunmasından sonra alkışlarla slogan atmaya devam eden aileler Adalet Bakanlığı'na protesto telgrafı çekmek için Bayrampaşa postanesine ka-

"Haklar gaspediliyor"

(...)
Anti-terör yasası, kimi hükümler üzerindeki ayrıcalıklarına karşın, karşı devrim güçlerinin sınıfsal ve ulusal harekete yöneltikleri kapsamlı ortak saldırının hukuksal maskesidir. Tamamen bir hukuksuzluk örneği olan bu yasa çıkmadan eskimeye başladı bile; sindirilmeye çalışılan unsurlar sinmiyor, halktaki hoşnutsuzluk artıyor, işçi ve emekçilerin, gençliğin hak alma mücadelesi yeni mevziler kazanıyor, fabrika işgalleri, boykotlar, gösteriler artıyor, sosyalist basın toplatıldıkça yeniden basılıyor, yasanın uygulanabilirlik sınırları gittikçe daralıyor. Tecil yasasının kapsamı dışında bırakılan 146 kapsama alındı, ama 125. madde hala kapsam dışı. Bütün bu çarpıklıklar çözümsüzlüklerin ürünüdür. Sonuçta ortaya çıkan bu yasa, dizginsiz ve güçlendirilmiş bir polis devleti ve bunların terörü olan, baskı, işkence, sokak infazları, katliamlar, gözaltı süresinin uzatılarak işkence ve ölümlere olanak sağlanması , muhbirlik ve itirafçılığın teşviki ve güvence altına alınması, cezaevlerinde hak gaspları, tecrit ve avukat sınırlaması yani savunma hakkının gaspı, yeni tip ya da "Terörist Tip" denilen tabutlukların yaygınlaştırılması, sendika ve tüm demokratik kuruluşlara ve basına karşı azgın bir saldırı, kısaca devlet terörü demektir.
(...)
Cezaevlerinde tutsakların kazandığı mevziler egemen sınıflarca tek tek, adım adım geri alınmaya çalışılıyor. İnsanca yaşamayı doğrudan etkileyen görüş, sağlık, savunma, yiyecek,

dar yürüdüler.

Anti Terör Yasası'nın siyasi tutsakların açık görüş hakkını engellemesine ilişkin görüşünü aldığımız avukat Ferda Çetin konuya ilişkin şunları söyledi: "Açık görüş hakkı 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'ndan önce sıradan ve doğal bir haktı. Günlerce birbirini göremeyen, birbirlerine dokunamayan insanlar birkaç saatliğine de olsa bu özlemlerini gideriyorlardı. Açık görüş, çocuğunu görmek isteyen ananın, babasına dokunmak isteyen çocuğun, sorunlarını paylaşmak isteyen arkadaşların da hakkıydı. 3713 sayılı Yasa ile bu insanların da hakkı gaspedildi. Cezalandırılanlar sadece içerdekiler olmadı. Yasalar insan için yapılmışsa devletin,yasama gücünün iyiniyetinden sözedilebilir. Eğer yasalar ezilen sınıfların, kategorilerin haklarını düzenlemek için yapılmışsa kuşku ile bakmak gerekir. Bu yasanın tamamı, özel olarak da 16. madde bir kategorinin -tutsakların- haklarını ortadan kaldırmıştır. Salt bu açıdan bakıldığından meşru olmadığı ve iyiniyetle hazırlanmadığı görülecektir. Açık görüş hakkını gaspeden bu yasa, korsan bir yasadır. Yasamanın ve yürütmenin üzerindeki üst otoritenin -Milli Güvenlik Konseyi- iradesinin yasaya dönüştürülmesi, kendini dayatmasıdır. Nitekim bu yasa, büyük gizlilik içinde hazırlanmış, son anda kamuoyuna duyurulmuştur. Bugün bile bu yasayı hangi kurulun, kimlerin hazırladığı bilinmemektedir. Daha önce Kürdistan'da uygulanmak üzere gece kararnamelerini hazırlayan siyasi otorite Türkiye için de korsan yasalar yolunu bulmuştur. Bugün de gaspedilen açık görüş hakkından sözedilirken tutsakların bir kısım haklarına getirilen kısıtlamaların kaldırılmasından çok dışarıdaki insanların doğal haklarının verilmesi konusu işlenmelidir. Çünkü hukuk devleti yönetiminde haklar asıl, sınırlamalar istisnadır" ❑

Ellerinde çiçeklerle geldikleri cezaevi önünde bu kez de açık görüş yapılmayacağını öğrenen tutuklu yakınları, kararı sloganlarla protesto ettiler. Basın açıklamasının okunmasından sonra Adalet Bakanlığı'na protesto telgrafı çektiler.

giyecek gibi temel ihtiyaçlar kısıtlanarak baskı aracı olarak kullanılıyor. Tek tek başlayan ve gittikçe genele doğru yayılan bu hak gasplarıyla, cezaevlerinin, tutsaklar için cehennem, kapılarının da aileler için birer işkencehane olması hedefleniyor. Her açık görüş gününde cezaevi kapıları önünde toplanan aileler polis copu ve asker dipçiği ile karşılanıyor. Yaşlı analar tartaklanıyor ve tutuklanıyor. Beş yaşındaki çocuklar cezaevi kapılarında polis copuyla tanışıyorlar. İnsanlık dışı uygulamalar günbe gün artıyor. 12 Eylül'de yaşanan vahşetler yeniden yaşatılmak isteniyor. Son olarak Buca cezaevinde ortaya çıkan gelişmeler yasanın cezaevlerine yönelik en açık ve somut ifadesidir. Buca cezaevinde sıkıyönetim yıllarını aratmayacak türden uygulamalarla karşı karşıya kalan siyasi tutsaklara, mektup yasağı, yemek yapma ve çay pişirme yasağı uygulanıyor, koğuşlar arası ziyaretler engelleniyor, kapılar sürekli kapalı tutuluyor. Mahkemelere gidilirken insan onurunu zedeleyecek biçimde aramalar yapılıyor, ayakta sayım verilmesi isteniyor. Yani Buca'da her şey yasaklanmış durumda. Buca cezaevinde siyasi tutsaklar bütün baskı ve uygulamalara karşı hak alma mücadelelerini başlattıkları süresiz açlık greviyle sürdürüyorlar.

En insani hakkımız olan açık görüş hakkının gaspını ve Buca cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları protesto ediyor, kamuoyunu duyarlı olmaya davet ediyoruz.

Sağmalcılar Kapalı ve Özel Tip Ceza ve Tutukevi Siyasi Tutsakları

Lali Berte'ye Mektuplar

Bu dünya bana göre değil!

4.

Dört yol ağzında durmuşum. Yaşlıyım. Hastayım. Yorulmuşum... Nerden, neden, nasıl, niye, ne zaman geldiğimi; -nerden, neden, nasıl, niye, ne zaman geldiğimi hatırlamam gerekmiyor- ve gidersem, gideceksem, eğer gitmem gerekliyse nereye, neden, nasıl, niye, ne zaman gideceğimi, unutmuşum. Bir heykel gibi mi demiştim? Değil! Bir nöbetçi gibi, kendiliğinden, kimse için bir anlam taşımadan ve taşıyarak, neyi, kimi, neden, niye beklediğimi bilmeden ve bilerek bekliyorum. Biri sorsa, -polisten başka kim sorabilir?- yolumu, yolumu kaybettim, derim, diyorum; Kadıköy İskelesi ne tarafta acaba?

Sorsa... Ama sormaz!

İşte orda, trafik ışıklarının altında yüzlerce duruyorlar -siz de görüyorsunuz... Birbirlerine bakıyorlar; Kadınlar erkeklerin yanındaki kadınlara, erkekler kadınların yanındaki erkeklere... Beğenmiyorlar, dudak büküyorlar, küçümsüyorlar -siz de görüyorsunuz... Sonra beklenen ışık yanıyor -yeşil. Ya/ya da düdük çalıyor... Görmeden, duymadan, hissetmeden -elimde kırmızı bir gül var, İşte'yim!- ayakları onları çekip nereye götürürse -her birinin gideceği bir yön, bir yol, bir yer var, evet; ve evet, seçenekleri dört sayısıyla sınırlı, siz de görüyorsunuz -oraya gidiyorlar: Kurulu, programlanmış, uysal ve sürü... Ben böyle durumlarda öfkelenirim. Öfkenin bir işe yaramayacağını bilir, öfkelenirim. Sesim kısılır, nabzım hızlanır, ateşim çıkar. Bir intihar gibi kaçmakla, gene bir intihar gibi kalmak arasında ince bir çizgide dururum. Günlerce sürer öfkem. Kendi kendimi çekilmez bulurum. Sözgelimi yardım etmeye kalksalar -yolumu kaybetmiştim ya,- size ne bundan, derim, ben yolumu değil kendimi kaybettim, buraları avcumun içi gibi bilirim! Nedense hava sıcaktır. Ve nedense kadın sarışın -saçları taraz taraz,- erkek esmerdir. Biraz aşağıda Bebek Koyu yatar. Ben kaldırıma uzanıp yıldız sayarım: Gecedir ve mutlaka yıldızlar vardır. Bir de ekmeğimle şarabım olsa... Ama vardır! Vardır ve daha ilk yudumda ben... şair olur, çocuk olur, sarhoş olurum; kentin bütün sokakları benimdir... Gene yaşlı kadınları karşıdan karşıya geçiririm -İstanbul'un trafiği sabahları felaket!- çocukların ellerinden tutarım. Çiçekçi çingene kadınlardan gül satınalır, piyangocu kızlara dağıtırım. Bazen de kilomu gramı gramına bildiğim halde ard arda tartılırım. Tam böyle olan biten herşeyi -"Her şeyi mi?" Evet, her şeyi her şeyi ve her şeyi- ne güzel unutmuşken, bir düdük sesiyle yeniden kırılır düş, kopar film: Düşün neresinden dönülse, gerçeğin bir yanı her zaman uçurumdur....

-Gidecek hiçbir yeri olmayan, söyler misin, nereye gider?

5.

Gece. Kıyıdayız. Hoparlörde cıyak cıyak bir arabesk, bardaklarımızda şarap; üç kişi bir masadayız. Susmuşuz. Ay var...

-İçsem şaraptan, demiş şair, içmesen ızdıraptan... en iyisi içmek. İçelim!

-Evet, bari intihar etmeyeceksek içelim!

-Neye içelim? Kime içelim?

....

-Ben aşka, diyorum. Aşka içelim!

-Evet, aşka içelim!

-Neden ama, aşk yok ki Cihangül...

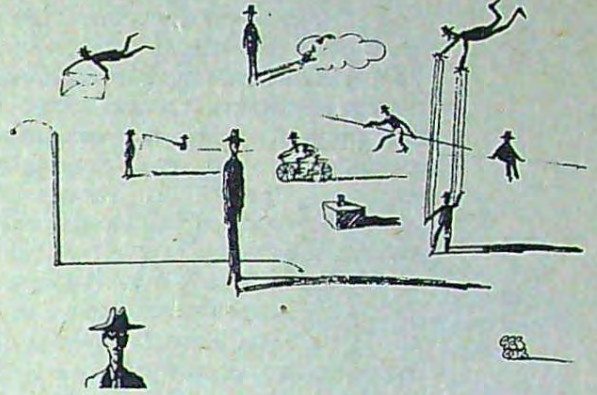
....

-Bu çocuk çok karamsar.

-Düşle gerçeğin arasını bulmaya çalışıyor, ondandır.

(Kim, ben mi?...)

(Uzun bir sessizlik gibi araya garson girmiş olmalı; elinde kristal bir vazo var: O, Cihangül'e kırmızı bir gül vermişti. Garson bize, biz birbirimize bakmış olmalıyız; çünkü saatler geçti. Ben belki de yakında öleceğimi söyledim.)

-Neden bu kadar karamsarsın?

-Çünkü özgürlük yok, Cihangül!...

....

Gece. Kıyıdayız. Hoparlörde cıyak cıyak bir arabesk, bardaklarımızda şarap; üç kişi bir masadayız. Susmuş, öylece kalmışız. Ay var...

6.

-..... Gün geçtikçe şunu bir daha anlıyorum ki, ben bu dünyaya ait değilim. Bir intihar gibi kaçıp gitmekle, gene bir intihar gibi yerinde kalmak arasında ince bir çizgideyim. Bütün yaşadıklarımı -bu kısacık sürede ne, ne kadar ve nereye kadar yaşanabilirse- süreğen bir ölüm halinde yaşadım. Bunun, topluma uyumda zorluk çekmeden ileri geldiğini söylediler, güldüm. Yeniymişim. Zaman geçer alışırmışım. Böyle oluyormuş insan ayağının tozuyla gerçeğin ortasına düşünce... Sanki ben okula yeni başlayan bir çocuktum da, nereye gitsem bir yaşam dersiyle karşılaştım: Hiçbir konuda acele etme! Bir de, yazdıklarını yaşamayan ve yaşadıklarını yazmayan, yaşamı yazıya yazıyı yaşama taşımayan muhalefetli ve/ve de devletli edebiyat adam ve kadınlarından sonra, önündeki incir yaprağını atarak çırılçıplak konuşmak meğer ne tuhaf şe[illegible]is, bunu öğrendim... Bu dünya bana göre değil, Cihangül, [illegible]a nerden geldi o şiir? Rıza Polat Akkoyunlu öl[illegible]li yüzyılla var. Başkentte Koltuk Meyhanelerinden Birind[illegible] -Harcıalem Şiirler antalojisi dışında- hatırlayan kaç k[illegible] çıkar? Sim[illegible] şu anda, şurda, şu dolunayın altında bir[illegible]re ölüversem, [illegible]k değil bir yıl sonra beni kaç kişi hat[illegible]? Ya/ya da alaca[illegible]larından kaçan bir borçlu, bir hır[illegible]z, bir c[illegible]zamlı gibi [illegible]ce kaybolduğumu ilgili kişi ve k[illegible]rumlar [illegible]şında kaç kişi a[illegible]nsar? Abdullah Bey benim için [illegible]amma adam" demiş. Soruları [illegible]ciştirmek kötü şey ama, politik suçtan on yıl hapis yat[illegible]ığımı, -bunu, kim olduğumun her sorulduğu anda ve sorulmadan söylemem gerektiğinde utanıp söylemediğimi, çünkü on yıl hapis yatmanın, bu ülkede, geçelim halkı, çoğu solcu için bile bir anlam taşımadığını; ya tuhaf bir acımayla ya da ulaşılmaz bir kahramanmış gibi

karşılandığımı(zı) -bu sürede dünyada ve Türkiye'de pekçok şeyin değiştiğini, ama özde insanların aynı kaldığını: çıkarcı, paragöz, bencil, iki yüzlü ve yüzsüz, cahil ve bilgiç, korkak ve küstah... hala, işkencede ölümlerin vakayı adiyeden sayıldığını, bunu yazan gazetecilerin işten kovulduğunu, işten kovulmanın işsizliğin, açlığın ve yeterli beslenememekten ileri gelen hastalıkların, cinsel tacizin, kadını, aile dahil her yerde aşağılamanın da vakayı adiyeden sayıldığını, 125. maddeden yargılananların hala hapiste olduğunu ve bunu, aynı koşulları paylaşmış insanlar dışında kimsenin umursamadığını, oysa yakında yapılacak erken seçimde Kürt oylarının altın değerinde olacağını, HEP'in SHP'ye geri döneceğini, çünkü on yıl önce işçi hareketini satanların, Kürt oylarını da satacağını, 20 Ekim'de halkın, gene, beş yıl için kim tarafından ezilip sömürüleceğine, kim tarafından işkence göreceğine, üniversiteli öğrencilerin kim tarafından pencereden atılacağına, Kürt sorununda şiddet politikasının kim tarafından sürdürüleceğine karar vereceğini,.... Çağıl'ın, istese iki gün daha kalabileceğini ve iki gün daha kalmış olsaydı ona Çığal diyeceğimi ve birden saçlarının upuzayacağını ve gözlerinde ışıkların lir çalacağını -aslında Çağıl'ı hiç tanımadığımı ve zaten tanımam da gerekmediğini- ve benim belki de böyle birdenbire -ani bir kararla- gittiğim her yerden başka bir yere kaçmayacağımı ve şimdi olduğu, burda olduğu gibi o gün o saatte Çeşme'de neyi, kimi, neden, niye aradığımı-gittiğim her yerde neyi, kimi, neden, niye aradığımı da- üç vakte kadar "sevgi zamandan uzundur"un kaldırıma düşeceğini, çünkü taşralı felsefe öğretmeni bir şairi bu ülkede kimsenin önemsemediğini ve belki de benim üç vakte kadar öleceğimi, şimdi, şu anda, şurda, şu dolunayın altında biraz daha eğilsem bir bardak şarabın içine düşeceğimi, düşmesem ama, düşeceğimi,.... söyleyemezdim. Hem Çağıl adında biri de yok nasılsa -yoksa var mıydı?- O benim, daha gelmeden önce, gelirken -giderken de- her kezinde bir başka gerçeği her kezinde bir başka düşe bölerek yarattığım bir kimyager; şimdi, şurda, şu anda, şu dolunayın altındaki -saatlerce sustuğumuz- masada, biraz daha eğilsem bir bardak kırmızı şaraba düşecekken düşemediğim başdönmesi içinde üryan dolaşır. Benimse, İstanbul yollarında dilim dolaşır, konuşamam. Çağıl iki gün daha kalsa, bir dilsizle karşılaşacaktı; saatlerce susacaktık... Susmak, gözler konuşuyorsa bir anlam taşırsa da, ne demişti Rıza Polat; içsem şaraptan, içmesem ızdıraptan... Ben? Ben içkiden, şundan bundan değil, uğul uğul başdönmesi içinde bir imgeyi aramaktan sarhoşum.... bakar mısınız lütfen! Hayır, hesap için henüz vakit çok erken.... Diyecektim ki... Az önce, bir rüya halinde saçları upuzun bir kadın geçti. O geçince ay gitti, yıldızlar gitti. Ben aklımdan yüze kadar yıldız saydım. Kutup yıldızını buldum, yüzden sonrasını karıştırdım. Ben Kutup yıldızına bakarak geceleri... A, evet.... diyecektim ki.... gitmediğim hiçbir yere gelemem. Bu yüzden bir kentten ötekine kaçıyorum. Biliyor musunuz, aslında..... durun, nasıldı? İşte yine unuttum.... -"En gonca emellerim"- Hay aklınızla yaşayın.... ben olsam nasıl derdim?.... "Bir dul kadın yasında"....

-Bu dünya bana göre değil! Yorgunum, daha fazla gidemem. Beni burda bırakın, bay kaptan.

(Eylül... İzmir'den dönüyorum. Buca Eğitim'in önünde, Konak Meydanı'nda ben seni aradım, polisler aradı. Kimliğimi sordular, cebimdeki çakıltaşlarını gösterdim.)

Mecit Ünal - Ekim 1991

Che'nin 24. ölüm yılı için...

Hasta la Victoria Siempre ya da kurşun dolu küçük sandık

Emirhan Oğuz

Doğaçlama!...

Ölülerin tırnakları uzar mı? Alto saksafonun tuşlarını ağır adımlarla dolaşan lacivert çığlık geceyi *beklenmedik ölüm*'ün rüzgarıyla dolduruyor. *Evenlry.. Alll those born with wings.. song for everyone*..(1) Uzaklarda bir yerde rüzgarın kanatlarından düşen bir şarkı, İstanbul Açıkhava Tiyatrosu'nu dolduran beşbine yakın insanın henüz duyamadığı bir sesi, synthesizer'ın tuşlarına aksak gizli akorlar olarak düşen kan damlalarını duyuyor. Damlalar uzak dağlardaki yıldızlı göğe gerilla müfrezelerinin gölgesini çizmeye başladığında, tenor saksafon yürüyerek yüreğinizin kuytusundaki *söylen*'i uyandıracaktır. *Kim bu ölü tanıyor musun?* (2)

Üç yıl öncesinin o ılık yaz gecesinde Açıkhava'yı dolduran izleyiciler arasındaki çok az sayıda kişi, **Garbarek**'in geceye üflediği hüzünü sarsıcı bir öfkeyle çağıran **Bruninghaus**'un tuşlularındaki o sarmal coşkuyu derinden duyumsayıp tanıyabilmişti. Müzisyenlerin çok değişik iklimlerden taşıyarak getirdikleri müziğin insanı olduğu yere mıhlayan büyüsü birden bozulur gibi olmuş, kitlenin üzerinden bir ürperti dalgası geçmiş, tek tük, tiz ya da tok çığlıklar duyulmaya başlanmıştı. *Arjantinli Kübalıydı. Arjantinli Kübalıydı!* (3)

Böyle bir tarih kesitinde Ernesto Guevara'nın, Che diye başlayarak sadece adından söz etmek bile söz'ün sahibini yükümlendirir. Okurunu da. Bugün geriye dönüp bakıldığında, Che enternasyonal komünizmin bir gerekirlikler ve olanaklar manzumesini sunuyor bize. Bu manzume her şeyden önce bir destan havasında okunmamayı gerektiriyor ve bilinci, bağlılığı, kararlılığı ve göze alışı içeriyor.

Latin Amerika yurttaşı Arjantinli **Ernesto Che Guevara** 9 Ekim 1967 günü, yaralı olarak ele geçirilişinden çok kısa bir süre sonra çavuş Mario Terzan'ın silahından çıkan kurşunlarla öldürüldü. Kır gerillasını geliştirmek için Bolivya'nın dağlık alanlarını odak seçmişti. Sayısı yüzü geçmeyen savaşçıyla sürdürdüğü mücadele yaklaşık altı ay sürecek ve yenilgiyle sonuçlanacaktı. Bu, aynı zamanda, Küba sosyalist hükümetindeki görevinden istifa ederek ortadan kayboluşundan beri Che'nin adı etrafında oluşmuş olan efsanenin bir azizlik halesiyle taçlanmasıydı. Kendisini uluslararası proletarya devrimine adamış ve dünyanın bütün gökleri altında, bütün dağ eteklerinde ve bütün denizlerinin kıyısında yüreğini sığdıracağı bir yurdu olan seçkin enternasyonalistin isteyeceği belki de son şeydi bu azizlik halesi. Ne var ki O'nun yüreğini sığdırdığı bütün tarihsel uzam ve zamanlarda, siyah beresinin alnından dünyaya bakan yıldızı yumruklarının içinde kanatıncaya kadar sıkanlar Che'nin adına yazılmış her dilden şarkıları adımlarının yankısına kattılar. *Che'nin gerillası*, ölümünü izleyen birkaç yıl içinde birçok Latin Amerika ülkesinde yenilgiye uğrayacaktı ama ateş yine de yer yer kıvılcımlar sıçratarak, yer yer için için yanmayı sürdürdü. Şarkılarla!

Kübalı besteci **Carlos Puebla**'nın ünü kendi adını aşmış *Comandante Che Guevara*'sı o ılık yaz gecesi **Jan Garbarek** ve arkadaşlarının çalgılarında ete kemiğe bürünüp uzun uzun çınladığında, yirmi yıl önce *Aziz*'in fotoğraflarını odalarının duvarına asanlardan *bir haylisi* çoktandır Türkiye reklam sektörünün sıra neferleri (!) arasına katılmış bulunuyordu. Azizler çabuk ölür. Oysa Che komünistti ve bir komünistten aziz çıkarmak çok zordur! O'nun yaşamını adadığı değerler sistemi, ne sadece gençlik heyecanlarıyla savunulabilecek kadar hafifti, ne de gömme koltuklarında her köşeye bir devrim kahramanı heykeli dikme projeleri çiziktirirken her türlü ahlaki bozukluğun çürütücü etkisini yukardan aşağıya bütün topluma yayan çıkarcı bürokratlar tarafından temsil edilip yaşatılabilir.

Che "devrim uğruna devrimi terk edip gittiğinde" (4) neleri yapacağını çok iyi bilen bir komünistin iç dinginliğini yaşıyordu. Komünizm yoluna girerken Küba halkının bilincini bir yandan emperyalizmin katı gerçeklerinin, öte yandansa uygulamadaki sosyalizmin gerçeklerinin aydınlattığını belirten Che, "bizim için sosyalizmin, insanın insan tarafından sömürülmesine son verilmesinden başka tanımı yoktur" diyordu. Tutarlı bir ekonomik ve toplumsal dönüşümün yaratılabilmesinin *yeni insan*'ın üretilmesinden geçtiğini düşünüyor, bunun belki de "hiç bir zaman bitirilemeyecek" çok zor bir iş olduğunu biliyor, "toplumun baştan aşağı büyük bir okula" dönüştürülmesi gerektiğini açıklıyordu. Pazar günleri tarla ve fabrikalarda gönüllü işçilik yapması hiç bir biçimde gösteri değildi, "insanların vicdanlarına yeni değerler yüklemek" gerekiyordu, "ahlaki dürtüleri yüksek düzeyde tutabilmek için". Ve devrimin altıncı yılında devrim ateşine "mütevazı katkı"sını sunabilmek amacıyla Küba toprağından ayrıldı Che; belki tıpkı 1956 Ekim'inde kendisini seksenaltı yoldaşıyla birlikte geleceğin özgürlük adasının kıyılarına taşıyan *Granma* adlı yata benzeyen bir tekneyle. "En acil görevler yerel düzeyde başarıldıktan sonra devrimci şevkini kaybeder ve proletarya enternasyonalizmini unutursa, devrimin kendisi bir güç olmaktan çıkar ve rahatlatıcı bir uyuşukluğa dönüşür. Bu ise, o zaman yeniden güçlenecek olan uzlaşılmaz düşmanlarımız emperyalistlerce kullanılabilir."

Che, kişiliği ve trajik ölümüyle dünya devrimci hareketinde büyük etkiler yaratmış, anısına çok sayıda şiir, yazı, şarkı yazılmıştı. 1983'de Nazım Hikmet'in şiirlerinden yaptığı bestelerin yayımlanmasından kısa bir süre sonra kanserden ölen ünlü Yunanlı devrimci besteci Manos Loizos'un şarkısı da bunlardan biriydi.

*Che'nin gerillası*ndan bu yana köprülerin altından çok sular aktı. Emperyalizmle detant pazarlığı içinde uluslararası devrimci hareketin militan ivmesini törpülemeyi iş edinmiş *reel sosyalist* bürokratlar bugün emperyalist tekelciler önünde her türlü şaklabanlığı yapan serbest piyasacı kapitalist tosuncuklar haline geldiler. Küba'daki halk demokrasisini daha doğuşunda boğmak için *Playa Giron*'a aşağılık kafatası avcıları gönderen ABD'nin adıyla özdeşleşmiş *Batılı Demokrasi*, insanlığın geleceğinin güvencesi olarak yutturulmaya çalışılıyor. Bir zamanlar eşit, özgür, sömürüsüz bir toplum düşüyle yola çıkmış olan eski sosyalistlerin (hatta hala sosyalist(!)lerin) parlamenter seçim riyakarlığına paket reklam programları üretebildikleri bir tarih kesidi yaşanıyor. Karşı devrim fırtınası emperyalist medyanın ikiyüzlü iğrenç bombardımanı desteğinde bütün etik değerleri çiğneyerek sürüyor. İnsanlığın geleceğinin biricik güvencesi olan komünizmin tarihsel kişilik ve değerleri, sicilli faşistinden yılışık liberaline, eski hızlı sosyalist(!)inden yeni sosyal demokratına kadar her renkten gericinin galiz küfürnamelerine konu oluyor. Değersiz yaratıklar kendi kişilik erozyonlarını insanlık için kutsal olan ne varsa ona saldırarak silikleştirmeye, her şeyi kendilerine benzetmeye çalışıyorlar. O değerleri savunma direşkenliği gösterebilenleri *son dinazorlar* olarak alaya alma imtiyazını bayağı bir laubalilikle kendilerinde bu-

CHE

Bir fotoğrafın geldi bize de
bir fotoğrafın uzaklardan
öğrencilerin yakalarında taşıdığı
polisin yırttığı fotoğraflar gibi
bizim yüreğimize astığımız
fotoğraflar gibi

Che Che Guevara

Pencereyi kapat sürgüle kapıları
postallı devriyeye komut verildi
ve o gölgeleri tarıyor her gece
seni soruyorlar, bakarken
evimizin penceresine

Che Che Guevara

Nice gülü yaktı kar
ah bu bahar
yine gözyaşı
içimde

MANOS LOİZOS

labiliyorlar.

Böyle bir tarih kesidinde Ernesto Guevara'nın, Che diye başlayarak sadece adından söz etmek bile *söz*'ün sahibini yükümlendirir. Okurunu da. Bugün geriye dönüp bakıldığında, Che enternasyonal komünizmin bir gerekirlikler ve olanaklar manzumesini sunuyor bize. Bu manzume her şeyden önce bir destan havasında okunmamayı gerektiriyor ve bilinci, bağlılığı, kararlılığı ve göze alışı içeriyor. O'nun ölümü ardından kendisini Avrupa'nın yalan barışı ve refahı içinde paralize olmuş hissettiğini dile getiren İtalo Calvino, Che'yi "devrimle ve dünyanın geleceğiyle ilgili her şeyin nihai ciddiliğini hatırlatan bir sesleniş" olarak gördüğünü yazmıştı: "Bir düşünceyi ve bir yaşam biçimini sonuna kadar götürmek için gereken cesaret ve tutarlılık adına, önce kendimize karşı alçakgönüllü ve içten olalım, Che düsturunun ne anlama geldiğini -bunun sadece toplumun değil, kendimizden başlamak üzere insan doğasının da toptan dönüşümünü gerektirdiğini- bilelim ve bizi bu bilgiyi pratiğe geçirmekten neyin alıkoyduğunu keşfedelim." (5)

Moncada Kışlası baskınına katılanlardan bir grup... Che'nin gerillasından bu yana köprülerin altından çok sular aktı. Emperyalizmle detant pazarlığı içinde uluslararası devrimci hareketin militan ivmesini törpülemeyi iş edinmiş reel sosyalist bürokratlar bugün emperyalist tekelciler önünde her türlü şaklabanlığı yapan serbest piyasacı kapitalist tosuncuklar haline geldiler. Küba'daki halk demokrasisini daha doğuşunda boğmak için Playa Giron'a aşağılık kafatası avcıları gönderen ABD'nin adıyla özdeşleşmiş Batılı Demokrasi, insanlığın geleceğinin güvencesi olarak yutturulmaya çalışılıyor.

9 Ekim 1967'de *Santa Cruz* yakınlarında öldürülen *Bolivyalı gerilla Ramon*'un cesedi askeri bir helikoptere bağlanarak *Vallegrande* kasabasına götürüldü ve basına gösterildi. Bir süre sonra cesedi teşhis etmek için Bolivya'dan gelen kardeşine cesedin yakıldığı söylendi. Küller bilinmeyen bir yere savrulup atılmıştı.

Bolivyalı gerilla savaşçısı *Ramon* onbir yıl önce seksenaltı yoldaşıyla birlikte çıktığı Küba kıyılarındaki silahlı çatışmadan bir süre sonra not defterine şunları yazmıştı: "Önümde ilaç dolu bir çanta ile kurşun dolu küçük bir sandık vardı. İkisini birden taşımak olanaksızdı; kararımı o anda verdim, çantayı bıraktım: küçük sandığı taşıyacaktım!"

O bir tercihti. Bilinç!

Sadece devrimin şehitler panteonunda yatan bir kahraman değil. Adının "ilham verici 'güzel' bir masala dönüşmesine izin vermemeliyiz." (6) Emperyalistlerin *Doktor Ramon*'un kimliğinde bir efsaneyi yok etmek istediklerini biliyoruz. Ama "efsaneler kurşun geçirmiyor!"(7) ❑

Dipnotlar
1. Jan Garbarek'in şarkıları.
2. Nicolas Guillen'in "Bolivyalı Küçük Asker" şiirinden dizeler.
3. David Caute. Che'nin ardından. Kıyı Yay, İst 1987.
4. İtalo Calvino. Agy.
5. Susan Sontag. Agy.
6. Graham Greene. Agy.

Umberto Eco:

Yazıyı iyi imajı kötü görmeyi reddediyorum

Avrupa'da hem bilim, hem roman ve medya dünyasıyla uğraşarak yeni bir ekol yaratan Umberto Eco'nun "Gülün Adı" adlı romanı Türkçe'ye de çevrildi, ancak daha karmaşık olan "Foucault'nun Sarkaç"ı henüz yayınlanmadı. Eco, bir yandan üniversitede ders veriyor, romanlar tasarlıyor, diğer yandan da ilgilendiği konularda gazetelere yazı yazıyor. Kendisi ile Nouvel Observateur Dergisi'nde yapılmış bu görüşmeyi dilimize Sedef Öztürk çevirdi.

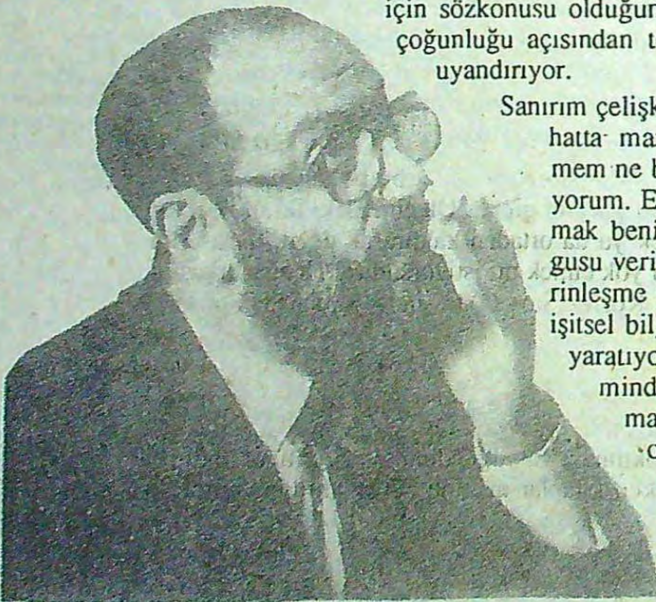
Medyaların ilginizi çeken konulardaki olguları hep 20 yıl geriden izlediğinden şikayetçisiniz. Yazı-imaj rekabeti de bu kurala uyuyor mu?

Hayır, aksine. Kanıtı da sizin sorunuzda. Yazılı metnin görsel-işitsel metin karşısında savaşı kaybedip etmediği sorusunu tam da yazılı metin tarihteki en kesin zaferini kazandığı sırada soruyorsunuz. Bu zafer bilgisayar sayesinde kazanıldı: Bilgisayar imajla olan ilişkileri alt üst eder, çünkü televizyon ekranından farklı olarak sözcükler vardır ekranında. Bence bir mutasyon yaşanıyor. Ve bunu şöyle özetlemek mümkün: Bugün her büro çalışanı küçük bir ekranda olağanüstü bir hızla bilgi okuma fırsatına sahip. Nasıl eski piramid ya da barok kilise uygarlıkları imaja dayalı idiyse, bilgisayar da bir alfabe uygarlığı. Dolayısıyla gündeme gelen soruların düzeyi farklı. Örneğin bilgisayarla okuma-yazma öğrenme kitaptan öğrenmeyi özendiriyor mu? Hız, bilgi özümseme biçimimizi nasıl etkiliyor? Yazılı metinlerin bolluğu nevrotik fotokopi yayılması, fakslar aracılığıyla yayılan yasal samizdat'ların hayatımızı altüst etmesi. Tüm bunlar örneğin, yüzyıllarca çekilen açlıktan sonra başlayan aşırı beslenme furyası gibi yeni hastalıklara yol açıyor mu?

Görsel olanla, yazılı olan arasında bir savaştan söz etmek aşılmış bir tartışma. Tersine ikisi arasında son derece güçlü bir etkileşim var. Benetton reklamcıları bunu iyi kavradılar. Tamamen yazılı basına güvendiler ve beş kuruş ödemeden reklamlarını yaptırdılar.

Sinema, TV, reklam gibi imaj tüketimi ile yazı tüketiminin aynı anda artmasını nasıl açıklıyorsunuz?

Teknolojik bir açıklama yapılabilir: Farklı tüketicileri baştan çıkaran yeni aletler sözkonusu. Ama bu farklı aletlere ulaşabilenler genellikle aynı insanlar. İmaj aracılığıyla bilgi edinmenin yazılı bilgiye ulaşma yolunda engel teşkil etmesinin, sadece riskli özneler için sözkonusu olduğunu düşünüyorum. Normal öznelerin çoğunluğu açısından tersine yazılı metne yönelik merak uyandırıyor.

Sanırım çelişkili iki güdülenme var. Biri çocukça hatta marazi "tekrar" ihtiyacı. TV'den bilmem ne beyin pencereden düştüğünü öğreniyorum. Ertesi gün aynı haberi gazetede okumak beni rahatlatıyor, kendime güven duygusu veriyor. Törenler ve ritmler. Diğeri derinleşme ve düşünme ihtiyacı, çünkü görsel-işitsel bilgi insanda bir tatminsizlik duygusu yaratıyor. Boşuna değil tarihin hiçbir döneminde bu kadar dergi, kitap ve insan olması kitapçılarda. Görsel olanla yazılı olan arasında bir savaştan sözetmek tekrar ediyorum, tamamen aşılmış bir tartışma bence. Tersine ikisi arasındaki son derece güçlü ve devamlı sinerjiyi (Benetton reklamcıları bunu iyi kavradılar)

tahlil etmek gerekli.

Hangi reklamı kastediyorsunuz?

Benetton reklamında kanlar içinde gösterilen yeni doğmuş çocuk, reklam tarihinde bir kilometre taşıdır. Yalnızca ve yalnızca yazılı basın bu şok edici imaj üzerine, ona psikanalitik veya toplumsal bir boyut katarak sayfalarca döktürmüş ve kamuoyu tarafından asimile edilmesini mümkün kılmıştır. Reklamcılar da bunu istiyordu: O reklamcılar ki, hep yeni teknikler peşindedirler ve kulakları çevrelerindeki dünyaya dönüktür. Daha baştan Benetton'un reklam yaptığı ülkelerde çok kısa süre duvarda kalacak bir imajı pazarladıklarının bal gibi farkındaydılar. Tamamen yazılı basına, gazetelere güvendiler ve böylece beş kuruş para ödemeden reklamlarını yaptılar. Ne başarı!

Yazı ile imaj arasındaki sinerji uygarlığımız için iyi mi, kötü mü?

Baştan açıklığa kavuşturalım: Sahte aydınların yazıyı iyi, imajı kötü, yazıyı kültür, imajı boşluk gibi göstermeye çalışan tutumunu reddediyorum. İmajın örneğin Vinci ya da Rafael'de has yeri tuttuğunu ve bize sözcüklerin söyleyemediği şeyler söyleyebildiğini unutmayalım. Ki bugün yayıncılığın kendisi imajı yaymada bir araç haline geldi. Haftalık dergiler bile Van Gogh fasikülleri dağıtıyor.

Bu sinerjide beni ilgilendiren insan türünün hafızasına nasıl kaydolduğu. Başlangıçta insanlar geçmiş deneyleri sözlü gelenekle yaşattılar. Sonra yazı ortaya çıktı ve matbaa bu alanın devrimci yanını geliştirdi. Matbaa ile birlikte söylemin zamansal çizgiselliğinden uzamsal çizgiselliğine yani eski bilgilere istendiği an sürekli olarak ve yeniden ulaşabilme dönemine geçildi. Yeniden ulaşım işlemi sekansiyeldir. Yani kitabın sayfalarını karıştırırken C'den B'ye geçilir ama aynı anda C'den B'ye ve B'den A'ya geçilemez. Sonra 20. yüzyıl, sinema ve televizyon geldi. Ne oldu? Bu uygarlık bizi matbaa öncesi duruma götürdü yeniden. İmaj ve söz yanyana ve içiçe varoluyor. Yüzyılın sonunda da bu sefer bilgisayar gelip herşeyi alt üst etti. Hem alfabetik, hem de sekansiyel bir uygarlık kuruldu. Dahası var. Hiper-metin denen şey ekranda aynı anda diskin farklı bölümlerinden gelen farklı bilgileri aynı anda görmemize olanak veriyor. Elinizde öyle bir kitap var ki, 13. ve 17. bölümlerini aynı anda okuyabiliyorsunuz ve gözünüzün önünde tutabiliyorsunuz.

Bu yeni kültürel veriye insan nasıl tepki gösterecek?

Kavramsal olanla sezgisel olanı bağdaştıran bu yeni tip bilgiyle başa çıkacak esnekliği göstererek. Muhtemelen bunun için, şimdi yaptığımız gibi beynimizin bir yanını öne çıkarmak yerine her iki tarafını birden kullanma ihtiyacı duyacağız.

Bunlar baş döndürücü düşünceler... Bu kadar bilgiyle ne yapacağız?

Gerçekten de aşırı bolluk tehlikesi var ve yazılı metinler bu bolluğa katkıda bulunuyor. Bir trajedi bu. Fazla bilgi tıpkı gürültü gibi.... Ülkemizdeki iktidar da bunun farkında. Sansür artık engelleyerek ya da ortadan kaldırarak değil, fazla bilgi yayarak yapılıyor. Bir haberin değerini yok etmek mi istiyorsunuz? Hemen arkasından başka bir haber geçirmek yeterli. Körfez Savaşı sırasında yapılanlar örnektir. Ama başka alanlardan başka örnekler de verilebilir. İnsanlığın tüm hafızası bilgisayara yüklendiğinde ne olacak? 20 kalemlik bir bibliyografya yararlıdır çünkü hiç olmazsa üç başlığı aklınızda tutabilir ve okuyabilirsiniz. Peki tek bir bilgisayar tuşuna basarak elde edilen 10 bin kalemlik bir bibliyografyayı ne yaparsınız? Çöp kutusuna atarsınız. Aynı şekilde fotokopi de okumayı ve bilgi edinmeyi köreltiyor, öldürüyor. Eskiden kitaplığa gider ilgimi çeken kitaplar üzerine notlar alırdım, şimdi bu bilgi dağarcığının fotokopisini çekip eve götürmekten o kadar büyük haz alıyorum ki. Çünkü kolay. Birçoğunun kapağını da açmıyorum. Dolayısıyla tüm sorun bu aşırı bilgiyi süzmek ve bunu hemen yapmak. Çünkü artık bu süzme işlemini yapmak için eskiden sahip olduğumuz düşünme süresine sahip değiliz.

Bunu yapmak için insan üstü olmak lazım!

Evet ama üst insan mümkün olmadığından bu aşırı bolluk durumuyla bir uzlaşmaya varmak gerek. Bize gerekli olmayanı elemek için muhtemelen araba kullanırken yaptığımız türden otomatizmler geliştireceğiz. Bireysel sorumluluğumuz da aynı türden olacak.

Bilgi ve hafızanın deposu kitaplara dönelim. Kitaplarla yaşayan biri olarak kitapların geleceği için endişeleniyor musunuz?

Bir saptama: Atılmak için yapılmış Swatch saatlerinin kolleksiyonunu yapan ama saklanması gereken kitapları olan bir toplumda yaşıyoruz. Ama en önemli sorun bu değil. Daha beteri aşırı üretim ve yığılma nedeniyle kitapların kendi kendini yoketmesi. Beni çok rahatsız eden bir konu da kitapların edebiyete intikali sorunu. 19. yüzyıldan itibaren selüloz kağıda basılmış kitapların yok olacağı düşüncesi beni mahvediyor. Çünkü çok kolay yokolabiliyorlar. Bir kitabın ortalama ömrü 65 yıl. 50'li yıllardan kalma bir Gillimard yayınını elime aldığımda her an kırılabilecek bir şey tutuyormuşum gibi geliyor. Ben tüm kitaplarıma not alırım, benim hafızam da, bu.

Bir uygarlık seçimiyle karşı karşıyayız. Fransa Milli Kitaplığı tüm kitap koruma metodlarını inceliyor ve bir servet harcıyor bu iş için. Kuşkusuz mikrofilm ve elektronik kayıt mümkün. Ama Mısır stilini hatırlatan ve sadece bazı teknisyenlerin ulaşma kodlarını bildiği bu mezara gömerek koruma tarzı tatmin edeci değil.

Bilgisayarda yazıyorsunuz yazılarınızı. Dolmakalemden vaz mı geçtiniz?

Hiç de değil. Her ikisini de kullanıyorum. Ruh halime ve bağlama göre. Tren veya otel odasındaki ihtiyaçla büromda oturduğum zamanki aynı değil. Bazı kişiler elyazısının yavaşlığından düşünce kadar hızlı ilerlemediğinden yakınıyorlar. Bazıları klavyeyi yeğliyor. Çünkü kelimeleri içlerinden atmak ihtiyacı duyuyorlar.

Bilgisayar yazma eyleminde neyi değiştiriyor?

Çok şeyi. Bir kere yazınızda eski yazınızdan parçalar kullanma olanağı, (eskiden notlar fişler kullanılırdı) paragrafların yerini değiştirme, yani dilde metinler arası bir ilişki kurma olanağı veriyor. Ki bu çağdaş felsefi düşüncenin ve edebiyatın temelinde yatan bir süreçtir.

Sonra yazının tarihinde ilk kez düşündüğümüz kadar hızlı yazabiliyoruz. Hataları umursamadan. Bu örneğin rüyaların kaydedilebilmesi kadar önemli bir değişim. Psikanaliz altüst olurdu böyle birşey mümkün olsa! Bilgisayarla bir konudaki düşüncelerimizi ekrana aynı anda kaydediyorsunuz. Gerçeküstücülerin otomatik yazı hayalleri nihayet gerçekleşmiş oldu. Peki ne oluyor? Kendi ham düşüncenizle karşı karşıya kalıyorsunuz. Bilgisayar kalemle kağıdın, sizinle sizin arasına çektiği perdeyi tuzla buz ediyor. Bu anlamda bir tinselliği olduğunu söyleyebiliriz.. Yani benim bilgisayarım fransizken eğitimden geçmiş kulunuzda katolik tinselliğini yeniden canlandırıyor. Kuşkusuz bu metin bir delinin içsel monoloğu gibi görünüyor. Ve ikinci aşama: Rasyonel denetim ve yeniden kurma. Bilgisayar işte bu sürecin sonsuz tekrarını olanaklı kılıyor. Dolayısıyla ham ve vahşi düşüncemle uygar düşüncem arasında bir mücadele yaşıyorum. Ve hangisine ayrıcalık tanıyacağıma karar verecek olan benim. Ürünüm üzerinde tam akli denetimim var.

Bilgisayarınızdan bir uyuşturucudan sözeder gibi sözediyorsunuz.

Bilgisayar kendi kendini tatmine yönelik bir araç. O kadar hayranlık uyandırıyor ki bazen sırf makinayı kullanmak için yazıyorum. Bu görüşmeyi istemek için beni aradığınızda ilk tepkim size bir makale önermekti. Böylece makinada yazabilecektim. Ama artık kendimi disiplin altına alıyorum. Rejim yapıyorum yani. Mesela 15 gün bilgisayar kullanmadan durmak, arkadaşlarımla bilgisiyardaki son buluşlarımdan konuşmamak gibi kararlar alıyorum. Hatta ara sıra kırdaki evime kaçıyorum baştan çıkmamak için.

Bilgisayarın dil açısından indirgeyici bir rol oynadığı söyleniyor. Ne dersiniz?

Benim deneyimim ters yönde. Hemen başvurabileceğiniz bir sözlüğü olan bir bilgisayarın tersine aşırı geniş sözcük dağarcığı sunma tehlikesi taşıdığını düşünüyorum. Sistematik bir biçimde eş anlamlı sözcük arama peşine düşürüyor insanı. Ayrıca cümlenin yapısını zenginleştiriyor ❑

Arzularımızın bilinci özgürlük müdür?...

Doors: Çoktan uçmuş olanlar için

Metin Demir

91 yılı müzik ve sinema alanında DOORS ve J. Morrison'un yakıcı bir biçimde gündeme girmesiyle 68'li yılların ve Rock müziğin yeniden tartışılmasına neden oldu. Eleştirel ve olumlayan yaklaşımların ötesinde DOORS'un bir endüstri haline geldiği reddedilemez bir gerçeklik. Çok farklı bir düşünsel iklimin ürünü olan DOORS'un, Madonna, M. Jackson gibi idolleri olan kitleler tarafından kabul görmesi de hayli şaşırtıcı. 68'in müziği ve vazettikleri bugün yeniden keşfediliyor demek inandırıcılıktan uzak bir yaklaşım. Bugün yapılan yeniden keşfetmekten çok, gerçekliğin çarpıtılarak yeniden sunulması.

"Yanlış hayat doğru yaşanamaz"

Her kültürel olgu gibi Rock müzik de belirli toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişim ve değişimlere bağlı olarak ortaya çıkmış ve kendi iç evrimini yaşamıştır.

91 yılı resmi olarak Mozart yılı ilan edildi. Kitle iletişim dünyasında ise "The Doors" yılı oldu. Nostalji kaygısıyla sinema salonlarına giden 68'liler için film yavan bir hatırlatmadan öte anlam taşımadı.

I. Savaş sonrası Hemingway, Faulkner, Cummings, Fitzgerald gibi edebiyatçıların içinde yer aldığı ve kendini "Yitik Kuşak" olarak adlandıran bir edebiyat akımı doğar. Savaşın kıyıcılığına ve insan yaşamını bir şarapnel parçasına indirgeyen değersizleştirici etkisine tanık olan bu kuşağın ruh hali "kayıtsızlık ve boşvermişlik" duygularıyla örülmüştü. Nihilist ve non-konformist eğilimler bu dönemin tüm sanat ve kültür ürünlerine kaçınılmaz olarak yansıdı.

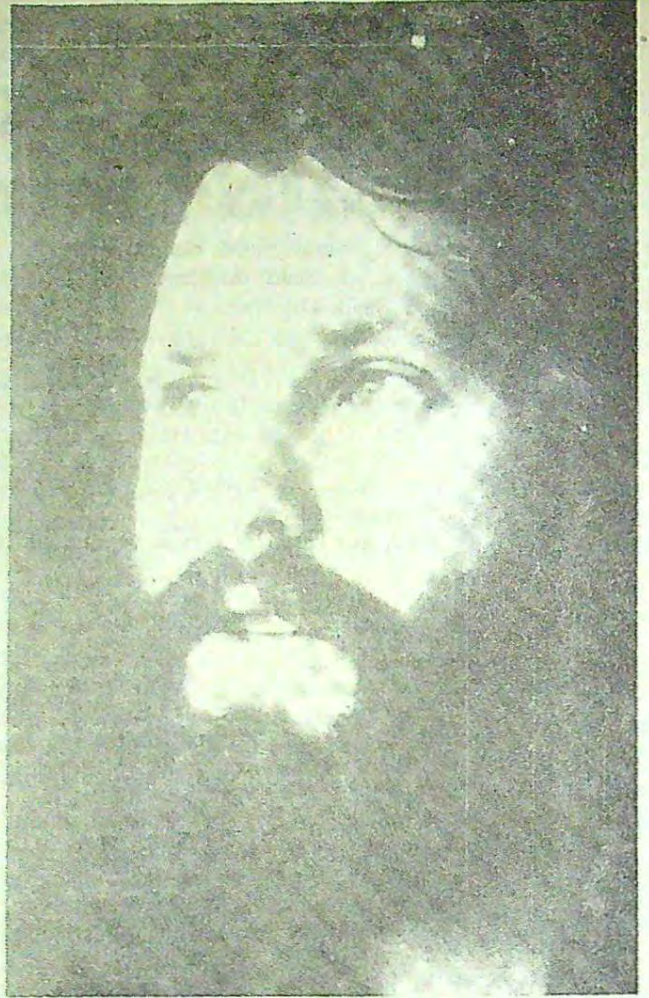
II. Savaş sonrasının yılgınlık ortamı da yeni yaşam felsefelerine ve sanat akımlarına kaynaklık eder. Bu akımlar da "Yitik Kuşak" gibi kayıtsızlık ve karamsarlık duygularıyla motive olmalarına karşın, Kore ve Küba kriziyle birlikte kendini daha yakıcı bir biçimde hissettiren nükleer tehlike nedeniyle asıl olarak "korku ve endişe" duyguları ön plana çıkmıştı. Artık salt sistemin dışında yaşama düşüncesi insanları tatmin etmiyordu. Çünkü nükleer savaşın etkilerinden bu biçimde kurtulmak düşüncesi gerçeklikle bağdaşan argümanlar ileri süremiyordu. Bu anlamda kayıtsızlık yerini yavaş yavaş " başkaldırıya" bırakmaya başladı. Kuşkusuz içinden çıktığı ruh halinin belirleyici özellikleriyle malul olan bir başkaldırıydı bu... İşte J. Morrison, J.Lennon, J. Hendrix, J. Joplin bu korku ve endişe ortamında büyüyüp olgunlaştılar. Yanlış hayatı doğru yaşayamayacaklarına inanarak.

"Dünyayı istiyoruz, hemen şimdi istiyoruz. Onların silahları var, ama biz çoğunluğuz. "

68 başkaldırısında en çok haykırılan bu dizelerin, 1944 doğumlu Jim Morrison'a ait olması çok doğaldı. Jim de kendi kuşağının diğer fertleri gibi savaş sonrasının "korku ve endişe" yüklü ortamında soluk almıştı. Ve bu kuşak artık "geleceklerini" kendi ellerine almak istiyordu. Diğer bir ifadeyle "özgürleşmek" istiyorlardı. J.Morrison gerçek bir özgürleşmenin elde edilmesi için "dünyanın algılanması" gerektiğine inanıyordu. Ve DOORS'un kurulma teklifini Jim şu sözlerle ifade eder; **"DOORS. Bilinenle bilinmeyen arasındaki kapı ve ben bu kapı olmak istiyorum."**

J. Morrison'un bu düşünceye saplanmasının ardında, beslenmiş olduğu entellektüel iklimin de en az yetiştiği ortam kadar etkisi olmuştu. Tüm Beat kuşağının en önemli düşünsel malzemesini oluşturan Jack Kerouac'ın kitaplarıyla başlayan birikim süreci Baudelaire, Rimbaud, Nietzsche, Ginsberg ile olgunlaşmıştı. Ve bu olgunluk noktasında Morrison'un en önemli sorunsalı " Ölüm " karşısında takınılacak tutuma göre şekillenmeye başlar. "Yalnızca bir kere ölüyorsun ve ben de bu fırsatı kaçırmak istemem" sözlerinde ifadesini bulan ölüm endeksli " yaşam felsefesi " aslında özgürleşme talebiyle iç içe geçmişti Morrison açısından. Ben Tanrıyım diyordu. Bu sözleri kullandığında Morrison, kendisini bütünüyle "egemen kültür ve ahlak" anlayışının dışına çıkmış ve bu anlamda geleceğini ve yaşadığı anı kendi elleri-

ne almış hissediyordu. Bir tek ölüm onun inisiyatifi dışında Tanrının belirleyiciliğindeydi. Morrison gerçek bir özgürleşmeyi sağlayabilmek için Tanrıya ait olan "ölüm hakkına" da sahip olma isteğiyle yeni düşünsel arayışlara yönelir. Ölüme yönelmek Morrison için artık en büyük otorite olan Tanrıya karşı "başkaldırmak" ve yeniden varolmak anlamına gelmektedir.

"Son, benim en güzel dostum"

Morrison dört yaşındayken, ölümünü izlediği bir Pueblo kızılderilisinin ruhunun kendi bedeninde tekrar yaşama döndüğüne inanmaktaydı. "Kızılderililer saçılmış kanlı günbatımının yoluna hayaletler doluşur küçük çocuğun kırılgan, narin zihnine". Bu anlamda ölümü elde etme düşüncesine geçiş onun için zor bir süreç değildi. Ve bu isteğine 27 yaşında Paris'de ulaştı. Paris belki de ölümü elde etmenin en uygun mekanıydı. Varoluşcu düşüncenin düşünsel merkezi olan Paris, ölüm yoluyla hiçlikten varlığa geçileceğine inananların, bu eylemliliği yaşadıkları bir şehirdi. Kuşkusuz ölüme ulaşmak J.Morrison'u özgürleştirmedi ama idolleştirdi... Oysa 68 eylemliliğine katılanlar gibi Morrison da idollere ve bu idoller yoluyla yaratılan mistifikasyona karşı "algıların kapılarını" açma düşüncesiyle yola çıkmışu. Ne var ki hem 68 düşüncesi ve eylemliliğinin hem de Morrison ve DOORS müziğinin vardığı durak çıkış noktalarının tam da tersi bir konumlanışa vardı. Bu durak bitmiş bir sürecin "egemen ideolojinin kitle iletişim araçları" yoluyla bilinçlerde yeniden üretilmesiyle gerçekleşti.

"Duyunun arayışında 'verilenle' yetiniyoruz. Dağın eteklerinde danseden çılgın bedenlerden, karanlığın içinde bakan bir çift göze dönüştürülüyor.

Oliver Stone "yeniden üretme" sürecinin en önde gelen ustalarından olduğunu daha önceki filmleriyle ispatlamış bir yönetmen. Platoon ve Doğum Günü 4 Temmuz filmleriyle Vietnam olgusunu "evcilleştirmeyi" becermiş ve Oscar ödülüne layık görülmüştü. DOORS ve Jim Morrison açısından da durum çok farklı değil. Ölüme endeksli bir yaşamı seçen Morrison'u , bugünün "sağlıklı yaşam" endeksli gençliğine kabul ettirebilmek oldukça zor bir "zenaat" olsa gerek. Dahası aile kurumunun baskıcı ve kısıtlayıcı etkilerine karşı çıkmak için soyadını Morrisson (Moris oğlu) dan, bir s harfini çıkartarak Morrison'a çeviren J. Morrison ile "kutsal aile" ideolojisiyle yetişen yeni kuşağı ortak bir paydada buluşturma becerisini hiç de küçümsememek gerek.

Tüketim toplumunun nesneleştirdiği insan tipinin inkarı olarak kendini ve müziğini biçimlendiren J. Morrison'un bugünün piyasa ideolojisiyle tüketilmesi, yanlış hayatın yanlış yaşanması değil midir?

"Otoriteye başkaldırı küçüklükten beri ilgimi çekmiştir. Otoriteyi kabullenirsen onun bir parçası olursun. Otoriteyi ve kurulu düzeni yıkmakla ilgili tüm fikirler hoşuma gider; başkaldırı, kaos ve hiçbir anlamı yokmuş gibi görünen olaylar..." sözcüklerini hiç durmadan yineleyen J. Morrison ile O. Stone'un yarattığı ve bugünün insanının " tüketüği" J. Morrison acaba aynı kişi midir...! Bir film seansı sonrasında sırtındaki M.Jackson tişörtünü atıp J. Morrison tişörtünü giyen insan "tipine" verilecek yanıtı 68'liler yıllar önce vermişlerdi. "Bok yiyin; milyonlarca sinek yanılıyor olamaz"...

Psyhcedelic Rock'un epik tarzda sinemalaştırılması, Val Kilmer'in çarpıcı ve gerçeğe yakın oyunculuğu, 30 DOORS şarkısıyla bezenmiş video klip tadını aşan sinemasal sunuşu bir yana , THE DOORS filminin ardından 68 sloganlarının bugünün dünyası için hala "ileri" bir tavrı sergiliyor olduğunu düşünerek, hüzünlenmemek mümkün mü...! ❑

Lyon için Trabzon ne duş ne jakuzi

Zamanla ilgili problemler

Hasan Necip

Galatasaray, Stahl'ı elemişti elemesine ama bu, bedeli bir hayli ağır bir "Pirüs zaferi"ydi. Stahl'ı düşünmek dahi yordu Galatasaray'ı. O hızla, gitti önce Fener'e sonra Banik Ostrava'ya tosladı. Galatasaray'a kur'ada hep kasaba takımlarının çıktığını sanmak safdillik olur. Eisenhüttenstadt'ın adının, Almanya'ların birleşmesiyle duyulduğu doğrudur. Ancak Ostrava'nın, eh öyle nüfusu yarım milyondan pek de az olmayan, hatırı sayılır bir demir-çelik sanayii merkezi oluşturduğunu anımsatalım.

Buna karşılık, Fenerbahçe, hep "yorgun" takımlara oynuyor. "Stahl gazisi" ezeli rakibini yenmek yetmiyormuş gibi, Lyon'da geçekten görkemli bir zafer elde eden Trabzon'un da hesabını gördü. Yani, Galatasaray'ın ve Trabzon'un Avrupa'larda dolanan beyninde Fener'e yer kalmamıştı anlaşılan.

Şimdi spor basınının ağzında yeni bir çiklet var: "Artık dışarda da rakiplerle boy ölçüşüyoruz". Bizde Cumhuriyet'le birlikte bir "geçmişi unutma" modası egemen. Mazisiyle övünmek ayıp. Milletin herşeyiyle, özellikle parasıyla çok övündüğü bir devirde mazisiyle övünmek niye ayıp olsun sorarım. Övünmek elbet aslında pek parlak birşey değildir ama, çifte standartlar uygulanmasın. Boy ölçüşüyoruz dedikleri, iki mağlubiyet, nihayet. Beşiktaş'ın PSV ile Hollanda'da oynadığı başabaş oyun ve keza Wembley'de İngilizleri bir hayli yormamız. Eee, İzmir'de de analarını ağlattıydık zaten, bendeniz bunu o gün Londra'da heriflerin yorumcularının ağzından dinledim, onlar da şaşırmışlardı nasıl Türkler kazanamadı diye. İnsanın TV ekranının içine girip "Boşuna aramayın, hıyarız da ondan" diyesi geliyordu. Aslında onların da fevkalade hıyar tarafları vardır, ama iş pragmatizme gelince değillerdir o kadar. Türk mistisizmini nasıl anlasınlar. Mağlubiyetle yetinen bir biz vardık o gün. Nisan ayı sonuydu.

Birinci dersimiz, yakın geçmişi de unutuyoruz, bırakın maziyi falan. İkincisi, bırakınız kendi geçmişimizi, adamların da geçmişini unutuyoruz.

Türkolog Jean-Paul Roux, Türk kavimlerinin bilinen meziyetlerinin yanısıra, bir de "arşivcilik" niteliğinin varlığını savunuyordu. Hani? Tabii, bilinen meziyetlerimiz derken, bilinen hatalarımız yok demek değil. Bizim belki bilmediğimiz...Bilinen, sadece...

Mesela Banik Ostrava niçin küçük görüldü? Bir Çek ekolünün tarihselliği, Dr. Venglos'un daha geçen yıl İtalyan çizmesine sürdüğü ekip ne denli çabuk unutuldu. Niçin iki yıl önce Galatasaray, Neuchatel ve Monaco'yu yeneriz dedi ve yendi de, Steau'yu yenemem dedi ve yenildi? Bunlar, birer giz. Kendi anlayamadığımız mistisizmimizi, İngilizler nasıl anlasın? "Bize malum" olduğunu...

Malum olmaktan söz açılmışken, Latin atasözünün formüle ettiği gibi, hata insanidir okey de tekerrürü şeytanidir. Yazarların koyamadığı teşhisi nihayet tribünler koydu ve Ostrava maçı artık iyice tavsamışken resmiyeti falan bir yana bırakıp Alp Yalman'ı istifaya çağırdılar. O anda, basın tribünü, hala biçare Selçuk'la uğraşıyordu. İnönü stadını havai fişeklerle bir Ömer Uluç tablosuna dönüştürmüş seyirci, Tanju'yu kaçıran, Kosecki'yi şımartan, illaki kulübü borçsuz devredeceğim diyerekten kendini İngiltere'de sanan, bu uğurda hakkı olan üçüncü yabancıyı bile transfer etmeyen (günah keçisi gibi adam...), başkanı affetmedi. Ahbabımız Ergun Gürsoy, Tanju'nun Fener'e gittiği gün, hüsranını her zamanki renkli lisanıyla adamın bilmemneresiyle (!) gol attığını dile getirerek ifade ediyordu. Ne var ki, Ergun için de, Yalman aleyhinde başlayıp ister istemez kendi lehine dönüşen seyirci tezahüratı o gün bir Pirüs zaferi oldu.

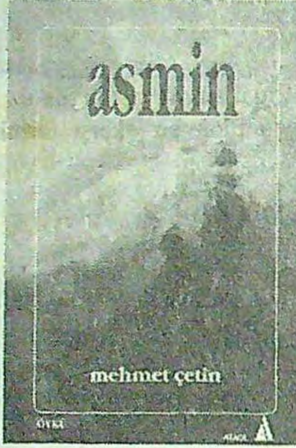
Spor yazarları, Eindhoven'in geçmişine kapıldıkları gibi, Ostrava'nın bugününe takıldılar. "Zaman"a ilişkin bir problemleri var galiba. Oysa, uygarlığın bir tanımı da, zamanı kullanabilme yetisiymiş. PSV'nin büyüttükleri kadar olmadığını, "Demokrat" dergisinden ve maçtan sonra anlayabildiler. Ahlarıyla vahları, zaten Hollanda'lıların yine aynı sahada Anderlecht'e takılmasıyla doğrulandı.

Lyon maçından sonra, Fransız gazetelerini karıştırdığımızda, ne "Le Figaro"da, ne de "Liberation"da, mucize, sürpriz, şok ya da soğuk duş, yok bilmem sauna, jakuzi gibi lafları rastlamadık. Allahtan, bizim unuttuğumuz bir geçmişe onlar sahip çıkıyorlar. Ve ölçüleri, sadece Bordeaux'nun ve Monaco'nun kupalardan elenmesi değildir mutlak.

De Gaulle'ün hazzetmediği Sartre için "Fransa'nın bir anıtıdır" dediği yerde, bir Nazım'la reklamını yapmasını beceremeyen bir ülkenin zaman ile evlilikleri de bir birine benzemez elbet... ❑

MAĞARALARIN SONU ASMİN

ASMİN
Mehmet Çetin
Ataol Yayıncılık 109 Sayfa
İstanbul, 1991

Hani mağaralar vardır, uzun sonsuz mağaralar. Kimseler cesaret edemez o mağaraların sonuna kadar gitmeye. Belki de bu yüzdendir; bu mağaraların sonu, binbir gece masalları'na, mücevher sandıklarına, değişik zamanlara çıkar. Ürkünçtür, büyülüdür o mağaralar. Asmin dediğimiz, öncelikle böyle bir mağaradır belki. Önüne durduğunuzda çeker; çağırır sizi içine içine doğru. Bir serüveni başlatacaksınız demektir bu; Zümrüdüanka eşlik eder size, bir ırmakla dost olursunuz; sürekli bir ırmak akar ardınız sıra. Bu ırmak kiminde Acheron'dur, kiminde Styks kiminde Munzur ya da Fırat... her biri yeryüzünü kendi akışlarıyla tanımlayan Asmin açıklamalarıdır. Mağaranın sonu Asmin'e çıkar; o doruk çiçeğine; erişilmez çiçeğe.

Mehmet Çetin'in Ataol Yayıncılık'tan çıkan Asmin adlı öykü kitabında böyle on tane mağara var. Her öykü, bir mağara ve hepsinin sonu Asmin'e çıkıyor.

Ne Asmin'e "Öykü", ne de Mehmet Çetin'e "Öykücü" demeye, gönlüm elvermiyor. "Rüzgar ve Gül İklimi" ve "Birağızdan" adlı şiir kitaplarıyla tanıdığımız şair Mehmet Çetin, yeni bir şiir ve yeni bir dil kurarak şiir serüveninde yeni bir sıçrayışı gerçekleştiriyor.

Asmin, öyküye ve öykücülüğe yeni bir tanım getiriyor. Klasik öykü kalıplarını kırıp yaşamdaki şiiri, düzyazıdaki şiiri bulmaya çalışıyor. Mehmet Çetin, öyküye ve öykücülüğe getirdiği bu yeni tanımla, aynı zamanda şiire ve şairliğe de yeni yaklaşımlar; yeni tanımlar getiriyor. Şiir, öyküyü, öykü, şiiri tanımlıyor. Muhteşem bir karmaşa, muhteşem bir düzenlilik. Yıkıcı ve yapıcı; ikisi bir arada; anarşistçe düzenlilik. Asmin, yaşamın şiirini bulma yolunda roman, öykü, şiir ve tiyatro tekniklerinin, örnek bir dayanışma sergiledikleri bir alan oluyor. Bu noktada "Sait Faik'in öyküleri ne kadar şiirse, benim şiirlerim de o kadar öyküdür" diyen Edip Cansever'i anımsıyorum ister istemez. Ritsos"un "Yaşlı Kadınlar ve Deniz"i, "Dikkatli Ariostus"u, Adalet Ağaoğlu'nun "Ruh Üşümesi", Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar"ı , Mehmet Fuat'ın Haziran ve Temmuz 1991 tarihli Adam Sanat Dergisi'nde yazdıkları geliyor aklıma.

"Kolay anlaşılmak değil, anlaşılmayı kolaylaştırmak" gibi bir kaygısı olan ve bunu, daha önce çıkardığı iki şiir kitabıyla da ortaya koyan M. Çetin, Asmin'de bu tavrını daha da keskinleştiriyor. Eserinin estetik düzeyinden hiç ödün vermeksizin, popülist kolaycılığa sapmadan, gerektiğinde dili bozarak, gerektiğinde zamanlarla oynayarak, gerektiğinde yoğun imgeler kullanarak okuyucuyu anlamaya zorluyor.

Böylesi bir tavır, Ritsos'un sanatın amacı ve ahlağı olarak gördüğü; "yeni yaratıcılar yaratmak" yolunda da önemli işlevler üstleniyor. Asmin okuyucuya "yeniden üretme"nin hazzını veriyor; her okuyuşunda, yeni tadlar, yeni keşifler yapabileceği bir alan sunuyor. Özellikle "Unutalım", "İnsan Dediğimiz Buluta mı Benzer", "Sufle Sevgili, Alla Marcia", "Asmin Dediğimiz Suçlu'dur Şimdi" adlı öykülerde bu yüksek bir düzeye ulaşıyor.

Mehmet Çetin'in öykülerinin içinden hep bir ırmak akıyor. Baştan sona bir hüzündür Asmin. Bu hüzün ki büyük bir zenginliktir; bir ırmağı kollarının arasına alıp sevişebilmesidir insanın.

> "kanın, ateşin ve seslerin böyle cömertçe kullandığı böyle sorumsuzca kullandığı bir dönemde
> herkesin şimdilik hakkı vardır hüzünlenmeye"

diyen Turgut Uyar'ın dizeleri, bu yüzden çok yakışıyor Asmin'in girişine.

M. Çetin, "Asmin dediğimiz Suçlu'dur Şimdi" öyküsünde; "Gecikiyorsunuz./ Ben burada bekliyorum. Burada susuyorum. Gece başlıyor. Burada birazdan neler olacak... sormayıp geçiyorsunuz durmayıp geçiyorsunuz/ Siz, ölümü ne sanıyorsunuz? Artık, uçurum değiştiren bir çığlık oluyor Asmin, ki; / Asmin dediğimiz Suçlu'dur şimdi/ Vur emriyle aramaktadır kendisini" diyor.

Gecikmemeyi diliyorum. Asmin'in bir an önce tartışılmasının, Türkiye Edebiyatı ve Sanatı'nın kazancı olacağını düşünüyorum ❑

Önder Kızılkaya

AŞKOLSUN SANA ÇOCUK

DENİZ-Bir İsyancının İzleri
Turan Feyizoğlu, 320 sayfa
Yaşam ve Anılar, BELGE YAYINLARI

Hangi yürekle direndin çocuk bunca acılara! Hangi yazılmaz fermanlara çıktı adın! Hangi yağlı ilmekler dolandı boynuna! Aşkolsun, aşkolsun ki hala unutulmadın yüreklerde. Unutulmadın ki, ülkenin bütün duvarlarında, sokaklarında senin adın dolaşır.

Böyle bir giriş yapmak sorunun odak noktasını kirişe çıkarıyor. Bir yanda yaşadığı dönemde varolan sisteme isyan ederek başkaldıran ve "cezalandırılan" bir devrimci, öbür yanda ise yüzleri hatırlanmayan cellatlar.

Kitapta Deniz'in "izlerini" araştıran yazar, onun biyografisini çıkararak yaşanılan bir dönemin aydınlatılması için kaynakça oluşturuyor. Şimdiye kadar Deniz'le dolaylı ya da dolaysız olarak ilgili çıkan bütün yazılardaki politik temanın ötesinde "Deniz'in kişisel tarihini" önplana çıkaran anlatımı kimileri için efsane olan devrimci bir önderi "tarihi bir varlık olarak" algılamamızı sağlıyor. Deniz'in "kişisel tarihini özetlersek" tam bir "isyancı"; yani Spartaküs gibi, komünarların, Stalingrad'ın adsız kahramanları gibi. Yani "1960 yazı ortası Küba'nın resmi gibi". Deniz'in "ikinci doğuşu" olarak değerlendirilebilecek "siyasal yaşama katılması" aynı zamanda 1960'lı yıllar sonunda Türkiye'nin toplumsal çatışmalarının yoğunlaştığı, sisteme karşı radikal çıkışın ilk izlerinin ortaya çıktığı yılların arkaplanıyla birlikte belgelerle anlatılıyor. FKF, DÖB, THKO gibi Deniz'in aktif olarak içinde bulunduğu örgütlenmeler bu dönemin siyasal atmosferini; ve yine Deniz'in tercihleriyle birlikte değerlendirecek bir ortam sağlıyor yapıt. Bu dönemi yaşayanların dilinden yine Deniz'in tavırlarının nedenini, nasılını belgeleyerek sürdüren anlatım, o dönemi somutlaştırmamızı sağlıyor.

Yazar, subjektif görüşlerine çok az yer verirken, Deniz'in biyografisi temelinde kurduğu araştırması, sık sık verdiği ayrıntılarla okumayı zorlaştırsa da, anı-belge türü yazım bildiğimiz Deniz'in bir kez daha gözümüzün önüne gelmesini sağlıyor. Tıpkı Nihat Behram'ın dilinden Kaypakkaya'yı, Abdülkadir Konuk'tan Erdal Eren'i gördüğümüz gibi. Yüzyılların birikimiyle yaratılan bir "karşı tarihin" biçimlenmesi, unutturulmak istenen geçmişin geleceğe de aktarılması olarak algılanabilecek bir kitap. Deniz'in "izlerini" süren bu kitap kısa fakat onurlu bir yaşamın "yalnızca" belgesi olarak değil, bizim de korumamız gereken bir mirası hatırlatması açısından da önemli ❑

Oğuz Bilici

YENİ ÇIKAN YAYINLAR

SOSYALİZM VE ULUSALLIK
Horace B. Davis
çeviren:Kudret Emiroğlu, 328 sayfa
BELGE YAYINLARI

Sosyalizm ile ulusallığın sorunlu birlikteliğini tartışmaya açan Horace Davis, kitabında SSCB ve Yugoslavya'da yaşanan ulusal sorunlara da oldukça erken bir dönemde dikkat çekiyor.

BREZİLYA İŞÇİ PARTİSİ DENEYİMİ
Ergun Aydınoğlu, 120 sayfa
BELGE YAYINLARI

Brezilya işçi hareketinin 80'li yıllardaki yükselişi ile birlikte oluşan Brezilya İşçi Partisi (PT) özgün bir deney. Kitap, Ergun Aydınoğlu'nun Brezilya'da çeşitli eğilimlerden PT önderleriyle yaptığı röportajlardan oluşuyor.

ÖZGÜR BİR TOPLUMDA BİLİM
Paul Feyerabend
çeviren: Ahmet Kardam, 264 sayfa
AYRINTI YAYINLARI

Amerikalı bilim felsefecisi Feyerabend özgür bir toplumun kuruluşunun "iktidar düşkünü aydınlar"ca değil, yurttaş inisiyatifleriyle gerçekleşebileceğini savunuyor. Kitabındaki temel tezlerinden biri sıradan insanın bilimi denetleyebileceği ve denetlemesi gerektiği üzerine kurulu.

YIKINTILAR ALTINDA
Soysal Ekinci
Şiir, 78 sayfa
ALAN YAYINCILIK

Genç şairlerden Soysal Ekinci'nin "Biri Yitik İki Ülke" ile "Çağrı"dan sonra yayınlanan üçüncü şiir kitabı. Filistin intifadasına adanmış uzun destansı bir şiir ile diğer kısa şiirlerden oluşuyor.

VATAN, MİLLET, PRAGMATİZM
Türk Sağında İdeoloji ve Politika
Röportajlar: Hıdır Göktaş, Ruşen Çakır, 224 sayfa,
METİS YAYINLARI

Türk sağının ideolojik yönelimlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmalara malzeme oluşturacak röportajları içeriyor. Kitabı hazırlayanlar kendilerini böyle bir çabaya girmeye zorlayan nedenlerin başında medyaların üstün gayretleriyle politikanın içinin boşaltılmasının geldiğini söylüyorlar.

RESMİ TARİH, SİVİL ARAYIŞ
Sosyal Demokratlarda İdeoloji ve Politika
Röportajlar: Ruşen Çakır, Hıdır Göktaş, 247 sayfa,
METİS YAYINLARI

Türkiye'de sosyal demokrasinin evrimini sorgulayan çalışma, sorunu üç ana eksende ele alıyor: Türk sosyal demokratlarının tarihlerine bakışları, "ideal ve evrensel" sosyal demokrasinin temel değerleri ile Türkiye ve dünyanın yaşanan sorunlarına karşı çözüm önerileri tartışılıyor.

TBMM İnsan Hakları Sempozyumu

Resmi görüş insan haklarını sahaya çıkarmadı

Yasemin Özdek*

TBMM, geçtiğimiz ayın ilk günlerinde (4-5 Ekim 1991) Antalya'da "İnsan Haklarının Uluslararası Korunması ve TBMM" üzerine bir sempozyum düzenledi. Sempozyuma, Birleşmiş Milletler, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Divanı, Avrupa Parlamenterler Meclisi, Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi ve Avrupa Topluluğu'nun çeşitli birimlerinden temsilciler, yerli ve yabancı parlamenterler, profesörler ile bir grup basın mensubu davet edildi. İki gün devam eden toplantı, gazetelerde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Sempozyum'da yaptığı konuşma ve İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın Sempozyum'u protesto ettiğini bildirdiği basın toplantısı üzerine haber biçiminde yeraldı. Toplantı, devletin insan hakları konusundaki resmi politikasını yansıtması bakımından olduğu denli, bu politika üzerine yankıları vermesi yönünden de önemliydi. Ayrıca, Türkiye'deki İnsan Hakları Derneği gibi gönüllü örgütlerin çabaları bakımından da Sempozyum'un taşıdığı öneme ilişkin kanı, bu Sempozyum üzerine gözlem ve düşünceleri kaleme alma gereğini duyurdu. TBMM, ilk kez insan hakları üzerine bir sempozyum düzenliyordu. Sempozyumun düzenlenme gereğini duyuran nedenlerden biri olarak, Hükümetin daha çok uluslararası baskıların sonucunda demokratikliğini kanıtlamak üzere son dönemlerde insan hakları konusunda gerçekleştirdiği (TCK 141, 142, 163'ü kaldıran anti-terör yasasının öncekini aratır düzenlemeleri, Kürtçe "konuşma" serbestisi, TBMM bünyesinde İnsan Hakları Komisyonu kurulması) gibi sözde "iyileştirmeler" aracılığıyla bu konudaki "atılımlarını" ve dolayısıyla insan haklarına verdiği önemi -seçim öncesinde- vurgulamak amacı akla hemen geliyordu. Bu olasılık, Sempozyum'un açış konuşmasını yapan TBMM Başkanı Kaya Erdem'in "Sempozyum, insan haklarının uluslararası hukuk ve politikada artan önemini vurgulamak, Türkiye'nin ve Türk Parlamentosunun bu yüce davaya içten bağlılığını sembolize etmek amacıyla düzenlenmiştir" sözleriyle toplantının başında doğrulandı. Sempozyum boyunca da Türk konuşmacılar aynı davaya "içten" bağlılıklarını bu sözde "iyileştirmeler"i vurgulamak, en çok da anti-terör yasasının meziyetlerini sayıp dökmek yoluyla bolca gösterdiler. Sempozyum öncesinde akla gelen -TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nun bugüne değin gözlemlenen tutumunun da güçlendirdiği- bir başka olasılık olan özellikle geçmişe ve kısmen bugüne ilişkin bir günah çıkarma ve geleceğe ilişkin vaatlerde bulunma amacından eser olmadığı da Sempozyum'un ilk saatlerinde başlayarak açıklıkla ortaya konan bir nokta oldu. Her şeyden önce bu Sempozyumda TBMM İnsan Hakları Komisyonu devredışı bırakılmıştı!* TBMM'nin İnsan Hakları Komisyonu'na dahi tahammülsüzlük ve Sempozyum boyunca edinilen izlenimler, devletin bu konuda bir özür bildirme tutumuna asla yanaşmayacağı; insan hakları ihlallerine yönelik iddiaları genellikle "politik" kabul ettiği; resmi politika ile uyuşmayan insan hakları örgüt ve savunucularını da politize gruplar olarak adlandırıldığı, atak, saldırgan ve militan parlamenterler ve diğer devlet "büyük"lerince içtenlikle belirtildi.

Toplantının eksen ve hassas noktasını, tahmin edilebileceği gibi "Türkiye'nin insan hakları soru-

* Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Asistanı

nu vardır/Türkiye'nin insan hakları sorunu yoktur" çatışması oluşturdu. Yerli konuşmacılar sözbirliği etmişcesine genel olarak "böyle bir sorunumuz yoktur" dediler. Yabancılarsa "Türk dostu" olup olmamalarına göre değişik saflarda yer aldılar. "Dostlarımız" Türk konuşmacılarla hemfikirdi, dostumuz olmayanlarsa "İnsan hakları sorunu Türk Hükümetinin gündeminde acil yer almalıdır, hatta almazsa biz de sizi AT'ye almayız" dediler. Toplantının bir başka ilginç noktasını da konuşmacı yabancılar arasındaki bu görüş ayrılığı oluşturuyordu. Örneğin, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Parlamenterler ve Halkla İlişkiler Komitesi Başkanı Stegagnini, Türkiye'nin özellikle güneydoğusundaki savaş koşulları nedeniyle insan hakları konusundaki sınırlamalarını "mantıklı" bulurken, Türkiye'nin AT'ye katılma talebine yönelik Parlamentoda görüş oluşturmada ağırlıklı role sahip Avrupa Parlamentosu Siyasi Komisyonu Başkanı Ceretti, Türkiye'nin bu talebinin insan haklarına ilişkin nedenlerle reddininin üzücü olacağını bildirdi. Yine, Türkiye-AT Karma Parlamento Komisyonu Eş Başkanı Metten, fiili duruma ilişkin gözlem ve verilerini belirten, anti-terör yasasını eleştiren, işkencenin bir sistem sorunu olduğunu vurgulayan ve şu koşullarda Türkiye'nin salt insan hakları sorununun AT'ye katılmaya engel oluşturmaya yeteceğini içeren dolaysız sözleriyle, insan hakları alanında yapıldığı söylenen "reform"ların hiç de inandırıcı olmadığını dile getirdi ve insan hakları alanında, Türkiye'ye yönelik politik tavrın değil, açık sözlülüğün egemen olduğu tutumun bir örneğini verdi. Bu yönde bir başka örneği ise Türkiye'de basın özgürlüğüne ilişkin konuşmasıyla Uluslararası Basın Enstitüsü Müdürü Galliner oluşturdu. Galliner, Türkiye'de anti-terör yasasıyla serbest bırakılan basın mahkumlarına karşılık, 2 Haziran 1991 itibariyle (yani 50 günlük bir anti-terör yasası uygulamasıyla) basına ilişkin 28 polis soruşturmasının başlatıldığını ve 16 editörün hukuku ihlalle suçlandığını, Türkiye'nin insan hakları açısından durumunun iyi olduğunu savunan yurttaşlarımıza bildirdi. Ayrıca Yeni Ülke haftalık gazetesinden Serhat Bucak'ın, Güneş gazetesi insan hakları bölümü editörü Deniz Teztel'in tutuklanması, Vedat Aydın'ın cenaze töreninde polisin basın mensuplarına yönelik saldırgan tavrı üzerine Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı protesto ettiklerini hatırlattı. Ama sorun zaten "büyük" yurttaşlarımızın bilmemesi ya da hatırlamaması değildi. Çünkü orada "öğrendikten" ya da "hatırladıktan" sonra da sürdürülen aynı inkarcı tutum, yalnız gerçeği asla dile getirmeme bilinçli tavrının bir sonucu olabilirdi.

Uluslararası arenada insan hakları ihalleri nedeniyle en çok suçlanan ülkelerden biri konumunda olan TC, tam da -seçim atmosferi nedeniyle Türk kamuoyunun dikkatinden kaçan- Moskova'da AGİK'in insani boyut toplantısının yapıldığı ve AGİK sonuç Bildirgesi'nin açıklanacağı günlere denk düşen bu sempozyumda "bilim adamları", parlamenterleri ve yüksek bürokratları aracılığıyla yabancı konuklara ne denli demokratik bir ülke olduğunu anlattı.

Uluslararası arenada insan hakları ihlalleri nedeniyle en çok suçlanan ülkelerden biri konumunda olan TC, tam da -seçim atmosferi nedeniyle Türk kamuoyunun dikkatinden kaçan- Moskova'da AGİK'in insani boyut toplantısının yapıldığı ve AGİK Sonuç Bildirgesi'nin açıklanacağı günlere denk düşen bu sempozyumda "bilim adamları", parlamenterleri ve yüksek bürokratları aracılığıyla yabancı konuklara ne denli demokratik bir ülke olduğunu anlattı.** "Bilim adamlarımız", ya anti-terör yasasını överek yada susarak ve hassas tartışmalara hiç dokunmayarak resmi görüşe destek verdiler. Sempozyum öncesi Kaya Erdem'in Mümtaz Soysal'dan Kıbrıs konusunda konuşma yapmasını istemesi üzerine***-Sempozyum'da ayrıca bir Kıbrıs heyeti dururken- Soysal'dan Kıbrıs'ta insan hakları koşullarının ne kadar iyi bir durumda olduğunu içeren bir konuşma dinledik ancak Türkiye hakkındaki düşüncelerini öğrenemedik. "İnsan Haklarının Kadın Boyutu" üzerine konuşmasında Profesör Emel Doğramacı'dan Türkiye'de kadınların eskiden ata binemedikleri için kaymakam yapılmazken şimdi binicilik klübü başkanlığı yapacak kadar "ileri" bir konumda bulunduklarını öğrendik ve kadınlar adına sevindik. Ancak Türkiye'de kadın hakları açısından çizilen bu son derece olumlu tablonun yanında, Doğramacı'nın neden işkenceden kadınların cinslerine özgü nedenlerle özel ve artı olarak zarar gördüklerini sözlerine eklemesine bir anlam veremedik. Türkiye'de işkence mi vardı yoksa, kadınlara işkence mi yapılıyordu? Hani ar-

tık kadın valimiz bile olduğuna göre kadın hakları konusunda bir ayıbımız kalmamıştı? Ali Bozer ise Türkiye'nin insan hakları alanında önemli aşamalar kaydettiğini, anti-terör yasasından gösterdiği dayanaklarla açıkladığı toplantıda yalnız kalmadı. Diğer Türk hukukçuları tarafından desteklendi. Feyyaz Gölcüklü, Ergun Özbudun, Yılmaz Altuğ ve Tahir Aktan'ın yer aldığı diğer yerli konuşmacılar içinde ise, özellikle Büyükelçi Aktan, Uluslararası Af Örgütü'ne yönelik "teröristleri destekleyen, politize bir örgüt" savıyla dikkati çekiyordu. Aktan, tamamen Uluslararası Af Örgütü'nü hedef aldığı konuşmasında, Türkiye'nin bu örgütle ilişkilerini kesmesini önerdi. Eğer bundan bir zarar göreceğimizi düşünenimiz varsa da bu örgütün bugüne değin Türkiye'ye verebileceği en fazla zararı vermiş olduğunu iddia etti. Öte yandan, yine Aktan'a ait "Biz bu örgütü uluslararası insan hakları sisteminin belkemiği telakki ediyoruz" sözlerinde beliren çelişki, insan haklarına yönelik resmi politikanın bilincini açığa çıkaran bir ayrıntıydı.

Sempozyumun ilk iki günündeki programlı konuşmalar boyunca süregiden sözde uygar, ılımlı, düzeyli görüntü, son bir-iki saatlik tartışma oturumunda tuzla buz oldu. Hiç de öyle göründüğü gibi bir toplantıda olmadığımız birdenbire su yüzüne çıktı.

Sempozyumun ilk iki günündeki programlı konuşmalar boyunca süregiden sözde uygar, ılımlı, düzeyli görüntü, son bir-iki saatlik tartışma oturumunda tuzla buz oldu. Hiç de öyle göründüğü gibi bir toplantıda olmadığımız birdenbire su yüzüne çıktı. Çünkü bu oturumda konuşmacı olarak değil, ancak tümüyle de dışlanamadığı için izleyici sıfatıyla zorunlu olarak davet edilen kişiler konuştular ve bu konuşmalar da katılımcıların bir bölümünü oldukça sinirlendirdi. İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Vakfı ve Helsinki İzleme Konitesi gibi konuşmacı olarak davet edilmeyen Uluslararası Af Örgütü temsilcisi, bazı yerli ve yabancı konuşmacılarca vurgulanan "Türk dostluğu" kavramını insan hakları alanında kullanmanın yanlışlığını; "Türk dostu" olunduğu için Türkiye'de insan hakları ihlali yoktur demenin, Türkiye'de bu sorunu yaşayanlar bakımından Türk dostluğu sayılamayacağını dile getirdi. Bir Alman parlamenter iki gündür Türkiye'de insan hakları ihlali yoktur vurgulamasının yapıldığını; ancak kendisinin Diyarbakır'dan geldiğini ve oradaki insanların hiç de böyle söylemediklerini belirterek HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın katlini hatırlattı. İnsan hakları konusundaki 12 Eylül icraatlarıyla "medar-ı iftiharımız" olan eski sıkıyönetim komutanı ANAP milletvekili Recep Ergun, bu yabancı parlamenteri "Onu Diyarbakır'a kim götürmüş? Neden devlet güçlerine başvurmamış Diyarbakır'a gitmek için? Demek ki, oradaki teröristlere yakın insanlar onu Diyarbakır'a götürmüş. Ben 12 yıl Doğu'da askerlik yaptım. Oraların insanlarını tanırım. Benim bildiğime göre onlar öyle şeyler söylemezler. Biz iç işlerimize müdahale ettirmeyiz" biçiminde yanıtladı, oldukça da alkış aldı. (Zaten bu oturumda, herhalde, Meclis'deki alışkanlıklarından olacak, parlamenterlerimizden sık sık "bravo"lar ya da homurdanmalar biçiminde tezahürat işittik.) (Bu arada Türkiye'nin de katıldığı AGİK insani boyut toplantısında, demokrasi ve insan haklarının sadece AGİK ülkelerinin içişleri olmaktan çıkarıldığını, bundan böyle bu ülkelerin insan hakları alanında birbirlerini eleştirme ve birbirlerine karışma hakkını kabul ve teslim ettiklerini**** Ergun'a haber verelim) Türk izleyicilerden Profesör Mesut Gülmez, çalışma ilişkileri uzmanı olması nedeniyle araştırdığını belirttiği, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik hakları ve Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri bakımından konumunun hiç de parlak olmadığını; Türkiye'nin uluslararası insan hakları sözleşmeleri konusundaki geleneksel politikasının başlıca, bu sözleşmelerin bir uluslararası vecibe olarak görüldüğü için onaylandığı ve onların kabulü sırasında iç hukukumuza uygun olanlarını dile getirmek yoluyla bizim bu sözleşmelere değil, bu sözleşmeleri bize uydurduğumuz ana noktaları üzerinde oluştuğunu bildirdi. Gülmez, insan hakları alanında Türkiye'nin gerçeklerini söylemekten kaçınmadığı için bir gazetecinin deyişiyle yerli katılımcılar adına "onurumuzu kurtardı", ama tartışma oturumunun çetin geçeceği düşüncesiyle Kaya Erdem'in "dirayetli" bir başkan istemesi*** üzerine özel olarak başkan atanmış ANAP milletvekili İsmail Şengün'ün hışmından kendini kurtaramadı. Şengün, yabancılara gösterdiği zoraki sabırlı tavrı Gülmez'e göstermedi ve Gülmez'in Doğramacı'nın Türkiye'nin henüz Av-

rupa Sosyal Şartı'nı onaylamadığı yönündeki ifadesini, bu şartın iki yıl önce onaylandığı biçiminde düzeltmesine sinirli bir tavırla Doğramacı adına müdahalede bulundu.

Tartışma bölümünde söz almada nedense istekli olmayan İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı, bir Alman parlamenterin o günkü gazetelerde Helvacı'nın Sempozyum'u protestosunu öğrendiğini belirtmesi ve niçin İHD Başkanı'nın burada olmadığını sorması üzerine zoraki ortaya çıkarak toplantıda olduğunu belli etti. Şengün'ün müdahaleci ve küçümseyici hakaretamiz tutumuna maruz kalan Helvacı, basın toplantısında söyleyeceklerini söylediğini, bu bölümde diğer konuşmacılara engel olmamak için söz istemediğini belirtti. (Öte yandan, salt "konuşmacı" olmadığı için Sempozyum'u protesto etmesi bir çelişki değil mi? Hem, bir basın toplantısıyla Sempozyum'u protesto edince İHD Başkanının görevi bitiyor mu?) Ayrıca, TBMM'nin İnsan Hakları Komisyonu kurmasını ve insan hakları alanında böyle bir sempozyum düzenlemesini takdirle karşıladığını sözlerine ekledi. (Birincisi, böyle bir sempozyumun salt adı "insan hakları" olduğu için takdirle karşılanacak bir yanı olabilir mi? İkincisi, İnsan Hakları Komisyonu'nun kurulması iyi, hoş da neden orada değil? Bunu sormak gerekmez miydi?) İnsan Hakları Vakfı'nın ise, konuşmacı olarak değil, izleyici olarak davet edildiği için toplantıya hiç gelmemesi de hesaba katıldığında, hükümet dışı gönüllü insan hakları örgütlerinin böyle resmi toplantılarda özellikle pasif rolü benimsemeleri, hele uluslararası ölçekli ve yalnızca yabancıların Türkiye'de insan hakları gerçeklerini söylemek durumunda kaldıkları bir toplantıda oldukça düşündürücüydü. Gerçekte, bu toplantıda İHD Genel Başkanının uğradığı hakaret, onun kişiliğinde tüm gönüllü insan hakları örgütlerine ve savunucularına yöneltilmiş bir saldırı olarak algılanmalı. Buna karşı geliştirilemeyen tavır da, yine tüm insan hakları gönüllülerinin sorumluluğunu duymaları gereken incitici bir konum oluşturuyor.

Sempozyum, bazı köşe yazarlarına konu oldu. Oktay Ekşi, "insan hakları engelini kaldırmak için Türkiye'nin Kaya Erdem kadar cesur ve uygar tavırlı 20-30 yetki sahibine ihtiyacı" olduğunu yazdı (Hürriyet, 5 Ekim). Yorum yok. Haluk Ülman, insan hakları açısından Türkiye'nin açmazının bizim terörle başa çıkmak için kaçınılmaz gördüğümüz uygulamalar olduğu düşüncemizle, yabancıların bizim terör suçu olarak adlandırdığımız suçları siyasal suç olarak görmelerinde toplandığını; bu açmazdan kurtulmak için Batı'nın büyük ölçüde çıkar hesabına dayanan önyargılarından kurtulması gerektiğini yazdı (Günaydın, 7 Ekim). Mehmet Altan ise, Kaya Erdem'e hitaben yazdığı yazıda "keşke insan haklarından mahrum edilen vatandaşlarımızı bizim 'vatansever' parlamenterlerimizle hukukçularımıza karşı 'yabancılar' savunma durumunda kalmasaydı" dedi (Sabah, 7 Ekim). Keşke.

Evet, insan haklarını böyle koruyamayacağımız çok açık. Bir başka cephesiyle, katılımcıların özel uçaklarla Antalya'ya gelip gittiği, Sheraton Oteli'nde konuşmacı ve izleyicilerin eşleriyle 4 gün boyunca -yabancı konuşmacı Ceretti'nin ifadesiyle- "cömertçe ağırlandığı", Antalya'nın diğer beş yıldızlı otellerinin de yemeklerinin tadına bakma fırsatının bulunduğu; defilelerin düzenlendiği, Neco ve Leman Sam'ın, TRT Ankara çoksesli korosunun vs.nin sempozyum konuklarına özel konserlerinin dinlendiği; sempozyum katılımcılarının eşlerinin gündüz saatlerinde sıkılmamaları için onlara yönelik özel bazı programların gerçekleştirildiği, Sheraton Oteli'nin bitişiğindeki (Falez) otele konukların özel otobüslerle götürülüp getirildiği -bu kadarını düşünemezdiniz herhalde, doğrusu ben düşünemezdim- konuklara özel yat gezilerinin programda yer aldığı; TBMM bütçesine yüzmilyonlara malolan bu sempozyum, biçim olarak da içeriğiyle uyum sağlıyordu.

Özetle, bütün bu görkem, lüks ve şatafat içinde TBMM İnsan Hakları Sempozyumu "politik" bir toplantıydı. Aslında bu, insan haklarının doğasına da ters düşmüyor. Çünkü iddia edildiği gibi, insan hakları sorunu ideolojiler üstü bir sorun değil, ideolojinin ta kendisinin içinde yer aldığı bir sorun olma özelliğini taşıyor (En azından, insan haklarının modern anlamıyla ortaya çıkışından bu yana, bu böyle oldu). TBMM'nin düzenlediği bu sempozyum da bu gerçeğin ala bir örneğiydi ❑

* Komisyon Başkanı Eyüp Aşık ile bu konuda yapılan görüşme için bkz. AKTÜEL.

** Yeni Ülke, S.51, 13-18 Ekim, S.6

*** Bkz. Mehmet Altan, Sabah, 7 Ekim 1991

**** Bkz. Cumhuriyet, 23 Ekim 1991, s.11

GÜCÜMÜZE GÜÇ KATIN

Ülkemizde, en doğal insan haklarından olan sendikal örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin kalkması için yıllardır verdiğimiz mücadele değişik alanlarda ve değişik şekillerde sürmektedir.

Geçmişte verdiğimiz örgütlü mücadeleler zaman zaman demokrasi dışı askeri müdahalelerle kesintiye uğramış, demokrasi yandaşı devrimci demokrat insanlar eziyet çekmiş, işlerinden edilerek açlığa mahkum edilmiş, uzun yıllar haksız yere cezaevlerinde yatmış ve daha da kötüsü birçokları işkenceler sonucunda ya sakat kalmışlar ya da ölmüşlerdir.

Tüm bu olumsuzluklara ve baskılara karşın mücadeleden yılmayan kamu emekçileri yaklaşık 1 yıldır sendikal mücadele vermektedir. Değişik işkollarında kurulan memur sendikalarında mücadele veren ve çalışan bir çok arkadaşımız çeşitli idari cezalar almakta, istekleri dışında yerleri değiştirilmekte, polis coplarıyla dövülmekte, gözaltına alınmaktadırlar.

Kurulmuş bulunan memur sendikalarının genel merkezleri ve temsilcilikleri idari yetkililer tarafından kanunsuz ve keyfi bir şekilde mühürlenmektedir. Bu keyfi ve kanunsuz davranışlara karşı kazandığımız yargı kararları yetkililerce uygulanmamakta, hukuk kuralları hiçe sayılmaktadır.

Ülkemizde bir erken seçim yaşanmıştır. Bu seçimler öncesinde muhalefet partileri Türkiye'de demokrasinin işlemediğini, iktidara geldiklerinde demokrasiye ve evrensel hukuk kurallarına uyacaklarını açıkça söylemişlerdir.

Tam bu aşamada sendikamız Eğit-Sen İstanbul Valiliğince açılan "kapatılma istemi" ile karşı karşıyadır.

8 Kasım Cuma günü saat 11:00'de İstanbul Fatih Adliye 2. Asli Hukuk Mahkemesi'nde yapılacak olan duruşma bir anlamda demokrasi sınavının verileceği duruşma olacaktır.

Bu anlamlı ve önemli günde, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluş temsilcilerini yanımızda görmek, gücümüze güç katacaktır.

Saygılarımla,

İsmet Aktaş

Eğit-Sen Genel Başkanı

"ÖZGÜRLÜK MARŞLARI"NA YASAKLAMA

Projeksiyonu firmamız MEİS Yayıncılık Yapımcılık Organizasyon tarafından yapılan, düzenlemelerini Oğuz Abadan'ın gerçekleştirdiği "Özgürlük Marşları" adlı kaset çalışmamız denetim engeline takılmıştır. Büyük çoğunluğu daha önce kasete alınmamış çalışmada, Bir Mayıs-Hücrem-Hepsi Halka Karşıdır-Partizan-Hürriyet Marşı-Avusturya İşçi Marşı-Türkiye İşçi Sınıfına Selam-Yangınlara Bakan-Kasa Can Çekişiyor-Enternasyonal adlı şiirler yeralıyordu.

İstanbul Telif Hakları ve Sinema Müdürlüğü'nün, 861.0/252 sayılı kararında gerekçe olarak, 10901 sayılı yönetmeliğin 9. maddesinde yeralan "devletin ve milletin bölünmez bütünlüğünü bozucu, kamu düzeni ve kamu yararına aykırı" ifadesi kullanılmıştır.

Firmamız kasetin yasallaşması amacıyla idari ve adli işlemleri başlatmış bulunmaktadır.

Bilgilerinize sunarız.

MEİS

Yayıncılık Yapımcılık Organizasyon

Sebahattin Karahan

